

ISSN 2644-5670
ISBN 978-80-89881-30-7

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, o.z.

Studia Museologica Slovaca

vol. 8 (2024)

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, o.z.

ISSN 2644-5670
ISBN 978-80-89881-30-7

Studia Museologica Slovaca

vol. 8 (2024)

© **Studia Museologica Slovaca, vol. 8 (2024)**

Zostavil/Editor: Pavol Tišliar

Výkonní redaktori/Executive editors: Pavol Tišliar - Lenka Vargová

Redakčná rada/Editorial board: Lucie Jagošová (Czech Republic), Ľuboš Kačírek (Slovakia), Otakar Kirsch (Czech Republic), Dominik Porczyński (Poland), Pavol Tišliar (Slovakia), Lenka Vargová (Slovakia), Markus Walz (Germany)

Proofreading: Lenka Vargová

Vydavateľ/Published by:

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, o.z.
Púpavová 22
841 04 Bratislava
Slovenská republika/ Slovak Republic

MUZEOLÓGIA
A KULTÚRNE
DEDIČSTVO, o.z.

Periodicita/Frequency:

Anonymne recenzovaná ročenka/Anonymously peer-reviewed yearbook

Sadzba a grafická úprava/Typesetting: Pavol Tišliar

ISSN 2644-5670

ISBN 978-80-89881-30-7

OBSAH

Alena Khudnitskaya: <i>Variability of Digital Storytelling in Museum Online Resources</i>	5
Pavol Ilčák – Monika Moravčíková: <i>Návrh a realizácia expozície na hrade Tematín</i>	21
Stela Obertová: <i>Zbierka ľudovej slovesnosti z Nitrianskych Sučian</i>	37
Karolína Valová: <i>Muzeologie, muzejnictví a fenomén „malých“ muzeí: Muzeum naftového dobývání a geologie Hodonín, Městské muzeum a galerie Knížecí dům v Moravském Krumlově, Muzeum města Letovice</i>	57
Sabina Sigmundová: <i>Muzeologie, muzejnictví a fenomén „malých“ muzeí: Muzeum Kořenec a Galerie Josefa Jambora</i>	65
Elizaveta Mukhortova: <i>Malá muzea: Muzeum a galerie Hustopeče a Mendelovo muzeum. Historie, expozice a kulturní působení</i>	71
Pavĺína Pospíšilová Šífová: <i>Není malých muzeí</i>	77

CONTENTS

Alena Khudnitskaya: <i>Variability of Digital Storytelling in Museum Online Resources</i>	5
Pavol Ilčák – Monika Moravčíková: <i>Design and implementation of the exposition at Tematín Castle</i>	21
Stela Obertová: <i>Collection of folk literature from Nitrianske Sučany</i>	37
Karolína Valová: <i>Museology, museum practice and the phenomenon of „small“ museums: the Museum of Oil Mining and Geology in Hodonín, the Municipal Museum and Gallery of the Prince's House in Moravské Krumlov, the Letovice City Museum</i>	57
Sabina Sigmundová: <i>Museology, museum practice and the phenomenon of „small“ museums: The Kořenec Museum and the Josef Jambor Gallery</i>	65
Elizaveta Mukhortova: <i>Small museums: Hustopeče Museum and Gallery and Mendel Museum. History, expositions and cultural activities</i>	71
Pavína Pospíšilová Šífová: <i>There are no small museums</i>	77

Variability of Digital Storytelling in Museum Online Resources¹

Alena Khudnitskaya

Alena Khudnitskaya, PhD.
Comenius University in Bratislava
Faculty of Arts
Department of Archiving and Museology
Gondova 2
811 02 Bratislava
Slovakia
e-mail: khudnitskaya1@uniba.sk

Studia Museologica Slovaca, 2024, 8:5-19

Variability of Digital Storytelling in Museum Online Resources

The paper explores the variability of using different features and possibilities of digital storytelling in museum online resources, including the nature of narrative, characters, interactive elements, encouraging reflection and combinations of digital media. The paper aims to demonstrate the variety of possible solutions for creating digital stories, drawing on the accumulated experience in this field and taking into account the key emphases in museum storytelling: exploring new knowledge, reflection, and participation.

Keywords: digital storytelling, online resources, online experiences, museum communication, interactivity

Introduction

Digital storytelling offers great opportunities for engaging and educating museum audiences. Studies and projects on digital storytelling point out that it is an important way for “*attracting and satisfying the (ever more demanding) audience of museums and other cultural heritage sites*”². Storytelling is used for learning, teaching and research³ and is applied in education, from primary school to master’s programmes⁴. Presenting information in the form of a story simplifies its perception and memorisation, helping to enrich the experience of museum visitors. Technologies make it possible to construct a narrative so that the users can not only immerse themselves in the story through sound or emotional involvement, but can also influence the course of the story and its outcome with their decisions and actions.

---

¹ The paper was written as part of a research “Museum online activities – selection and development” funded by the National Scholarship Programme of the Slovak Republic.

² VRETTAKIS, Ektor, KOURTIS, Vassilis, KATIFORI, Akrivi, KARVOUNIS, Manos, LOUGIAKIS, Christos, IOANNIDIS, Yannis. Narralive – Creating and experiencing mobile digital storytelling in cultural heritage [online]. In: *Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage*, Vol. 15, 2019. [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.daach.2019.e00114>, p.1.

³ DETTORI, Giuliana. Towards a Classification of Narrative Learning Environments [online]. In: *Internal Report ITD-CNR, 2007* [cit. 14.11.2024]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/235888114_Towards_a_classification_of_Narrative_Learning_Environments, p.2.

⁴ ALEXANDER, Bryan. *The New Digital Storytelling: Creating Narratives with New Media*. Santa Barbara, California: Praeger, 2017, p. 26.

Digital storytelling can be defined as “*the use of digital media platforms and interactivity for narrative purposes, either for fictional or for non-fiction stories*”⁵. But what are the characteristics that turn an online museum publication into a digital story and make digital stories engaging and take advantage of digital platforms?

L. Bedford characterises storytelling as a natural way of learning that carries a point of view and values (“*the concrete details of the story represent something much larger*”)⁶, and is visitor-centered and experiential⁷. Therefore, regardless of whether digital technologies are used, the key to successful storytelling is the “*skilful use of general storytelling principles defined through history in all kinds of media*”⁸.

With regard to the specificity of digital storytelling, A. Wong concludes that “*digital stories juxtapose media and motifs to conjure new ways to convey narrative meaning*”, “*explore media convergence, interactivity, and audience experience to varying degrees*”⁹. Analysing the manifestations and possibilities of digital stories, C. H. Miller notes that they are usually: narrative types, character-driven works, interactive, nonlinear, deeply immersive, participatory and navigable¹⁰. When using digital stories as a learning tool, “*for assessment purposes, they should: include a compelling narration of a story; provide a meaningful context for understanding the story being told; use images to capture and/or expand upon emotions found in the narrative; employ music and other sound effects to reinforce ideas; invite thoughtful reflection from their audience(s)*”¹¹.

Summarising these ideas, we will adopt the following important characteristics of digital museum stories within the framework of this paper.

1. Coherent narrative. There are different approaches to defining the structure of a story, from a linear plot, with a pattern of rising and falling tension to a “hero’s journey”¹², but simply following such structures can make the story too predictable, besides, stories can be an expression of personal experience and, even without a coherent plot with familiar elements, fulfil their role. In the following review of examples from museum practice, we will take the idea of a story as broadly as possible, as a coherent fictional or non-fictional narrative with a narrator, place and time of action.

2. Character(s). A character can be fictional or real, be a person, a creature, or even an object. A character can also coincide with a narrator or viewer, be present in a story explicitly or implicitly, among narrative layers and storylines.

---

⁵ MILLER, Carolyn Handler. *Digital Storytelling: A creator’s guide to interactive entertainment. Fourth Edition*. Boca Raton, FL: CRC Press, 2020, p. xxxi.

⁶ BEDFORD, Leslie. Storytelling: The Real Work of Museums. In: *Curator: The Museum Journal*, vol. 44 (1), 2001, pp. 28-29.

⁷ *Ibidem*, p.33

⁸ RIZVIC, Selma, Dusanka Boskovic, Vensada Okanovic, Sanda Sljivo, Merima Zukic. Interactive digital storytelling: bringing cultural heritage in a classroom [online]. In: *Journal of Computers in Education*, vol. 6, 2019. [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://doi.org/10.1007/s40692-018-0128-7>, p.145.

⁹ WONG, Amelia. The whole story, and then some: ‘digital storytelling’ in evolving museum practice [online]. In: *MW2015: Museums and the Web 2015*. Published January 31, 2015. [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://mw2015.museumsandtheweb.com/paper/the-whole-story-and-then-some-digital-storytelling-in-evolving-museum-practice/>.

¹⁰ MILLER, *Digital Storytelling: A creator’s guide...*, pp. 23-24.

¹¹ ALEXANDER, *The New Digital Storytelling...*, pp. 26-27.

¹² SIRNES, Maia Elisabeth. *Storytelling in art museum experiences. Applications and challenges of storytelling to enhance the novice’s experience*, 2019. [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.ntnu.no/documents/10401/1286462006/Maia.Sirnes.pdf/e0723771-2d26-4a81-8310-e8d002f64062>, p.3.

3. Interactive elements. M.-L. Ryan distinguishes the following levels of interactivity: 1) “peripheral interactivity”, which is only an interface and “affects neither the story itself, nor the order of its presentation”¹³, 2) individual routes through the story are allowed: “the materials that constitute the story are still fully predetermined, but thanks to the text’s interactive mechanisms, their presentation to the user is highly variable”¹⁴, 3) the story is partly pre-defined and “the user plays the role of a member of the storyworld”, “but the purpose of the user’s agency is to progress along a fixed storyline, and the system remains in firm control of the narrative trajectory”¹⁵, 4) stories that “are not pre-determined, but rather, generated on the fly out of data that comes in part from the system, and in part from the user”¹⁶.

4. Immersing in the story through the possibilities of digital media. At least one media (visual storytelling, binaural audio) can be used for this purpose. The next level is media convergence. An even more complex solution is transmedia, which “use the capacities of digital media to present stories through multiple contexts that intersect and interact”¹⁷, in essence it is world building, which is ideologically realisable within the framework of special programmes – video games, mobile applications, XR experiences.

5. Encouraging reflection by evoking the visitor’s emotions and imagination. Explicitly, reflection can be expressed in the case of a direct invitation to dialogue and decision-making, for example, as a result of the user completing tasks in the course of the story, as well as in the form of a certain ending of the story depending on the choices made by the user. Implicitly, reflection can manifest itself in conclusions and ideas, feelings and evaluations caused by the story itself, by comparing it with one’s personal experience, attitude towards the character, and even by the emotional impact of the media used. However, such an internal response can only be recorded in the framework of special studies, so the review of storytelling examples will mainly take into account formalised reflection.

Digital storytelling is quite a versatile tool for solving different museum tasks. M. E. Sirnes describes the following possible applications of storytelling in art museums based mainly on on-site experiences: 1) storytelling to enhance learning, 2) storytelling to enhance aesthetic experience, 3) storytelling games for social interpretation and participatory meaning-making, 4) immersive storytelling to give memorable experiences, 5) storytelling for individual transformation¹⁸. These examples of application seem quite relevant for online projects and reflect important possible emphases in museum storytelling: *learning, reflection, participation*.

Exploring new knowledge

The learning impact of storytelling can be related to focus on story creation or focus on story fruition¹⁹, with the set of actions available to the user largely determined by the technologies used. For example, in digital storytelling based on multimedia technology, the narrative is predefined, the user has only freedom of navigation, with web 2.0 technology it is possible to

---

¹³ RYAN, Marie-Laure. The Interactive Onion: Layers of User Participation in Digital Narrative Texts. In: R. Page & B. Thomas (eds.). *New narratives: stories and storytelling in the digital age*. Lincoln: University of Nebraska Press, 2011, p. 37.

¹⁴ Ibidem, p. 40

¹⁵ Ibidem, p. 44.

¹⁶ Ibidem, p. 48.

¹⁷ WONG, The whole story...

¹⁸ SIRNES, Storytelling in art museum experiences..., pp. 5-8.

¹⁹ DETTORI, Towards a Classification..., p. 5.

create stories based on role play and users can produce their own part of the story by complying with rules and adapting to the story's global development, with AI technology it is possible to use stories automatically created by means of intelligent agents²⁰. Regardless of the technology used, “*information structured as a narrative might be easier to remember*”²¹ and it can help the user to see a system of relationships instead of a set of objects.

An example of the purposeful use of digital storytelling to engage and educate museum audiences is the Narralive project and the experiences “What should I study?” and “Ebutius’ dilemma”, which demonstrate the possibilities of using the Story Maker tool developed by the authors²². These experiences use biographical stories of fiction characters to convey important features of the specific time period and events in question.

*What should I study?*²³ is an interactive storytelling experience for the History Museum of the National and Kapodistrian University of Athens, created as a mobile application for Android. The authors describe that the main fictional character, Emmanouil, “*is a young man in Athens of 1840, facing an important and crucial dilemma of his age, that of deciding what career to pursue*”. The app plays up the parallels between the routes of the museum guests and the character: “*The visitor assumes the role of a new student that Emmanouil is asked to guide around the building, when they go to the Secretary for their enrollment at the same time. So in this sense, the visitor is given a first person perspective within the story, being guided by Emmanouil both in the digital and physical world*”²⁴. The main story is told orally on behalf of Emmanouil and other characters, and comments on museum objects are also told orally, as in audio guides. Texts in the app are present only occasionally, such as when duplicating quotes. The story is illustrated by animations depicting characters and locations, which, when used during a personal visit to the museum, create the effect of superimposing real space on an imaginary space from the past. The story also uses photos of the museum's exhibits and test questions that emphasise important facts and provide an opportunity to test the knowledge. Navigation through the tour is strictly linear, as all the fragments are parts of one coherent plot. However, in some cases, when getting acquainted with related museum objects, it is possible to study them in any order and then follow the linear story further. Reflexion is implicit in this case, but it was explored by the authors of the project and the results show that exploring the story from the character's point of view influenced engagement and reflection, and “*helped the visitors to see that historical period through a new light*”²⁵.

²⁰ Ibidem.

²¹ SIRNES, Storytelling in art museum experiences..., p. 5.

²² VRETTAKIS, Ektor, Christos Lougiakis, Akrivi Katifori, Vassilis Kourtis, Stamatis Christoforidis, Manos Karvounis, Yannis Ioanidis. The Story Maker - An Authoring Tool for Multimedia-Rich Interactive Narratives [online]. In: Bosser, AG., Millard, D.E., Hargood, C. (eds.). *Interactive Storytelling. ICIDS 2020. Lecture Notes in Computer Science*, vol. 12497, 2020. Springer, Cham. [cit. 14.11.2024]. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-030-62516-0_33, pp. 349–352.

²³ *What should I study? An interactive storytelling experience in the History Museum of UoA*. In: Narralive [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.narralive.org/what-should-i-study/>.

²⁴ KATIFORI, Akrivi, TSITOU, Fay, PICHOU, Myrsini, KOURTIS, Vassilis, PAPOULIAS, Evangelos, IO-ANNIDIS, Yannis, ROUSSOU, Maria. Exploring the Potential of Visually-Rich Animated Digital Storytelling for Cultural Heritage [online]. In: LIAROKAPIS, F., VOULODIMOS, A., DOULAMIS, N., DOULAMIS, A. (eds.). *Visual Computing for Cultural Heritage. Springer Series on Cultural Computing*. Springer, Cham, 2020. [cit. 14.11.2024]. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-030-37191-3_17, p. 329.

²⁵ KATIFORI, Exploring the Potential..., p. 338.

The *Ebutius' dilemma* is a digital storytelling experience for the Antonine Wall (housed in the Hunterian Museum at the University of Glasgow, UK), aimed “to increase visitors’ engagement and connection with the objects on display, and more broadly with related themes, historic periods, heritage, museums, and the past”²⁶. The main character of the story is Ebutius, “a centurion, named after the name found scratched on one of the hammerheads found on the Wall currently on display at The Hunterian”²⁷. The story is available both as a separate online resource²⁸ and as part of a virtual visit²⁹. The visual part of the experience includes 360° images of the gallery (in the case of a virtual visit), images of the objects, videos with 3D objects and special illustrations showing the characters and scenes described in the story. The panorama of the exhibition can be viewed separately without starting the story, and the panorama map allows you to move randomly and explore individual exhibits. The story is told in a voice (each character has their own voice), with rich intonations, just like in the experience “What should I study?”. Within each thematic section of the story, navigation is linear, but the sections themselves can be progressed in any order. At the end of the story, when the user has learnt about the protagonist and his life, the user must help the protagonist make a life-changing decision³⁰ that will determine the ending of the story, which adds an element of interactivity and serves as a formal expression of the user’s reflection and perception of the story.

Many examples of educational digital storytelling can be found among the online resources developed by Smithsonian Institution museums, such as the interactive resources “Market Revolution 1820s – 1850s” and “Teen Rooms” from the National Museum of American History.

In the interactive experience *Market Revolution 1820s – 1850s*³¹ stories of fictional characters are told: the viewer makes decisions and directs the character’s life path and thus gets acquainted with historical and economic circumstances. The user has access to 5 characters (two traders, a farmer, a textile worker, and a gold prospector). In each story, the player must make several important decisions on behalf of the character (e.g. whether to move to another town, or how to react to changes in working conditions), and eventually receives an ending that reflects these decisions. The visual narrative includes images of objects from a number of museums and memory institutions that serve to depict the environment (landscapes, buildings, everyday scenes, etc.), as well as character silhouettes, maps, diagrams and symbols. The final collage for each scene provides additional details about the story and its location. The visuals are complemented by background sounds. The story itself and the context in which it unfolds are told through short text commentaries for each scene. The experience is not aimed at representation of museum collections (objects that can be viewed separately are presented only at the end of the stories).

---

²⁶ Ebutius’ dilemma. A digital storytelling experience for the Antonine Wall. In: *Narralive* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.narralive.org/ebutius-dilemma/>.

²⁷ Ibidem.

²⁸ *Ebutius’s Dilemma* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://chess1.karpathos.net/dev/hunterian/experience/04e102ad00a2eec9bde871b07d003fe8>.

²⁹ *Introduction by Ebutius* [cit. 14.11.2024]. Available at: https://chess1.karpathos.net/dev/hunterian-online/?language=eng&loadingMode=loadDynamically&manageLoaded=keepLoaded&levelsToKeep=1&experienceDbName=hunterian_museum&experienceId=04e102ad00a2eec9bde871b07d003fe8&floorplanId=964b29d1d7d-11e7fd0b664ce450fe9a5.

³⁰ ECONOMOU, Maria, Hilary Young, Breffni O’Malley (2020). *EMOTIVE Hunterian onsite & virtual experience “Ebutius’s Dilemma” script* [cit. 14.11.2024]. Available at: https://www.academia.edu/84174472/Ebutius_Dilemma_story_character_narratives_script, p. 11.

³¹ *Market Revolution 1820s – 1850s*. Smithsonian National Museum of American History, Kenneth E. Behring Center [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://amhistory.si.edu/american-enterprise/market-revolution/>.

It serves primarily to educate and build an understanding of the theme through the optics of different professions.

In *Teen Rooms*³² experience, five characters represent the collective images of teenagers and reflect different segments of the teen market taking into account the peculiarities of different decades of the 20th century. There is no coherent narrative here. Nevertheless, the story of the characters' everyday life is drawn out of details that are initially hidden in the "rooms" and revealed by the user's click. The visual story includes conventionally simplified room interiors and photographs of the characters, as well as images of objects placed in the room that can be "discovered". There is no sound immersion here, and text comments are very short. Possible actions of the viewer include revealing hidden objects, as well as taking the survey "Life with Teena" and comparing their answers with the answers of their peers from the 1940s. It can be concluded that this resource aims to transfer knowledge through the user's reconstruction of a deconstructed story by the facts and objects important in it. It is also not aimed at displaying the collection and is more about familiarising oneself with the topic and interpreting personal experiences related to it.

Podcasts and audio guides can also tell stories, achieving immersion through the performance of voice actors, the expressive means of their voices and the possibilities of additional sound effects. In 2018, for the exhibition *Visitors to Versailles*³³ at The Metropolitan Museum of Art, a binaural audio experience was developed that "*brings to life the impressions of those who visited the palace and court in the seventeenth and eighteenth centuries*"³⁴. The characters on whose behalf the narrative is told are royalty, ambassadors, architects, travel writers, and tourists. Immersiveness is achieved through 3D soundscapes: the audio is designed to be listened to with over-the-ear headphones and gives an idea of the location and movement of the sound sources and the acoustics of the space in which the imaginary action takes place. The action itself is also brought to life: in addition to the voices of the characters, steps, the rustle of fabrics, the noise of the carriage and other environmental sounds can be heard. It can be assumed that as with Narralive's tours, implicit encouragement for reflection here follows from immersion in the stories, juxtaposing oneself with the characters. There are no interactive elements in this audio experience, the navigation is designed to be linear (and this is inevitable if an audio tour accompanies a visit to an offline exhibition), but the online publication in the form of a series of audios allows one to get acquainted with the stories in any order.

Continuing with the examples of video stories, it is perhaps worth noting that museum video content in general often realises the idea of digital storytelling. Interactivity and freedom of navigation are low, and therefore the possibilities of digital storytelling are not fully utilised, but many museum videos can hardly be called an ordinary lecture either. If the video is posted on a public platform (social media, YouTube or other platforms), it is possible to have a direct dialogue and exchange of opinions between viewers, complementing the story told or sharing their own experiences on the topic raised. In addition, the video content itself can be engaging due to visual storytelling through camerawork, editing, background sounds and specially selected music, etc.

---

³² *Teen Rooms*. Smithsonian National Museum of American History, Kenneth E. Behring Center [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://amhistory.si.edu/american-enterprise/teen-rooms/>.

³³ *Visitors to Versailles: Binaural Audio Experience*. The Metropolitan Museum of Art [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2018/visitors-to-versailles/audio-experience>.

³⁴ *Ibidem*.

Who can be the narrator and character in such videos? They can be museum professionals acting as themselves and talking about their work, special objects, collections and exhibitions. For example, in the series of short videos *Unboxing the museum*³⁵ by Museums Victoria, museum professionals talk about what objects are held in the collections and what they are important for. This is a rather minimalistic version of digital storytelling, but it provides a unique opportunity to “peek” behind the scenes of the museum, to see the storage facility, the hidden treasures from the museum’s collections and the specialists who are engaged in the research of these treasures. A similar idea is realised in another series of videos from Museums Victoria – *Discover*³⁶ – which uses more complex editing with illustrative inserts to better show the described objects, processes and phenomena.

The narrator may be an invited expert or specialist. For example, in the video series *How was it made?*³⁷ by Victoria and Albert Museum, different craftsmen (a sculptor, a ceramicist, a photographer, an engraver, and others) talk about the techniques of creating different objects, and these stories are accompanied, among other things, by showing the technical stages and the craftsman in the process of work. In each of these first-person narratives, the master’s personal attitude, experiences, and feelings about the work are evident.

In order to create expressive stories that can be understood by different audiences, it may be relevant to invite a professional storyteller. For example, the short, evocative stories *Petits Contes*³⁸ about objects from the Louvre collections are performed by storyteller Constance Félix. The storyteller can also be a guest celebrity, but in this case it is usually a reflection story, so this example will be discussed below.

Another common feature of many video projects is their seriality, which is also noted as an important feature of digital stories³⁹. Small thematic stories linked by a single format are completely self-contained and can be watched in any order and number, both as a series and separately, including as part of educational activities.

Reflection

An important quality of stories is that they “*support personal interpretation and imagination*”⁴⁰. In the example of art museums, such stories may “*stimulate a kind of ‘inattentive viewing’ that makes visitors plunge into what the works depict and lead to immersive experience*” as well as “*lead visitors’ minds to generate more stories by themselves while viewing other objects*”⁴¹. Taking this idea beyond art museum practice and aesthetic perception, it can be said that storytelling enhances the experience of reflection, shows the variability of interpretation on the example of ready-made stories and is suitable for teaching interpretation through special assignments.

The Metropolitan Museum of Art’s *Connections*, a year-long series comprising of 100 episodes, includes stories on works of art in the collection from the museum staff and, as noted

---

³⁵ *Unboxing the museum*. Museums Victoria [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://museums victoria.com.au/museum-at-home/unboxing-the-museum/>.

³⁶ *Discover by Museums Victoria* [cit. 14.11.2024]. Available at: https://www.youtube.com/playlist?list=PLD-P58nenCzbSj_QjhH3rxvFxDj6_r4AiF.

³⁷ *How was it made? by Victoria and Albert Museum* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLe2ihXndm5js7ANCTaZ26aocPKe74M8XJ>.

³⁸ *Contes. Petit Louvre* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://petitlouvre.louvre.fr/contes-1>.

³⁹ ALEXANDER, *The New Digital Storytelling...*, p. 42.

⁴⁰ SIRNES, *Storytelling in art museum experiences...*, p. 6.

⁴¹ *Ibidem*.

on the project page, “*their voices range from the authoritative to the highly subjective, and touch upon any number of themes and concepts*”⁴². The themes are abstract (e.g. *grief, quiet, smile, opera*) and the stories are not intended to give a comprehensive overview, but to share experiences and feelings. These stories are personal and subjective, they are told orally and don’t have a plot. Museum objects may be mentioned in the context of personal interpretation or may not even be mentioned and serve only to illustrate the narrative. Visual accompaniments to the stories include slideshows of artworks from the museum’s collections, which can also be viewed linked to a map and timeline, providing more opportunities for visitors to reflect and explore on their own. In some ways this approach is similar to visiting a museum with a friend, where objects evoke a desire to share and discuss them. And this seems a good example of the following L. Bedford’s idea: “*More than anything else, then, stories are powerful because they do not fill in all the blanks. They open up a space into which the listener’s own thoughts, feelings, and memories can flow and expand. They inspire an internal dialogue and thus ensure a real connection*”⁴³.

Interpretations from non-experts can also be applied, for example as inspiring personal stories from guest “stars” (including musicians, artists, writers, filmmakers). In the *Art Fans*⁴⁴ video series by Tate, some of the videos reflect the subjective perception of objects from the museum’s collection by leading creatives: they share artworks that have inspired them, telling personal interpretations and impressions. Such stories, although revealing subjective experience, due to the “halo” of celebrities can attract new audiences to the museum, and can also demonstrate how interaction with museum collections can provide ideas for their work. The format is not interactive and does not openly encourage viewers to reflect. But at the same time, such content is close to the genre of vlogs and reviews, and given the popularity of the guests, looks potentially competitive in the stream of entertainment content, although this assumption needs to be tested.

The narrator may also be a museum visitor. In 2008, the *Art of Storytelling* project at the Delaware Art Museum was realised, during which visitors “*both on-line and off, crafted original stories inspired by objects in the museum*”⁴⁵. The authors of the project caution that the format they used may not be appropriate and relevant for every art museum, and in some cases the primary audience request may be focused on expert comments rather than the opinions of other visitors. However, with regard to the “Art of Storytelling” project, they note that “*allowed to create and share their own stories alongside the authoritative museum narrative, visitors come away with a more vibrant, engaging and inspired experience*”⁴⁶, and they are positive about the project’s impact on the audience’s long-term connection with the museum⁴⁷. The project’s booklet is still available online⁴⁸. It does not contain a ready-made narrative and characters, as its aim is not

⁴² *Welcome to Connections*. The Metropolitan Museum of Art [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.metmuseum.org/connections/about-connections/index.html>.

⁴³ BEDFORD, *Storytelling: The Real Work...*, p. 29.

⁴⁴ *Art Fans by Tate* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL5uUen04IQNkhWApvX-aoYfad3j9Gvmx0>.

⁴⁵ FISHER, Matthew, TWISS-GARRITY, Beth A., SASTRE, Alexandra. *The Art of Storytelling: Enriching Art Museum Exhibits and Education through Visitor Narratives* [online]. In: J. TRANT and D. BEARMAN (eds.). *Museums and the Web 2008: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics. Published March 31, 2008. [cit. 14.11.2024]. Available at: <http://www.archimuse.com/mw2008/papers/fisher/fisher.html>.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *The Art of Storytelling*. *Delaware Historical Society* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://dehistory.org/learn/educator-resources/primary-source-packets/the-art-of-storytelling/>.

to provide a story, but to encourage the viewer to explore the stories hidden in the artworks and create their own stories. Interpretation and creation assignments alternate and are generally related to exploring the tools of visual storytelling. From a digital perspective, this resource is neither interactive nor immersive. Nevertheless, placing it in the public domain is enough to allow it to be used successfully.

When such materials are used individually, the stories remain as if invisible, unfolding solely in the minds of the users. But they still fulfil their role as a guide to the objects and themes presented in the museum and continue to serve as a tool for visitors to comprehend their personal experience. In addition, such “invisible” stories-reflexions in which both the character and the narrator will be the visitor can be used to establish and strengthen the visitor’s connection with the museum.

An example is an interactive test “마음복원소”⁴⁹ (“Mind Restoration Center”) on the National Museum of Korea website. It does not contain narrative as such, but creates blank spaces, filling which the viewer creates their own story. First, the game asks questions about the user’s state of mind and its causes, answering which the user reflects on personal experiences and expresses them in key words, and then a personalised selection of objects from the museum collection and locations in the museum that can comfort or delight the user is given. It is likely that by looking at these objects and the poetic commentary on them, the user will reflect on the result, on why such objects should interest them, and on the possible route of their future visit to the museum. Thus, it is possible to personalise the acquaintance with the collection on the basis of reflections and personal stories of visitors, and through these stories, which unfold only in the mind of the viewer, it is possible to establish an emotional connection between the viewer and the objects of the collection.

Participation

Projects that rely on the stories of museum visitors can also reveal and bring to the public field the personal experience and creativity shared by visitors. In this case, the museum is rather the initiator of the dialogue, it sets the theme, gives direction for reflection and self-expression and establishes the format for presenting the stories (text, video, photo reports). And then the dialogue can unfold beyond the museum space.

The collection of such audience stories, as practice shows, can have quite a variety of tasks and formats. Collecting family stories can be part of a museum’s research work and at the same time help to show historical events through the lens of the fates and experiences of specific people. For example, like the stories collected by the Mizel Museum⁵⁰ and the New Mexico History Museum⁵¹ and facilitated by the Centre for Digital Storytelling. These videos are based on personal experiences, voices and visual materials from the storytellers, each of whom the project team worked with to help shape and craft their stories.

Personal stories can also be the object of a museum’s research interest. The *Stories of 2020*⁵² project by Smithsonian National Museum of American History (currently only available in an

⁴⁹ 마음복원소 [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://modu.museum.go.kr/mind/main>.

⁵⁰ *Arts, Culture, and History: Mizel Museum by StoryCenter* [cit. 14.11.2024]. Available at: https://www.youtube.com/playlist?list=PL2zMrq22-Y2usMSNGgUIIK_do2uEtFWYg.

⁵¹ *Arts, Culture, and History: New Mexico History Museum by StoryCenter* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL2zMrq22-Y2sLdtHoT0yA2M18UUpQYsh9>.

⁵² *Stories of 2020*. Smithsonian National Museum of American History [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://web.archive.org/web/20210322190116/https://americanhistory.si.edu/stories-of-2020/>.

archived version) collected stories about people's actual personal experiences to create a space for public and collective reflection, "provide an opportunity to shape the historical record through personal stories, recollections and images" and establish a permanent textual archive to help document actual issues in everyday life in the U.S. in 2020⁵³. To help potential contributors articulate the message and frame the story, the submission form⁵⁴ included a series of fairly neutrally worded ideas, the option to select subject areas, and the ability to attach a photo or short video. This resulted in 280 stories from the responses received, which had no common structure or approach to storytelling, differing in the presence and nature of illustrations. However, it is likely that the stories may have been edited to some extent by the project team before publication⁵⁵.

Finally, giving voice to visitors' personal stories can be a way of reflecting on their connection to the museum, opening up parallels between their personal or family history and that reflected in the museum's collection. In the *Visitor Voices*⁵⁶ campaign by Smithsonian National Museum of African American History and Culture audiences were invited "to share aspects of their time at the museum to empower them to see themselves as part of the Museum's history and community"⁵⁷. The project resulted in a playlist of 30 videos in which visitors share personal stories, feelings and discoveries inspired by their visit to the museum. In a way, these are narrative reviews that focus not on what the visitor can see in the museum, but what they can discover in their experience under the influence of the museum.

The characteristics of such participative stories are quite similar: as a rule, the narrative is deeply subjective, the narrator is either a character or part of their family, the technical possibilities of different media are minimally used, and there is no interactivity for the viewers. The possibility of a formal response is either not provided or limited to the option of commenting. In order to make such stories visible, valuable and engaging for the museum audience, additional efforts are needed, such as post-processing of stories with the involvement of professionals (as in the projects facilitated by the Centre for Digital Storytelling) or accompanying them with expert commentary (as in the interactive resource *Mind Over Matter: Voices of Zen*⁵⁸ by Smithsonian National Museum of Asian Art). But in this case, when the main task of storytelling is not to provide a ready-made story, but the very emergence of a narrative and the internal transformation of the storyteller, the assessment of interactivity, immersiveness, and the encouragement of the viewer to reflection seems to be of little use.

As for fictional stories, the museum can use stories that are the result of people's individual creativity, for example, to stimulate the creative expression of an audience, to draw attention to a particular topic, or for research purposes. In 2010, YouTube and the Guggenheim Museum launched *YouTube Play* project, "focused on the most exceptional talent working in the ever-

⁵³ *Stories of 2020 – A Digital Storytelling Initiative*. Smithsonian National Museum of American History [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://americanhistory.si.edu/press/fact-sheets/stories-2020-digital-storytelling-initiative>.

⁵⁴ *Story Submission*. Smithsonian National Museum of American History [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://web.archive.org/web/20210320080047/https://americanhistory.si.edu/story-submission>.

⁵⁵ *About "Stories of 2020"*. Smithsonian National Museum of American History [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://americanhistory.si.edu/about-stories-2020>.

⁵⁶ *Celebrating Visitor Voices*. Smithsonian National Museum of African American History and Culture [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://nmaahc.si.edu/explore/stories/celebrating-visitor-voices>.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Mind Over Matter: Voices of Zen*. Smithsonian National Museum of Asian Art [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://asia.si.edu/explore-art-culture/interactives/mind-over-matter-voices-of-zen/>.

*expanding realm of online video, attracting innovative, original, and surprising videos from around the world*⁵⁹. The project was accompanied by a series of posts on *The Take* blog by experts, scholars, and artists “*discussing digital content, the history of video art, and online video and its effects on art and life*”⁶⁰.

Conclusion

The review of the mentioned examples is primarily aimed at demonstrating the diversity of practices and does not claim to be exhaustive. For instance, examples of museum digital storytelling in social media have not been taken into account. Such content is mostly not intended for long-term use, quickly “sinks” in the feed and may have a limited time of availability (such as “stories” or streamings), which makes it difficult to analyse. In addition, the possibilities of using storytelling in social media are largely predetermined and limited by the conditions and actual policies of each particular platform. This peculiarity is partially mentioned in the review of projects whose results were published on YouTube. In general, the practice of digital storytelling in social networks deserves a separate analysis.

Also out of focus remained examples of digital storytelling using XR technologies, which have great potential for creating highly immersive and interactive resources. Such examples were identified only as on-site experiences, without online access. Perhaps XR-based online museum experiences will be identified later, but there are good reasons for their limited use. In addition to the high costs of creation, their use requires equipment that is not available to every user, and the criterion of accessibility is very important in the development of museum resources. Therefore, it is possible that this direction will be more actively developed as home equipment becomes cheaper and more widespread⁶¹.

Nevertheless, the resources analysed allow to draw some observations and conclusions. Most of the examples are ready-made stories, and there are far fewer projects that guide the user along the path of creating their own, new story. The same prevalence is noted by M. E. Sirnes, summarising the practice of offline storytelling in art museums⁶². This could probably be due to the fact that museums are generally perceived as a source of expert knowledge⁶³, and the personal experience of visitors does not always fit into this expert framework.

Another observation that can be made on the basis of these examples is how different the place and role of museum objects in digital storytelling can be. In some examples, museum objects do not appear at all (for example, personal stories of the museum audience), in some they serve only as a background to a story (as in “Market Revolution” case) or as a starting point in the discussion of a topic (as in “How was it made?”). They can also be the subject of subjective interpretation (as in part of the “Art Fans” video series). And those resources in which the object takes a central role are usually informational publications rather than stories. Although they too can be interactive and take advantage of digital media to deliver a

---

⁵⁹ *YouTube Play*. Guggenheim New York [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.guggenheim.org/youtube-play>.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ VIRTUAL MUSEUMS FORUM, Isabelle Becker, Otmar Böhmer, Reinhard Gröne, Bernd Günter, Rebecca Heinzelmann, Anja Kircher-Kannemann, Yasmin Mahmoudi, Julia Römhild, Holger Simon, Theresa Stärk, Laura Zebisch. *Virtual Museums – A Plea: Around the Clock, Around the World* [online]. Berlin, Boston: Deutscher Kunstverlag (DKV), 2024. e-ISBN (PDF) 978-3-422-80237-7. [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://doi.org/10.1515/9783422802377>, p. 74.

⁶² SIRNES, Storytelling in art museum experiences..., p 8.

⁶³ FISHER, The Art of Storytelling...

compelling and engaging presentation without narrative or characters. However, this does not mean that the presentation of a collection cannot be realised through storytelling. For example, in experiences from Narralive project, museum objects are presented explicitly, and accentuated both as museum artefacts and as illustrations of historical events.

The extent to which digital opportunities are utilised also varies widely. Among the resources mentioned, many are low-interactive and make little use of the possibilities of combining different media, relying more on traditional forms of storytelling. Publishing them online takes advantage of only some of the benefits, such as making them accessible and applicable outside the museum, as well as reusing resources developed for specific exhibitions. In this sense, categorising them as examples of “digital” storytelling, given its definition, is questionable. On the other hand, in not all such projects, multimedia and interactivity appear to be key to achieving the project’s objectives. For example, when using online applications in the museum space, there is a risk that the visitors’ attention will be drawn from the objects to the screen of a mobile device⁶⁴, and in this case even limiting media to audio only may be justified.

The evaluation of how engaging each specific storytelling experience is and how it affects the users’ perception of the topic can only be judged by the results of special studies. The experience of Narralave and “Art of Storytelling” project, where such studies were conducted, shows that the results of using storytelling are positive, but it cannot be considered a “magic pill”, as the development of the projects themselves has many pitfalls and complex tasks, such as finding a balance between the story and its visualisation, the amount of information and the duration of the experience. Decisions made during development are always compromises, and therefore the result cannot satisfy everyone. Nevertheless, the multitude of already realised resources and their diversity allow us to form an idea of available formats and approaches, and when developing new resources to follow at least partially proven path.

References

- About “Stories of 2020”*. Smithsonian National Museum of American History [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://americanhistory.si.edu/about-stories-2020>.
- ALEXANDER, Bryan (2017). *The New Digital Storytelling: Creating Narratives with New Media*. Santa Barbara, California: Praeger. ISBN: 978-1-4408-4960-2.
- Art Fans by Tate* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL5uUen04IQNkhWApvhXaoYfad3j9Gvmx0>.
- Arts, Culture, and History: Mizel Museum by StoryCenter* [cit. 14.11.2024]. Available at: https://www.youtube.com/playlist?list=PL2zMrq22-Y2usMSNGgUIIK_do2uEtFWYg.
- Arts, Culture, and History: New Mexico History Museum by StoryCenter* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL2zMrq22-Y2sLdtHoT0yA2M18UUpQYsh9>.
- BEDFORD, Leslie (2001). Storytelling: The Real Work of Museums. In: *Curator: The Museum Journal*, vol. 44 (1), pp. 27-34. ISSN: 2151-6952.
- Celebrating Visitor Voices*. Smithsonian National Museum of African American History and Culture [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://nmaahc.si.edu/explore/stories/celebrating-visitor-voices>.

---

⁶⁴ KATIFORI, Exploring the Potential..., p.339.

- Contes. Petit Louvre* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://petitlouvre.louvre.fr/contes-1>.
- DETTORI, Giuliana (2007). Towards a Classification of Narrative Learning Environments [online]. In: *Internal Report ITD-CNR*. [cit. 14.11.2024]. Available at: https://www.researchgate.net/publication/235888114_Towards_a_classification_of_Narrative_Learning_Environments.
- Discover by Museums Victoria* [cit. 14.11.2024]. Available at: https://www.youtube.com/playlist?list=PLDP58nenCzbSj_QjhH3rxvFxDj6_r4AiF.
- Ebutius' dilemma. A digital storytelling experience for the Antonine Wall*. Narralive [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.narralive.org/ebutius-dilemma/>.
- Ebutius's Dilemma* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://chess1.karpathos.net/dev/hunterian/experience/04e102ad00a2eec9bde871b07d003fe8>.
- ECONOMOU, Maria, YOUNG, Hilary, O'MALLEY, Breffni (2020). *EMOTIVE Hunterian onsite & virtual experience "Ebutius's Dilemma" script* [cit. 14.11.2024]. Available at: https://www.academia.edu/84174472/Ebutiuss_Dilemma_story_character_narratives_script.
- FISHER, Matthew, TWISS-GARRITY, Beth A., SASTRE, Alexandra (2008). The Art of Storytelling: Enriching Art Museum Exhibits and Education through Visitor Narratives [online]. In: J. TRANt and D. BEARMAN (eds.). *Museums and the Web 2008: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics. Published March 31, 2008. [cit. 14.11.2024]. Available at: <http://www.archimuse.com/mw2008/papers/fisher/fisher.html>.
- How was it made? by Victoria and Albert Museum* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.youtube.com/playlist?list=PLe2ihXndm5js7ANCTaZ26aocPKe74M8XJ>.
- Introduction by Ebutius* [cit. 14.11.2024]. Available at: https://chess1.karpathos.net/dev/hunterian-online/?language=eng&loadingMode=loadDynamically&manageLoaded=keepLoaded&levelsToKeep=1&experienceDbName=hunterian_&experienceId=04e102ad00a2eec9bde871b07d003fe8&floorplanId=964b29d1d7d11e7fd0b664ce450fe9a5.
- KATIFORI, Akivi, TSITOU, Fay, PICHOU, Myrsini, KOURTIS, Vassilis, PAPOULIAS, Evangelos, IOANNIDIS, Yannis, ROUSSOU, Maria (2020). Exploring the Potential of Visually-Rich Animated Digital Storytelling for Cultural Heritage [online]. In: LIAROKAPIS, F, VOULODIMOS, A., DOULAMIS, N., DOULAMIS, A. (eds). *Visual Computing for Cultural Heritage*, pp. 325–345. Springer Series on Cultural Computing. Springer, Cham. [cit. 14.11.2024]. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-030-37191-3_17.
- Market Revolution 1820s–1850s*. Smithsonian National Museum of American History, Kenneth E. Behring Center [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://amhistory.si.edu/american-enterprise/market-revolution/>.
- MILLER, Carolyn Handler (2020). *Digital Storytelling: A creator's guide to interactive entertainment. Fourth Edition*. Boca Raton, FL: CRC Press. ISBN:: 978-1-138-34160-9.
- Mind Over Matter: Voices of Zen*. Smithsonian National Museum of Asian Art [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://asia.si.edu/explore-art-culture/interactives/mind-over-matter-voices-of-zen/>.
- RIZVIC, Selma, BOSKOVIC, Dusanka, OKANOVIC, Vensada, SLJIVO, Sanda, ZUKIC, Merima (2019). Interactive digital storytelling: bringing cultural heritage in a classroom [online]. In: *Journal of Computers in Education*, vol. 6, pp. 143–166. [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://doi.org/10.1007/s40692-018-0128-7>.

- RYAN, Marie-Laure (2011). The Interactive Onion: Layers of User Participation in Digital Narrative Texts. In: R. PAGE & B. THOMAS (eds.). *New narratives: stories and storytelling in the digital age*. Lincoln: University of Nebraska Press, pp. 35–62. ISBN: 978-0-8032-1786-7.
- SIRNES, Maia Elisabeth (2019). *Storytelling in art museum experiences. Applications and challenges of storytelling to enhance the novice's experience* [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.ntnu.no/documents/10401/1286462006/Maia.Sirnes.pdf/e0723771-2d26-4a81-8310-e8d002f64062>.
- Stories of 2020 – A Digital Storytelling Initiative*. Smithsonian National Museum of American History [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://americanhistory.si.edu/press/fact-sheets/stories-2020-digital-storytelling-initiative>.
- Stories of 2020*. Smithsonian National Museum of American History [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://web.archive.org/web/20210322190116/https://americanhistory.si.edu/stories-of-2020/>.
- Story Submission*. Smithsonian National Museum of American History [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://web.archive.org/web/20210320080047/https://americanhistory.si.edu/story-submission>.
- Teen Rooms*. Smithsonian National Museum of American History, Kenneth E. Behring Center [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://amhistory.si.edu/american-enterprise/teen-rooms/>.
- The Art of Storytelling*. Delaware Historical Society [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://dehistory.org/learn/educator-resources/primary-source-packets/the-art-of-storytelling/>.
- Unboxing the museum*. Museums Victoria [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://museumsvictoria.com.au/museum-at-home/unboxing-the-museum/>.
- VIRTUAL MUSEUMS FORUM, Isabelle Becker, Otmar Böhmer, Reinhard Gröne, Bernd Günter, Rebecca Heinzelmann, Anja Kircher-Kannemann, Yasmin Mahmoudi, Julia Römhild, Holger Simon, Theresa Stärk, Laura Zebisch (2024). *Virtual Museums – A Plea: Around the Clock, Around the World* [online]. Berlin, Boston: Deutscher Kunstverlag (DKV). e-ISBN (PDF) 978-3-422-80237-7. [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://doi.org/10.1515/9783422802377>.
- Visitors to Versailles: Binaural Audio Experience*. The Metropolitan Museum of Art [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.metmuseum.org/exhibitions/listings/2018/visitors-to-versailles/audio-experience>.
- VRETTAKIS, Ektor, LOUGIAKIS, Christos, KATIFORI, Akrivi, KOURTIS, Vassilis, CHRISTOFORIDIS, Stamatis, KARVOUNIS, Manos, IOANIDIS, Yannis (2020). The Story Maker - An Authoring Tool for Multimedia-Rich Interactive Narratives [online]. In: BOSSER, AG., MILLARD, D.E., HARGOOD, C. (eds.). *Interactive Storytelling. ICIDS 2020. Lecture Notes in Computer Science*, vol. 12497, pp. 349–352. Springer, Cham. [cit. 14.11.2024]. Available at: https://doi.org/10.1007/978-3-030-62516-0_33.
- VRETTAKIS, Ektor, KOURTIS, Vassilis, KATIFORI, Akrivi, KARVOUNIS, Manos, LOUGIAKIS, Christos, IOANNIDIS, Yannis (2019). Narralive – Creating and experiencing mobile digital storytelling in cultural heritage [online]. In: *Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage*, Vol. 15. [cit. 14.11.2024]. ISSN 2212-0548. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.daach.2019.e00114>.
- Welcome to Connections*. The Metropolitan Museum of Art [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.metmuseum.org/connections/about-connections/index.html>.

- What should I study? An interactive storytelling experience in the History Museum of UoA.* Narralive [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.narralive.org/what-should-i-study/>.
- WONG, Amelia (2015). The whole story, and then some: 'digital storytelling' in evolving museum practice [online]. In: *MW2015: Museums and the Web 2015*. Published January 31, 2015. [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://mw2015.museumsandtheweb.com/paper/the-whole-story-and-then-some-digital-storytelling-in-evolving-museum-practice/>.
- YouTube Play.* Guggenheim New York [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://www.guggenheim.org/youtube-play>.
- 마음복원소 [cit. 14.11.2024]. Available at: <https://modu.museum.go.kr/mind/main>.

Návrh a realizácia expozície na hrade Tematín¹

Pavol Ilčák – Monika Moravčíková

Mgr Pavol Ilčák
Comenius University in Bratislava
Faculty of Arts
Department of Archiving and Museology
Gondova 2
811 02 Bratislava
Slovakia
e-mail: paloil@centrum.sk

Bc. Monika Moravčíková
Comenius University in Bratislava
Faculty of Arts
Department of Archiving and Museology
Gondova 2
811 02 Bratislava
Slovakia

Studia Museologica Slovaca, 2024, 8:21-36

Design and implementation of the exposition at Tematín Castle

The presented article is based on the author's diploma thesis, which primarily deals with the preparation of exhibition spaces at Tematín Castle. The exhibition aims to significantly promote Tematín Castle, increase visitor interest, raise awareness, and contribute to the financial profit of the non-profit civic association. The means and outcomes of the thesis are two comprehensive documents (conceptual plan/theme and content libretto) mapping the pre-implementation phase of the exhibition spaces. Both documents mention the basic assumptions of the conceptual phase, which precede the scenario and the actual implementation.

Keywords: castle, exhibition, interactivity. museum, palace.

Východisková situácia hradu

Pozostatky hradu Tematín sú lokalizované na jednom z vrcholov v rámci západného výbežku pohoria Považský Inovec v katastri obce Lúka na strednom Považí. Pre umiestnenie prvej stavby alebo súboru stavieb poslužil vápencový masív na vrchole kopca. (rozmedzie 585 - 600 m. n. m.). Hrad je umiestnený strategicky vzhľadom k polohe. V minulosti mal vizuálne spojenie s ostatnými hradmi v regióne, najmä v povodí rieky Váh (napr. Trenčiansky hrad alebo Čachtice).²

Ku hradu Tematín vedú v súčasnej dobe tri turistické trasy. Najviac využívaný širokou verejnosťou je modro a neskôr žltá označený chodník a cesta z obce Hrádok vedúc až na vrchol. Chodník a cesta (ktorou sa dopravuje stavebný materiál a personál hradu) sa kľukatí Hrádockou dolinou v povodí Hrádockého potoka. Trasa trvá asi hodinu a pol pri prechádzkovom tempe. Ďalšia modrá značka vedie z obce Lúka. Je to náročnejšia a strmšia turistická trasa.

¹Školiteľ práce: doc. Mgr. Ľuboš Kačírek, PhD.

² BARTA, Peter. BÓNA, Martin. Príspevok k počiatkom hradu Tematín. In: *Dejiny stavieb*, 2005, s. 57. ISBN:8086596-76-1 [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné na: file:///C:/Users/Acer/Downloads/tematin_dendro-Barta,Bona,Hauser.pdf.

Najjednoduchšou a najviac využívanou je hrebeňovka, vedúca z lyžiarskeho strediska Bezovec, ktorá je vyhľadávaná primárne rodinami s deťmi a to obzvlášť pre veľkolepé výhľady do okolia ako aj na samotnú ruinu. Výlet, prípadne turistika sa dá časovo vymedziť na celý jeden deň.³ Na hrad vedú aj dve horské cyklistické trasy. Prvou je zelený cyklistický chodník smerujúci z obce Hrádok priamo na hrad s jednosmerným zjazdom smerom do obce. Druhá cyklotrasa má začiatok aj ukončenie taktiež v obci Hrádok. Cesta vedie popod vrch Bezovec, pričom Tematín je jednou zo zastávok, ktorou cyklotrasa prechádza. Hrad je otvorený celoročne a využívajú ho predovšetkým turisti. Tí vplývajú i na samotnú návštevnosť pamiatky. Tá dosahuje vyššie čísla najmä v letných prázdninových mesiacoch (podobne ako u iných zrúcanín).

Stručná história a súčasnosť hradu

Pomerne nedávnym terénnym výskumom sa podarilo zistiť, že hrad bol postavený niekedy v krátkom horizonte po mongolskom vpáde. Hrad vlastnili Matúš Čák Trenčiansky, Ujklakiovci či Thurzovci. Počas osmanskej hrozby hrad mal i funkciu útočiska pre obyvateľstvo dedín nachádzajúcich sa v okolí. V tom čase bol pomerne dobre funkčne rozdelený a zariadený zaujímavým inventárom. V jeho priestoroch sa nachádzali napr. kúpeľňa, klenotnica, ubytovňa vojenskej posádky, kaplnka a pod.. Počas povstania Františka Rákociho II. nechal známy majiteľ hradu Mikuláš Berčeni hrad obnoviť. I napriek tvrdému odporu sa hrad nanešťastie podarilo cisárskemu vojsku dobiť a spustošiť.⁴ Vážne poškodenie v roku 1710 síce hrad oslabilo, ale nebol úplne opustený a v spisoch sa uvádza, že bol obývaný rodinou Čákiovcov.⁵ Hrad bol pravdepodobne opustený niekedy v druhej polovici 18. Storočia.

V roku 1963 (26. 9. 1963) sa 20 objektov hradného areálu zapísalo do registra NNKP pamiatok. V tom čase už bol hradný súbor spustnutý a zarastený hustou vegetáciou a viacerým súčasťami hrozil zánik.⁶ Po roku 2000 nastal dobrovoľnícky boom v záchrane kultúrneho dedičstva a hradných zrúcanín v rámci nášho štátu a v roku 2005 došlo aj k prvým záchranným prácam na hrade Tematín.⁷ V roku 2007 vzniklo občianske združenie OZ Tematín, ktoré spravuje hradné pozostatky i v súčasnosti. Ten prechádza postupným konzervovaním a sprístupňujú sa viaceré objekty aj štruktúry v areáli. Postupne rastie aj obľúbenosť a návštevnosť zmieňovanej národnej kultúrnej pamiatky u širokej verejnosti. Viacerí členovia občianskeho združenia sa z toho dôvodu rozhodli vytvoriť v pôvodne renesančnom paláci expozičné priestory.⁸ Poznámka k aktuálnemu stavu: v súčasnosti prebieha a postupne dokončuje komplexná rekonštrukcia priestorov samotného paláca. Osádzajú sa drevené renesančne okna, dokončené sú trámové stropy a postupne sa montuje i elektroinštalácia.

³ BÓNA, Martin. *Hrad Tematín, stručný sprievodca po zrúcanine hradu*, 2013, s 4-5. ISBN 97880891367355.

⁴ Tamže, s. 7-15.

⁵ RAGAČ, Radoslav. Hradné panstvo Tematín v rukách Csákyovcov a Berčeniovcov a dobytie hradu cisárskou armádou v roku 1710. In: *História a stavebné dejiny hradu a hradného panstva Tematín. Archívno-historický výskum*. Bratislava, 2016, s. 9, [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné na: https://www.academia.edu/33256550/V%C3%BDskumn%C3%A1_dokument%C3%A1cia_hrad_Temat%C3%ADn_sez%C3%B3na_2015.

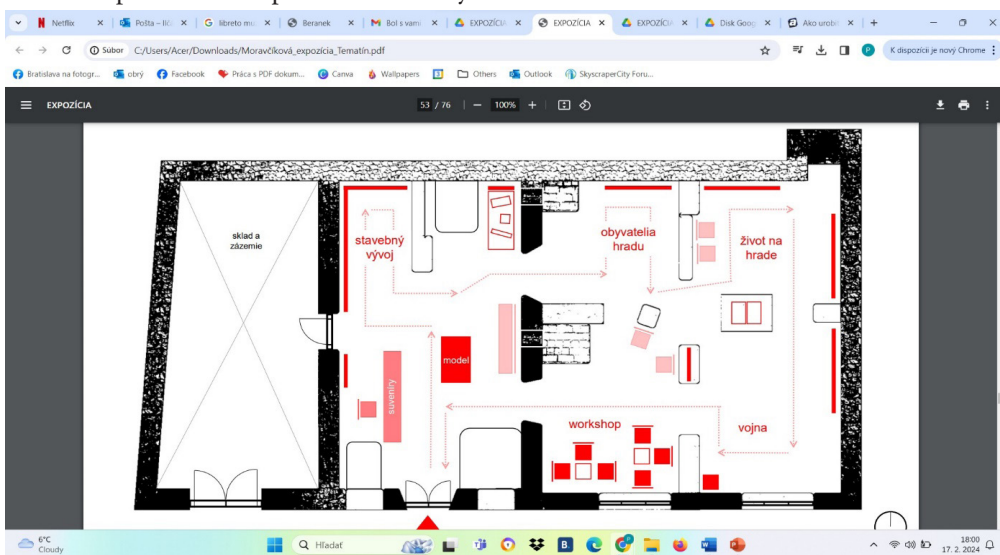
⁶ *Detail NNKP HRAD (Hrad Tematín)* [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné na: https://www.pamiatky.sk/evidencie-a-registre/register-nnkp/detail-nnkp?code=RNNKP&detail_id=07b1823e-693f-4e8f-b5d2-3e6f5d241f21.

⁷ CHOMA, Mojmír. Tematín. In: *Zachráňme hrady- Záchrana historických ruín občianskymi združeniami v rokoch 2002 – 2017*, 2018, s. 129, ISBN 9788097299507.

⁸ *O združení* [online]. [cit. 28.12.2023]. Dostupné na: <https://www.tematin.eu/o-zdruzeni>.

Návrh/libreto múzejnej expozície na hrade Tematín

Na nasledujúcich stranách predkladáme návrh libreta, koncepčného riešenia novej hradnej expozície pre občianske združenie hradu Tematín. V súčasnosti sa v priestoroch renesančného Severného paláca (kde bude uskutočnená inštalácia plánovanej expozície) nenachádzajú žiadne expozičné ani výstavné priestory slúžiace pre verejnosť. Palác je prezentovaný ako torzálna architektúra a po takmer úplnom ukončení konzervačných zásahov je v súčasnosti bez účelu. Zároveň je súčasťou väčšieho hradného súboru nachádzajúcom sa v regióne Považia a pohoria Považského Inovca. Po vybudovaní prestrešenia a uspôsobení objektu má byť expozícia umiestnená v štyroch miestnostiach bývalého renesančného paláca. Zmieňovaná stavba bola v minulosti významnou obytnou štruktúrou (v ktorej interiérových priestoroch sú dodnes viditeľné aj pozostatky hradnej kuchyne či konštrukcie prvétu). Ako sme spomínali už v námete návštevnícka trasa alebo okruh bude viesť naprieč všetkými miestnosťami. Návštevnícky okruh ma prechádzať od recepcie k prvému panelu v miestnosti A s názvom Stavebný vývoj hradu (juhozápadná vstupná miestnosť od recepcie), cez miestnosť B - Život na hrade (juhovýchodná najväčšia miestnosť) až do poslednej s názvom: Život po hrade (Vojna na hrade) s vrátením sa opäť na recepciu. Pri tvorbe expozície budeme pristupovať aj k udržateľnosti projektu a celý proces bude prebiehať kooperáciou s viacerými odborníkmi.

Obr. 1: Celková pôdorys usporiadania expozičného priestoru.

Do pracovnej skupiny sú zahrnutí architekti (návrh a dizajn interiérov), pamiatkari (schvaľovací proces vizualizácie a stavebná úprava interiérov, nakoľko ide o NKP), T'ZB (návrh sietí), muzeológovia (návrh a zabezpečenie expozičného inventáru) až po remeselníkov a dobrovoľníkov (priama realizácia). In situ: V priestoroch expozície má pracovať minimálne dvojčlenný personál. Súčasťou expozície bude aj menší predajný pult určený na predaj suvenírov. Zároveň bude v expozícii prítomný jeden lektor, ktorého úlohou bude návštevníkov slovnou previesť expozíciou priestorov. Konečný termín realizácie závisí na viacerých faktoroch ako napr. postupu zriaďovateľa, výberových konaní, technických záležitosti a pod. Spolu s libretom (obsahovo najdôležitejšia dokumentácia expozície) pripravujeme aj scenár (technická časť

dokumentácie: samotná inštalácia zbierok, vitrín, panelov, osvetlenia ale aj spôsobenie okien, podlahy, prevoz predmetov, zabezpečenie a pod). Expozícia bude poňatá naratívno-kontextuálne interaktívnym spôsobom prezentácie. A v niektorých častiach využijeme aj konštruktivistický spôsob prezentácie a to primárne pri samotných predmetoch v častiach hradnej kuchyne a hygieny.

Obr. 2: Celkový pohľad na severný palác: autor fotografie: Mgr. Mojmír Choma.

Nová expozícia: teoretické východiská, jej limity a ohrozenia

Nová stála expozícia v priestoroch hradu Tematín bude všeobecne a chronologicky popisovať viaceré tematické oblasti stredovekého a novovekého života (od stavebného vývoja po vojenskú tematiku v kontexte Tematína a stredoveku). Zahrnuté do prezentácie budú aj pozostatky prvého či stredovekej kuchyne. Súčasťou novovytvorených priestorov zároveň bude aj viacero interaktívnych prvkov pre všetky vekové kategórie. Samotná tvorba a realizácia expozície je limitovaná viacerými faktormi. Tým primárnym sú nepochybne samotné priestory historického objektu, ktorá je národnou kultúrnou pamiatkou a nikdy sa tu nenachádzali podobne zriadené expozičné priestory. Z toho dôvodu majú byť všetky vitríny, panely a iné zariadenia priestoru vytvorené z ľahko udržateľných a odolných materiálov (kov, drevo, kameň).

Zbierkové predmety taktiež nebudú z materiálov podliehajúcich deštrukcii z pohľadu vonkajších, ale najmä vnútorných podmienok (teplota, vlhkosť, prach, hmyz, živočíchy a pod.) a tiež faktorov ktoré, ovplyvňuje človek ako napr. vandalizmus. Obmedzenie spočíva i v tom, že nie je prípustné zasahovať do samotných stavebných konštrukcií vo zvýšenej miere. Problémom a obmedzením je aj náročná prístupnosť samotnej stavby (hrad sa nachádza v lesnom a horskom teréne). Preto bude nepochybne dôležité vytvoriť kvalitný marketing po dokončení prác na prilákanie čo najväčšieho počtu osôb. Samotný palác a hrad je tiež ohrozený živelnými katastrofami. Tými najnebezpečnejšími môžu byť: požiare, prívalové dažde, búrky.

Hlavný okruh riešenia expozície:

Hradná expozícia má rešpektovať všetky súčasti pamiatkovo-chráneného paláca v areáli hradu. Výstavné priestory vo všetkých miestnostiach budú riešené samostatne stojacimi vitrínami s osvetlením a nadväzujúcimi panelmi, tzv. nosičmi textového a grafického materiálu. Výtvarné, architektonické a technické riešenie panelov a vitrín je súčasťou až samotného technického scenára, ktorý zatiaľ nebude súčasťou záverečnej diplomovej práce. Technické vybavenie priestoru bude obsahovať aj osvetlenie. To je riešené stropným osvetlením (lištový systém osvetľujúc panely). Vitríny budú mať samostatnú osvetľovaciu sústavu. Návštevnícka trasa je poňatá otvorene s voľným pohybom osôb v priestore. Okrem vitrín, panelov a osvetlenia bude vybavenie zahŕňať aj model hradu, makety, rozlične interaktívne prvky, sedenie, informačný pult, priestory pre workshopy a tvorivé dielne, taktiež aj bezpečnostné zariadenia. Nižšie sa nachádza schéma a obsahový popis libreta vybranej miestnosti A.

STAVEBNÝ VÝVOJ HRADU

Pri vstupe – pult so suvenírmi + informácie / sprievodca

Úvodne tri panely:

- A. informácie o OZ a téme a štruktúre samotnej expozície
- B. stavebný vývoj hradu - stavebné materiály
- C. stavebný vývoj hradu - omietky a malty
- D. stavebný vývoj hradu a jeho jednotlivých hlavných štruktúr od 13. do 17. storočia - zlatý vek hradu
obrázky dôležitých štruktúr hradu - bránová veža, severný palác, bastión a obranná veža

- 1. model hradu s legendou (posledná stavebná epocha s farebne odlišenými stavebnými fázami)
- 2. prezentácia stavebných kamenných článkov
- 3. prezentácia historickej podlahy

- A. Panel a vitrína č. 1. : Stavebný vývoj a výstavba hradu (stavebné materiály a omietky)
  - B. Panel č 2 : objekty hradu
  - C. Sokel, kde budú kamenné články
  - D. Stôl s interaktívnou aktivitou (postav si klenbu !)
  - E. Model hradu
- Súčasťou legendy sú aj schémy obslužného pultu či sedenia.

Obr. 3 a 4: Dva pohľady na Predpokladanú podobu miestnosti A od študentky architektúry Bc. Moniky Moravčíkovej (pohľad zo juhozápadnej strany). Podobný pohľad aj s modelom hradu, osvetlením a výklenkom bývalej pece (ešte bez návrhu stola s interaktívnu aktivitou).

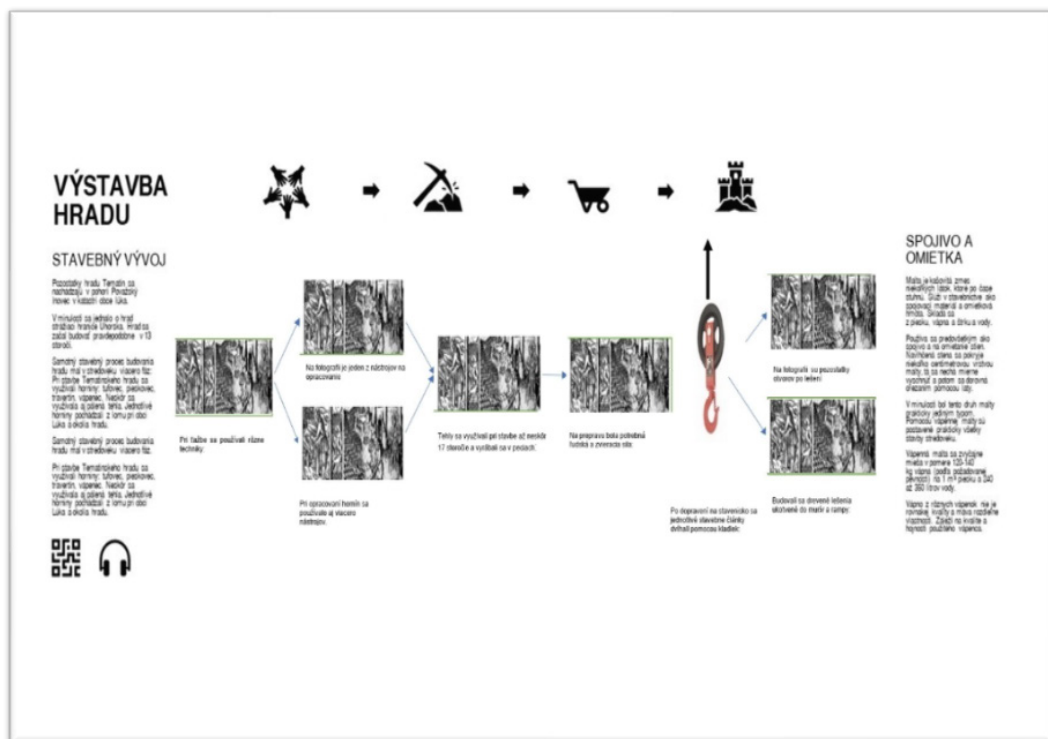
Panel č. 1 (rozмеры budú 1,2 metra na výšku a 3 metre na šírku. 1,2 x 3).

Panel bude umiestnený na severnej stene v miestnosti A. Panel je po formálnej a estetickej stránke rozdelený na tri časti:

I. Prvý text – prepis: niekoľko riadkov (451 znakov bez časovej osi).

Nadpis: Stavebný vývoj

Podnadpis: Ako sa budoval hrad ?

Obr. 5: Predpokladaná podoba panelu 1 v prvej miestnosti.

Text: Pozostatky hradu Tematín sa nachádzajú v pohorí Považský Inovec v katastri obce Lúka. V minulosti sa jednalo o hrad strážiaci hranice Uhorska. Hrad sa začal budovať pravdepodobne v 13. storočí. Pri stavbe hradu sa využívali horniny ako tufovec, pieskovec, travertín a vápenec. Neskôr sa využívala aj pálená tehla. Jednotlivé horniny pochádzali z lomu pri obci Lúka. Samotný stavebný proces budovania hradu mal v stredoveku viacero fáz:

II. Chronologická časová os stavebného vývoja od ťažby po budovanie lešenia a text s názvom spojivá. Časová os je poňatá ako chronologický vývoj stavby v kontexte stredovekého staviteľstva (text + ilustrácia alebo schéma).

Pri samotnej ťažbe sa využívali viaceré techniky, (nad krátkym textom bude schéma/ilustrácia znázornenia danej aktivity)

Pri opracovaní hornín sa používalo viacero nástrojov, (nad krátkym textom bude schéma/ilustrácia znázornenia danej aktivity)

Plochý sekáč na opracovanie hornín/kameňa (jeden z nástrojov na opracovanie hornín). Nad textom bude pripevnená replika plochého sekáča.

Tehly sa využívali pri stavbe až v 17. storočí a vyrábali sa v peciach, (nad krátkym textom bude schéma/ilustrácia znázornenia danej aktivity)

Na prepravu bola potrebná ľudská a živočíšna sila, (nad krátkym textom bude schéma/ilustrácia znázornenia danej aktivity)

Po dopravení na stavenisko sa jednotlivé opracované horniny dvíhali pomocou kladiek (funkčná replika historickej kladky zavesenej zo stropu (interaktívny prvok/ toto nie je súčasťou textu)

Budovali sa drevené lešenia ukotvené do murív a rampy , (nad krátkym textom bude schéma/ ilustrácia znázornenia danej aktivity)

Na fotografii sú pozostatky otvorov po lešení. , (nad krátkym textom bude schéma/ilustrácia znázornenia danej aktivity).

III. 2 text : prepis: niekoľko riadkov (481 znakov)

Podnadpis: Spojivá

Text. Medzi spojivá zaradujeme najmä maltu s ktorou sa spájali jednotlivé opracované bloky. Malta je kašovitá zmes niekoľkých látok, ktoré po istom čase stuhnú. Slúži v stavebníctve ako spojovací materiál. Skladá sa z piesku, vápna, štrku a vody. Používa sa predovšetkým ako spojivo na omietanie stien. Navlhčená stena sa pokryla niekoľko centimetrovou vrstvou malty. Tá sa nechá mierne vyschnúť a potom sa dorovná pomocou laty. Pomocou vápennej malty sa stavalo najmä počas stredoveku.

Panel č. 2 (rozмеры budú 1,2 metra na výšku x 1,5 metra na šírku)

Panel bude umiestnený na východnej stene v miestnosti A a bude mať menšie rozмеры. Obsahovo bude chronologicky pojednávať o štyroch najdôležitejších objektoch hradu.

text – prepis: niekoľko riadkov ku každej stavbe (451 znakov bez časovej osi)

Nadpis: Objekty hradu

text A. : podnadpis: Hlavná veža

Najvyššia gotická veža a dominanta hradného areálu mala v minulosti funkciu vizuálneho kontaktu s okolitými hradmi - varovné signály v prípade ohrozenia. Bola tiež posledným útočiskom hradnej posádky počas stavovských povstaní. Hranolová štruktúra má dodnes rozмеры vonkajších stien 9 x 9 metra. do súčasnosti sa žiaľ plne zachovali len dve zo štyroch stien (360 znakov bez podnadpisu).

Fotografia A – zobrazuje hradnú vežu v súčasnosti. Nad fotografiou sa bude nachádzať nadpis (obránná funkcia hradu - staviteľ Matúš Čák Trenčiansky, 14. storočie)

text B. : podnadpis: Severný palác

Renesančný palác bol reprezentačnou stavbou areálu hradu. Na prízemí sa nachádzali priestory pre služobníctvo a miestnosť kuchyne, kde sú dodnes viditeľné pozostatky historických pecí a prevétu (stredovekej toalety). Zatiaľ čo na prízemí pôsobilo služobníctvo, tak na poschodí prebývali páni hradu (323 znakov bez podnadpisu).

Fotografia B - zobrazuje objekt paláca v súčasnom stave. Nad fotografiou sa bude nachádzať nadpis (Obytná funkcia hradu - staviteľ: Stanislav Turzo, 14. až 16. storočie).

Text C. podnadpis: Bastion

Renesančná obranná mohutná bašta s päťuholníkovým pôdorysom poskytovala útočisko a zázemie pre vojsko. V suterénnych priestoroch sa nachádzali sklady na zbrane i väznica, Na poschodí prebývalo vojsko. Do súčasnosti sa zachovala väčšia časť štruktúry, ktorá zatiaľ nemá zmysluplné využitie. (309 znakov bez podnadpisu)

Fotografia c. zobrazuje štruktúru bastionu v súčasnom stave. Nad fotografiou sa bude nachádzať nadpis (Strategická funkcia hradu – staviteľia: Stanislav Turzovci, 16. storočí)

Text D. podnadpis: Kaplnka

V blízkosti hlavnej veže a bastionu sa nachádzal aj objekt menšej kaplnky. Kaplnky sa stávali bežnou súčasťou hradných areálov od ranného stredoveku. Do súčasnosti sa zachovali viditeľné stopy (odtlačky) zrútenej klenby s dekoratívnou omietkovou pätkou. Zo štyroch menovaných stavieb je kaplnka najmenej zachovaná (312 znakov bez podnadpisu).

Fotografia D - zobrazuje pozostatky kaplnky v súčasnom stave. Nad fotografiou sa bude nachádzať nadpis (Sakrálna funkcia hradu – staviteľ: Mikuláš Berčeni, 17. storočie)

Pod panelom na podlahe alebo na vyvýšenom podstavci (tak podobne to majú aj v novej expozícii na Beckove) sa budú nachádzať tri alebo štyri kamenné články pochádzajúce z hradu s popismi. V tejto časti by sme radi využili aj inovátny konštruktivistický prístup. Návštevníci by teda nemali popis s názvom kamenného článku, ale pomocou pracovného listu alebo kvízu nahratom v QR kóde by museli hádať, že čo vidia. Tým by sa zlepšila interakcia s návštevníkom. Predpokladanú podobu kamenných článkov nájdete na tomto linku.

OBJEKTY HRADU
Vybrané sú štyri hradné objekty reprezentujúce život na hrade.

HLAVNÁ VEŽA dominanta hradného areálu mala funkciu vizuálneho kontaktu s okolitými hradmi. Bola tiež posledným útočiskom pánov. Bola vybavená zásobami na niekoľko mesiacov.	OBRANĀ FUNKCIA 14. st. - M. Trenčiansky	OBYTNĀ FUNKCIA 14. až 16. st. - Turzo	SEVERNÝ PALÁC dominanta hradného areálu. Bola tiež posledným útočiskom hradnej posádky. Hranolová štruktúra má dodnes rozmery vonkajších sten 9 x 9 metrov.
BASTIÓN renesančná bašta s päťuholníkovým pôdorysom a ostrým brítom uprostred. bola niekdajším hlavným zázemím vojska. V suteréne väzenie, sklad na zbrane, v horných podlažiach izby vojakov.	STRATEGICKĀ FUNKCIA 16. st. –rod Turzovcov	SAKRĀLNĀ FUNKCIA 17. st. - Berčeni	KAPLNKA Viditeľné stopy otláčok – zrútená klenba s dekoratívnou omietkovou pätkou. Kaplnky boli od ranného stredoveku súčasťou palácov, hradov a iných sídiel

QR code icon and headphones icon at the bottom left.

Obr. 6: Predpokladaná podoba panelu č. 2 v prvej miestnosti. (Grafická úprava: Bc. Monika Moravčíková).

Približný zoznam predmetov v miestnosti A
Fragment travertínu
Fragment vápenca

- Fragment pieskovca
- Fragment tufovca
- Fragment tehly zo 17. Storočia (Mikuláš Berčeňi)
- Kamenný článok – horné ostenie okna (16-17 stor.)
- Kamenný článok - bočné ostenie dverí (16-17 stor.)
- Kamenný článok – ostenie brány (16-17 stor.)

Niektoré predmety sú spomenuté len orientačne a ich bližší výber bude zadefinovaný i v obsahovom scenári. Avšak ich počet, vek i tematické rozhranie sú už definitívne.

D: Stôl s interaktívnou aktivitou (Postav si klenbu !)

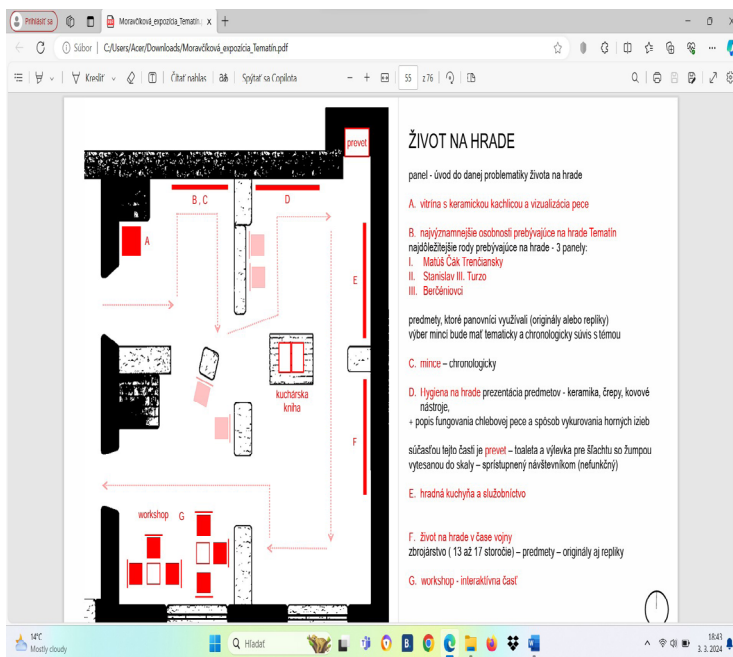
E: Model hradu

Model hradu sa bude nachádzať v strede miestnosti. Jednotlivé stavebné fázy od 13.-17. storočia by mali byť farebne odlišené.

Okrem spomínaných prvkov budú na mieste, kde sa nachádzali historické pece umiestnené dve tabuľky s popisom.

Miestnosť B. – obyvatelia hradu

Miestnosť B je venovaná trom najvýznamnejším obyvateľom hradného areálu (Matúš Čák Trenčiansky, Stanislav III. Turzo a Mikuláš Berčeňi). V miestnosti majú byť umiestnené 3 statické prvky, dve vitríny a jeden panel. Miestnosťou zároveň pokračuje návštevnícka trasa do miestnosti život na hrade (hradná kuchyňa a hygiena). Pôdorys miestnosti s legendou a fotografia približnej podoby od architekta je na ilustrácii nižšie.

- A. Vitrína č. 2 (kachlica z pece)
- B. Vitrína č. 3 (Obyvatelia hradu, mince)
- C. Panel č. 3 (Obyvatelia hradu)

Obr. 7: Predpokladaná podoba miestnosti č. 2 s vitrínami a panelom od študentky architektúry Bc. Moniky Moravčíkovej

Vitrína č. 2

Vitrína nachádzajúca sa v severnej časti miestnosti bude mať tvar kocky. V jej vnútri bude prezentovaný fragment historickej keramickej glazúrovanej kachlice s popisom pochádzajúcej z historickej už zaniknutej pece v areáli hradu. Kachlica bude v približne rovnako prostredí ako v tom, v ktorom bola nájdená/ objavená so zeminou okolo). Na vitríne bude aj približný náčrt pece s podobou, keď ešte jestvovala.

Vitrína č. 3

Vo vitríne č. 3 budú primárne prezentované historické mince od zberateľa pochádzajúce z viacerých storočí vývoja hradu (avšak mince neboli nájdené priamo na hrade). Vitrína by mala byť pozdĺžna a v rámci konštrukcie by mala byť pripevnená aj zväčšujúca lupa, ktorú budú môcť návštevníci posúvať. Celá myšlienka spočíva v tom, že vitrína a v nej prezentované mince budú budiť dojem akejsi časovej osi. Vitrína bude mať priamy súvis aj so samotným panelom č. 3.

Panel č. 3 (rozmery budú 1,2 metra na výšku a 1,5 na šírku).

Panel sa bude nachádzať na východnej stene v miestnosti nad vitrínou č. 3 a bude obsahovať zaujímavosti o významných hradných osobnostiach v kontexte Tematína ale i nášho územia. Formálne a esteticky má byť rozdelený na 4 časti:

I. text: prepis: niekoľko riadkov (391 znakov)

Nadpis: Život na hrade

Podnadpis: Obyvatelia hradu

Text: Hrad Tematín vznikol ako reakcia na mongolské vpády na naše územie. V roku 1240 dal kráľ Belo pokyn prestavby pôvodného dreveného opevnenia na kamenné. V 13. storočí bol Tematín pôdorysne nie veľkým opevnením. Avšak hradný areál prešiel počas stáročí viacerými

prestavbami a prístavbami pod dohľadom rôznych hradných pánov. Koncom 13. storočia hrad vlastnila bínska vetva Hunt- Poznanovcov.

Podnadpis: Matúš Čák Trenčiansky

Fotografia č. 1: portrét M. Č. Trenčianskeho

II. text: (nachádzajúc sa pod fotografiou) prepis: niekoľko riadov (221 znakov)

Text: Bol uhorský šľachtic ako aj vojvodca a mal prezývku pán Váhu a Tatier. Hrad nadobudol v roku 1299 a ponechal si až do svojej smrti (1321). Práve on nechal k najstarším objektom v areáli vybudovať obrannú dominantnú vežu.

Podnadpis: Stanislav III. Turzo

Fotografia č. 2: portrét Stanislava III. Turza

III. text (nachádzajúc sa pod fotografiou) prepis: niekoľko riadov (184 znakov)

Text: bol uhorský palatín a spišský župan. Postaral sa o rekonštrukciu hradu a jeho vyzbrojenie. Pristaval viaceré objekty ako Bastion, predbrania a dokončil aj výstavbu Severného paláca.

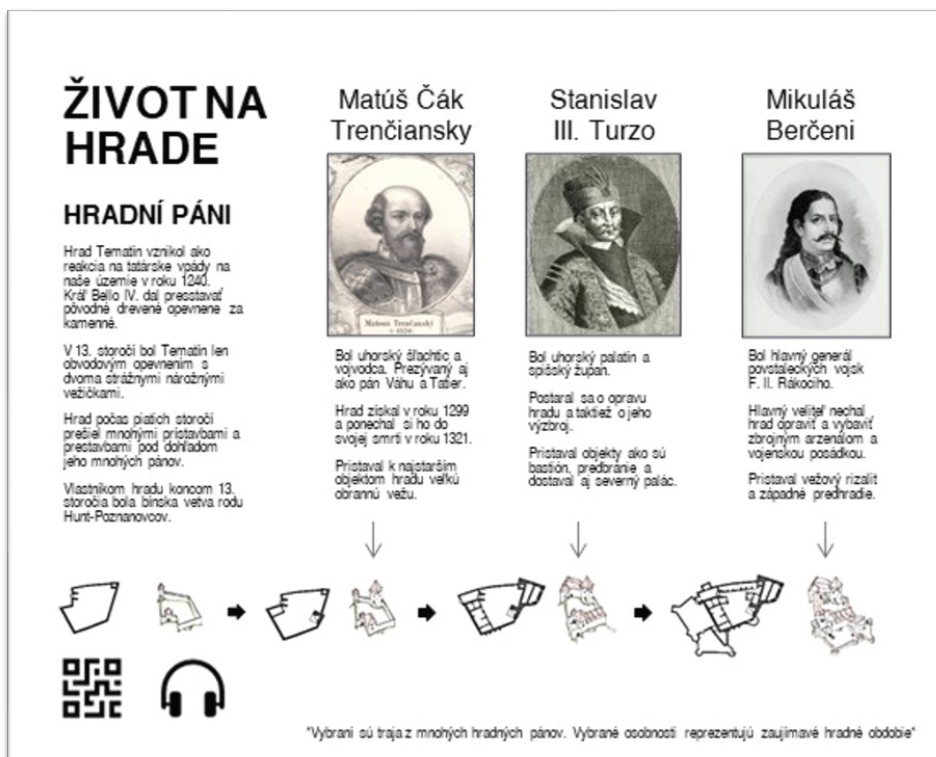
Podnadpis: Mikuláš Berčeni

Fotografia č. 3: Autoportrét Mikuláša Berčeniho

IV. text (nachádzajúc sa pod fotografiou) prepis: niekoľko riadov (242 znakov)

Bol hlavný generál povstaleckých vojsk F. II Rákociho: ako hlavný veliteľ a správca hradu ho nechal opäť obnoviť a vybaviť ho zbrojným arzenálom i hradnou posádkou. Nechal postaviť vežový rizalit (výstupok) a západné predhradia (nádvoría).

Súčasťou panelu budú aj pôdorysy vývoja hradu a QR kód s jazykovou mutáciou.

Obr. 8: Predpokladaná podoba panelu č. 3. (Grafická úprava: Bc. Monika Moravčíková).

Približný zoznam predmetov v miestnosti B
 Fragment glazúrovanej kachlice z pece,
 Mince od zberateľa Vladimíra Kasanu.

id	menovka	panovník	rok	mincovňa	katalóg	mat		
1	denar	Ferdinand II		1627	KB-kráľovská	H 1204	striebro	
2	denar	Ferdinand II		1636	KB	H 1205	striebro	
3	denar	Ferdinand II	163x		KB	H 1205	striebro	
4	denar	Ferdinand II		1636	KB	H 1205	striebro	
5	denar	Ferdinand II		1634	KB	H 1205	striebro	habsburgovci
6	denar	Ferdinand III		1639	KB	H 1205	striebro	
7	denar	Ferdinand III	nečit.letop.		KB	H 1205	striebro	
8	denar	Ferdinand III	nečit.letop.		KB	H 1263	striebro	
9	denar	Ferdinand III		1639	KB	H 1205	bilion /cu+ag/	
10	denar	Ludovít I Veľký	1358-1365			L 25/39	striebro	
11	denar	Ludovít I Veľký	1358-1365			L 25/39	bilion /cu+ag/	
12	obol	Karol Robert	1308-1322			L 24/11	striebro	anjouovci
13	denar	Karol Robert	1308-1322			L 24/21	striebro	
14	denar	Karol Robert	1333-1338			L 24/60	striebro	
15	parvus	Zigmund Luxemb	1387-1427			L 27/8	striebro	
16	parvus	Zigmund Luxemb	1387-1427	Nagybanya		L 27/8/60	striebro	luxemburgovci

Tab. 1: Zoznam minci od zberateľa Vladimíra Kasanu.

Zoznam východiskovej literatúry a prameňov

- BEDNARIKOVÁ, Silvie. *Jak se stavi výstava? (vznik výstavy pohledem architekta)*, s. 12 - 13, [online]. [cit. 2024-06-17] Dostupné na: https://emuzeum.cz/admin/files/Bednarikova_jak_se_stavi_vystava.pdf.
- BENEŠ, Jozef. *Kulturně výchovná činnost muzeí*, Díl 1, Praha, 1981, s. 51.
- BARTA, Peter – BONA, Martin. Príspevok k počiatkom hradu Tematín. In: *Dejiny staveb*, 2005, s. 57. ISBN:80-86596-76-1 [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z file:///C:/Users/Acer/Downloads/tematin_dendro-Barta,Bona,Hauser.pdf.
- BONA, Martin. *Hrad Tematín, stručný sprievodca po zrúcanine hradu*, 2013 s. 4-15. ISBN 97880891367355.
- BRADLEY, Cathlin – DAVID, Chris. *Best Practices for Interactive Exhibits*, [online článok]. Geckogroup, 2018, [cit. 2024-06-17]. Dostupné na: <https://geckogroup.com/2018/11/05/digital-and-mechanical-interactive-exhibits/>
- BREICHOVÁ Denisa, DOBIÁŠOVÁ T. Muzejní edukace. *Věstník AMG*, [online]. 2016, 2016(1), 44 [cit 2024-06-26.]. Dostupné na: http://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2016/AMG/Vestnik/1_16_WEB.pdf
- CHOMA, Mojmír. Tematín, KOLEKTIV, Autorov. In *zachráňme hrady- Záchrana historických ruín občianskymi združeniami v rokoch 2002 – 2017*, 2018, s. 129, ISBN 9788097299507.
- Detail NNKP HRAD (Hrad Tematín) [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z https://www.pamiatky.sk/evidencie-a-registre/register-nnkp/detail-nnkp?code=RNNKP&detail_id=07b1823e-693f-4e8f-b5d2-3e6f5d241f21.
- DOLÁK, Ján, *Muzeum a prezentace*, Univerzita Komenského v Bratislave Filozofická fakulta: Bratislava, 2015, s. 55-74, Dostupné na: https://www.muzeologia.sk/index_htm_files/Dolak_J_muzeum%20a%20prezentace.pdf

- DOLÁK, Ján. Muzeologie pro nemuzeology, Bratislava, 2019, s 40-41, [online]. [cit. 2024-06-17] Dostupné na: https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kapvh/Kniznica/Muzeologie_pro_nemuzeology_J_Dolak.pdf
- DOUŠA Pavel, Text ve výstave, in: Múzeum 1, 2008, s. 8-13, [online]. [cit. 2024-06-17], dostupné na: https://www.snm.sk/swift_data/source/odborna_verejnost/casopis_muzeum/muzeum_pdf/muzeum_2008/MUZEUM_1_2008_vnutro.pdf.
- GREGOROVÁ, Jana. a kol, Obnova torz architektúry ako špecializovaná architektonická disciplína, In: Archeologica Historica, 2015, s. 7 [online]. [cit. 2024-06-17]. Dostupné na: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/133822/2_ArchaeologiaHistorica_40-2015-1_2.pdf?sequence=1.
- Hands On!. Hands On! International Association of Children in Museums [online]. Austria [cit. 2024-06-17]. Dostupné na: <http://www.hands-on-international.net>
- Heslo Audio guide, [online]. EDUCALINGO, © 2022 [cit. 2024-06-26]. Dostupné na: <https://educalingo.com/en/dic-de/audioguide>
- HILLMAN, Thomas. The Physical Context of Hands-on Interactive Museum Exhibits: Identification and Categorization of Pedagogically Relevant Concepts. Master's thesis. Ottawa: University of Ottawa, 2006, s. 6 – 9.
- HRDÝ, Dominik. Vzdelávacie aktivity múzejnej pedagogiky v spojení s využitím IKT v prezentačnej činnosti. In: MAJCHROVIČOVÁ, Viera. – ŠKODOVÁ, Zuzana. (zost.) Informačno-komunikačné technológie. Využite v prezentačnej činnosti múzeí: zborník príspevkov z konferencie Banská Štiavnica, 12. – 13. október 2011. Banská Štiavnica: Slovenské technické múzeum, Slovenské národné múzeum, 2011, s. 18.
- Interaktivní expozice v muzeích a galeriích. Avmedia komunikace obrazem [online] [cit. 2024-06-26]. Dostupné na: <http://www.avmedia.cz/kultura/muzea-galerie-a-informacni-centra>
- Interaktivní expozice 21. Století In: DIGITÁLNE MÚZEUM čo s digitálnym obsahom múzeí? [cit. 2024-06-17]. Dostupné na https://issuu.com/muzeumsnp/docs/web_zbornik_co_s_digitalnym_obsahom
- KAŽA, Katarína. Múzejná komunikácia. In: MAJCHROVIČOVÁ, Viera. – ŠKODOVÁ, Zuzana. (zost.) Informačno-komunikačné technológie. Využite v prezentačnej činnosti múzeí: zborník príspevkov z konferencie Banská Štiavnica, 12. – 13. október 2011. Banská Štiavnica: Slovenské technické múzeum, Slovenské národné múzeum, 2011. s. 10
- KESNER, Ladislav. Marketing a management muzeí a památek, Praha, 2005, ISBN 8024711044, s. 172-178.
- Interaktivní expozice 21. Století. In: DIGITÁLNE MÚZEUM čo s digitálnym obsahom múzeí? [online]. [cit. 2024-06-17]. Dostupné na: https://issuu.com/muzeumsnp/docs/web_zbornik_co_s_digitalnym_obsahom
- Interaktivita v muzeu. (2009). In: Muzeum, 47(1), s. 33-35. [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na: <https://www.emuzeum.cz/admin/files/Interaktivita.pdf>
- Interaktivní expozice v muzeích a galeriích. Avmedia komunikace obrazem [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na: <http://www.avmedia.cz/kultura/muzea-galerie-a-informacni-centra>
- MRUŠKOVIČ, Štefan. (2005). Úvod do muzeológie. In: Š. Mruškovic & kol. (Eds.), Múzejníctvo, muzeológia a kultúrne dedičstvo (s. 130-134). Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici Fakulta humanitných vied. [online]. [cit. 2024-06-17]. Dostupné na: <https://www.ff.umb.sk/app/cmsFile.php?disposition=a&ID=516>

- ONDREJKOVÁ, Zuzana. (2014). Obnova hradov na území Slovenska. In: Múzea, památky a konzervace (s. 88-91). [online]. [cit. 2024-06-17]. Dostupné na: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/64776/OndrejkoVaZ_ObnovaHradov_2014.pdf
- O združení, [online]. [cit. 28.12.2023]. Dostupné na: <https://www.tematin.eu/o-zdruzeni>
- POLÁKOVÁ, Zuzana. Inspiration muzejní pedagogiky, s. 11-13, 2010, Brno. ISBN 978-80-7028-364-5.
- RAGAČ, Radoslav. Hradné panstvo Tematín v rukách Csákyovcov a Berčéniovcov a dobytí hradu cisárskou armádou v roku 1710. In: História a stavebné dejiny hradu a hradného panstva Tematín. Archívno-historický výskum. Bratislava, 2016, s. 9. [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné na: https://www.academia.edu/33256550/V%C3%BDskumn%C3%A1_dokument%C3%A1cia_hrad_Temat%C3%ADn_sez%C3%B3na_2015
- ŠEBEK, František. Tvorčí príprava múzejních expozícií a výstav. In: F. Šebek (Ed.), Muzejní výstavnictví učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií České republiky, 2014, s. 33-151. Praha. ISBN: 978-80-86611-62-4.
- ŠOBAŇOVÁ, Petra. Muzejní expozice jako edukační médium. 1. díl Přístupy k tvorbě expozic a jejich inovace. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, s. 21-364. ISBN 978-80-244-4302-7.
- ŠOBAŇOVÁ, Petra. Expozice jako místo pro vzdělávání. Metodika k tvorbě expozic zohledňujících vzdělávací potreby návštěvníkov. Brno: Moravské zemské museum, 2017, s. 24-25.
- Štandardy odborných múzejných činností na Slovensku (materiál autorského kolektívu, upravený podľa pripomienok múzeí zapísaných v Registri múzeí a galerií SR, na základe rozhodnutia predstavenstva ZMS v roku 2017), 2018, s. 25. [online]. [cit. 2024-06-17]. Dostupné na: http://zms.sk/wp-content/uploads/2019/03/standardy_komplet_material_upravy2018.pdf
- Stručne o hrade, [online]. [cit.]. Dostupné na: <https://www.tematin.eu/hrad>
- Význam a obsah pojmu IKT (ICT), [online]. [cit. 2024-06-17]. Dostupné na: <https://pdf.truni.sk/e-ucebnice/iktv/data/981187c6-714f-4f65-a1f9-5eb21009e811.html?ownapi=1>
- WAIDACHER Friedrich. Príručka všeobecnej muzeológie, Slovenské národné múzeum, 1999, s. 114–115.56.
- WOLF, Jakub. Interaktivita v muzeu In: Muzeum 47/1/2009, s. .33-35, [online]. [cit. 2024-06-26], dostupné na. <https://www.emuseum.cz/admin/files/Interaktivita.pdf>.
- Zachráňme hrady, [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné na: <https://www.zachranmehrady.sk/index.htm>

Ďalšie zdroje vedúce k príprave expozície a textov

- Čo sa jedlo a aká bola kuchyňa stredoveku, [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na <https://slovaklinesmagazin.sk/cms/2021/03/co-sa-jedlo-a-aka-bola-kuchyna-stredoveku/>.
- História hygieny: čistota od staroveku po stredovek, diel #1, 10.6.2017, [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na <https://kulturno.sk/historia-hygieny-starovek-stredovek/>.
- Slovakiana, [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na <https://www.slovakiana.sk/domov>.
- KRUTOVČIN, Igor. História kozmetológie, kozmetiky a hygieny (v rokoch) 1 :), 13.5.2014, [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na <https://www.encyklopediapoznania.sk/clanok/2830/historia-kozmetologie-kozmetiky-a-hygieny-v-rokoch-1>.

- Matúš Čák Trenčiansky, [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na <https://www.hrady-zamky.sk/panovnici/5-matus-cak-trenciansky/>.
- MIŠKE, Richard. Kapitoly z vojenských dejín Slovenska 7. (Výcvik a život mužstva I.), 31.10.2015, [online článok]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na <https://www.geni.sk/kapitoly-z-vojenskych-dejin-slovenska-7-vycvik-a-zivot-muzstva-i/>.
- Příloha+1.+Komparace+malt+DP.pdf, [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na file:///C:/Users/Acer/Downloads/P%C5%99%C3%ADloha+1.+Komparace+malt+DP.pdf.
- RAGAČ, Radoslav. Hradné panstvo Tematín v rukách Csákyovcov a Berčeníovcov a dobytie hradu cisárskou armádou v roku 1710. In: História a stavebné dejiny hradu a hradného panstva Tematín. Archívno-historický výskum. Bratislava, 2016, s. 6-26, [online]. [cit. 28.12.2023]. Dostupné z https://www.academia.edu/33256550/V%C3%BDskumn%C3%A1_dokument%C3%A1cia_hrad_Temat%C3%ADn_sez%C3%B3na_2015.
- STRANSKY, Karel a kol. Malty stredovekých stavieb na Moravě (hrady, jejich ruiny a základy strženého kostela). In: Archeologia Technica 12, s. 68-71, [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na http://starahut.com/AT/at12/at_12_11.pdf. [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na <https://psabuba.sk/static/files/364f13953690f4.pdf>.
- O stredovekej kuchyni + recepty, s ktorými zaručene zabodujete, 14.5.2007, [online]. [cit. 2024-06-26]. Dostupné na <https://blog.sme.sk/tomcofcik/jedlo/o-stredovekej-kuchyni-recepty-s-ktorymi-zarucene-zabodujete>.

Inšpirácie pre libreto

- Kolektív autorů – Muzeum Cheb, Libreto nové expozice Muzea Cheb, p. o. Karlovarského kraje, 2019, [cit. 2024-06-26]. Dostupné na file:///C:/Users/Acer/Desktop/tematin/Libreto_muzeum_fin_2.0_%20(1).pdf.
- Libreto expozice Berounské keramiky, [cit. 2024-06-26]. Dostupné na file:///C:/Users/Acer/Downloads/1158.pdf.
- NÁVRH IDEOVÉHO ZÁMĚRU EXPOZICE MĚSTSKÉHO MUZEA V ČELÁKOVIČÍCH, PŘÍSPĚVKOVÉ ORGANIZACE, [cit. 2024-06-26]. Dostupné na file:///C:/Users/Acer/Desktop/tematin/ideovynavrhdefinitivum.pdf.
- P01 Libreto k prvnímu sálu expozice_docx, [cit. 2024-06-26]. Dostupné na https://www.muzeumcb.cz/files/files/souteze/P01-Libreto_u.pdf
- TUROCI, Martin a kol, Libreto novej expozície Dejiny Čadce a okolitých obcí, Kysucké múzeum, Čadca, 2021, [cit. 2024-06-26]. Dostupné na file:///C:/Users/Acer/Downloads/7e%20Libreto%20Dejiny%20%C4%8Cadce%20a%20okolit%C3%BDch%20obc%C3%AD%20(4).pdf.

Zbierka ľudovej slovesnosti z Nitrianskych Sučian

Stela Obertová

Mgr. Stela Obertová
Comenius University in Bratislava
Faculty of Arts
Department of Archive Studies and Museology
Gondova 2
811 02 Bratislava
Slovakia
e-mail: obertova21@uniba.sk

Studia Museologica Slovaca, 2024, 8:37-54

Collection of folk literature from Nitrianske Sučany

Traditional folk culture covers many various expressions of the people. One of them is an artistic component represented by oral folklore. Quite extensive folk literature collection of past generations has been preserved in the Upper Nitra village Nitrianske Sučany, thanks to the collector and keen folk singer Vilma Baková. Submitted text introduces *Collection of folk literature*, which Mrs. Baková left to her grandson Marián Mikula. Besides introducing the collector's life and aspects that influenced the genre content of the collection, this text also brings an analysis of its formal side and contents.

Keywords: folk literature, collection, Vilma Baková, Nitrianske Sučany, analysis

Úvod

Nositelom a uchovávateľom slovesnej zložky a ústnych prejavov nehmotného kultúrneho dedičstva je ľud. Spomedzi neho ale vynikajú jednotlivci, ktorí vďaka dobre slúžiacej pamäti a láske prechovávanej k ľudovej slovesnosti a folklórnemu prejavu, prispeli k uchovaniu veľkého množstva etnografického materiálu tohto typu. Zaslúžili sa o jeho zachovanie v písanej alebo i zvukovej podobe ako doklad duchovnej a umeleckej kultúry vidieckeho ľudu pre nasledujúce generácie. Jednou z nich bola zberateľka, rozprávačka a informátorka Vilma Baková (*5. január 1905 - †18. júl 1984) z hornonitrianskej dediny Nitrianske Sučany (okr. Prievidza). Z jej zapisovateľskej činnosti sa nám dochoval vcelku bohatý súbor slovesného prejavu, ale aj zápiskov iného typu. *Zbierka ľudovej slovesnosti*, o ktorej pojednáva nasledujúci text, je nevyčerpatelným prameňom pre rôznorodý výskum.

V úvode prinášame náhľad do života našej prababky Bakovej s dôrazom na skutočnosti a udalosti, ktoré formovali jej vzťah k slovesnému folklórnemu prejavu, a teda ovplyvnili aj zloženie zbierky. Ďalej venujeme priestor uskutočnenému etnografickému výskumu PhDr. Vlastimily Tóthovej a aktivitám záujmových folklórnych a hudobných zoskupení v Nitrianskych Sučanoch, ktoré vyvíjajú zanietené úsilie za oživenie piesní zozbieraných Vilmou Bakovou.

Jadro textu tvorí analýza zbierky. Prológom k nej je objasnenie okolností jej spísania, základná charakteristika a popis z hľadiska formálneho členenia. Ďalej práca plynulo prechádza k výskumu vnútorného obsahu, pričom uvádza štatistiku žánrov ľudovej slovesnosti obsiahnutých v zbierke a číselné hodnoty konkrétnejšej špecifikácie ich útvarov. Zámerom tejto časti textu je nielen poukázať na bohatosť skúmaného materiálu, ale aj predstaviť jeho vnútornú skladbu. Zároveň je na základe zistených číselných hodnôt našim cieľom identifikovať najpočetnejší žáner zbierky

a tiež najčastejšie sa objavujúci konkrétnejší špecifický útvar ľudovej slovesnosti, pričom sa pokúšame o zdôvodnenie získaných výsledkov.

Informácie o zberateľskej a zapisovateľskej činnosti Vilmy Bakovej podávame predovšetkým na základe výskumnej zvukovej nahrávky vyhotovenej PhDr. Vlastimilou Tóthovou v r. 1977¹ a rozhovorov s vnukom pani Bakovej, pánom Mariánom Mikulom. Informácie o obecnom projekte oživenia ľudových piesní zozbieraných pani Bakovou a tiež o snahe sučianskych hudobných telies a folklórneho súboru zachovávať a prezentovať tieto miestne „klenoty“ čerpáme z rozhovoru so speváčkou *HS VEGA*, pani Máriou Luchavovou. Ústredným prameňom štúdie je *Zbierka ľudovej slovesnosti*, ktorú Vilma Baková zanechala pánovi Mikulovi. Pri jej analýze nám je nápomocnou publikácia *Široko ďaleko: Zborník piesní Hornej Nitry*² s viacerými už identifikovanými piesňami a tiež dva zväzky *Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska*³ obsahujúce popisy jednotlivých žánrov ľudovej slovesnosti ako aj ich konkrétnych útvarov. Ďalšie informácie dopĺňame z vlastných vedomostí.

Zberateľka ľudovej slovesnosti Vilma Baková

Vilma Baková sa narodila 5. januára 1905 v Nitrianskych Sučanoch manželom Františkovi a Kataríne Mikulovcom ako najstaršia spomedzi troch dcér.⁴ Sestry boli vychovávané k zbožnému a pokornému správaniu a pracovitosti. Vilma v detstve navštevovala ľudovú dedinskú školu, v ktorej sa uplatňovala ako vyučovací jazyk ešte maďarčina. V čase, keď mala deväť rokov, vypukla prvá svetová vojna a jej otec bol povolaný do vojenskej služby.⁵ Bojoval na viacerých frontoch, no najmä na východe, v oblasti Haliče v rakúsko-uhorskom pásme.⁶ Počas vojny sa ocitol aj v ruskom zajatí a domov prišiel až po jej skončení.⁷

Manželia Mikuloví patrili k stredne zámožným roľníkom, starali sa o nemalé gazdovstvo a obhospodarovali aj polia. Keďže otec odišiel do vojny, Vilma ako najstaršia z dcér pomáhala nielen v domácnosti, ale musela sa naučiť pracovať aj okolo hospodárstva. Pri prácach na poli a v prírode si všímala rôzne javy a zákonitosti, sledovala počasie a zmeny, ktoré so sebou prinášali ročné obdobia, si vrývala do pamäte.⁸ Tu možno vidieť jeden z východiskových motívov, na základe ktorého sa nám zachovalo množstvo prísloví, porekadiel a pranostiek pani Bakovej.

Vilma Baková tiež veľmi rada a pekne spievala.⁹ Počas výskumu etnografky PhDr. Vlastimily Tóthovej z niekdajšieho Krajského múzea v Bojniciach v r. 1977 spomenula, že kedysi sa veľa zvyklo spievať pri oberaní ovocia: „*Volakedy sa chodilo tak, pravda sa [?] k ovociu [?] po druhých*

¹ *Rozhovor s pani Vilmou Bakovou, známu ľudovou speváčkou* [zvukový dokument]. Etnografický výskum PhDr. Vlastimily Tóthovej. Nitrianske Sučany : Krajské múzeum v Bojniciach, 30. august 1977.

² TÓTHOVÁ, Vlastimila (ed). *Široko ďaleko : Zborník piesní Hornej Nitry*. Prievidza : Okresné osvetové stredisko, 1986, nestránkované.

³ BOTÍK, Ján – SLAVKOVSKÝ, Peter (eds.). *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1*. Bratislava : Veda, 1995, 454 s. ISBN 80-224-0234-6. a BOTÍK, Ján – SLAVKOVSKÝ, Peter (eds.). *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 2*. Bratislava : Veda, 1995, 446 s. ISBN 80-224-0235-4.

⁴ Z rodinnej kroniky ako súčasť *Písma svätého v obrazoch*. Kniha bola kúpená 27. januára 1938 a patrila Vilme Bakovej a jej manželovi Gejzovi Bakovi. V súčasnosti je na základe žiadosti pani Bakovej, aby kniha zostala v rodine a prechádzala z generácie na generáciu, v opatere ich vnučky Ľubice Burešovej. Fotografie Vilmy Bakovej (Fotografia I-2) a jej rodičov (Fotografia I-1) možno nájsť v Prílohe č. I.

⁵ LOMNICKÁ, Amália – KUBOVÁ, Anastázia. *Nebudú zabudnutí I. : Osobnosti kultúrnoosvetového života 20. storočia na hornej Nitre*. Prievidza : Hornonitrianske osvetové stredisko, 2002, s. 14.

⁶ Z rozhovoru s pánom Mariánom Mikulom dňa 30. novembra 2023.

⁷ LOMNICKÁ – KUBOVÁ, *Nebudú zabudnutí...*, s. 14.

⁸ Tamže.

⁹ Tamže.

dedinách, aj delako. Pri Nitre som [?], tam som aj šesť rokov objerávala čerešne. Tak to sa stále spievalo.¹⁰ Ďalej prezradila: „Ľhli sme z poľa domov dievčence, zase sa spievalo.“¹¹ Piesne zneli pri odpočinku, a tiež každý večer pred domom na lavičke, keď prišli chlapi a dievčence.¹² Práve preto poznala množstvo ľudových piesní. Jej spev vynikal aj pri príležitosti majálesov na Vinohrade¹³ uskutočňovaných v minulosti na dedine, či počas svätých omší v kostole. Rada počúvala aj rôzne príbehy,¹⁴ napr. z čias bojov prvej svetovej vojny alebo SNP.¹⁵ Záujem Vilmy Bakovej o umelecké prejavy ľudu ovplyvnil aj jej otec a starý otec.¹⁶ Ako spomína, „môj apo, boli, ten ma aj sto pesničiek naučili. Na každej svadbe boli starejší. A tých pesničiek všelijakých vedeli. Tak to ma naučili [?].“¹⁷ Od nich poznala mnohé žartovné i tematicky iné piesne, ktoré sa spievali pri tejto príležitosti. Od otca sa naučila vojenské a regrútske piesne, ktoré súviseli s nástupom do vojenskej služby, ale aj ťažkým životom a útrapami vojakov vo vojne.¹⁸

Dňa 19. januára 1925 sa vydala za Gejzu Baku a postupne sa im narodili tri dcéry: Mária, Cecília a Helena.¹⁹ Život manželov, ale aj ich vzťah pred uzavretím manželstva, nám dokladajú viaceré žartovné piesne či básne zo zbierky pani Bakovej, ako napr.:

*Neni lepšich manželov
ako Bako so ženou
ona s kuta do kuta
a on za ňou hrkuta.²⁰*

alebo

*V tom samele²¹ dvore
biela hus nocuje
už si ta Vilmuška
perini richtuje.*

*Richtuje richtuje
ale nevie komu*

¹⁰ Rozhovor s pani Vilmou Bakovou, známou ľudovou speváčkou... Kópiu nahrávky pre účely predkladanej diplomatickej práce nám ochotne poskytol vnuk Vilmy Bakovej, pán Marián Mikula, vo formáte, ktorý je možné prehrať pomocou prehrávača médií. V hranatých zátvorkách uvádzame časti rozhovoru, ktoré nie je možné dobre identifikovať.

¹¹ Tamže.

¹² Tamže.

¹³ Vinohrady – chotárny názov, časť obce Nitrianske Sučany. Z rozhovoru s pánom Mariánom Mikulom dňa 30. novembra 2023.

¹⁴ LOMNICKÁ – KUBOVÁ, Nebudú zabudnutí..., s. 14.

¹⁵ Na základe Zbierky ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej venovanej vnukovi, pánovi Mariánovi Mikulovi. Nitrianske Sučany, 1983.

¹⁶ LOMNICKÁ – KUBOVÁ, Nebudú zabudnutí..., s. 14.

¹⁷ Rozhovor s pani Vilmou Bakovou, známou ľudovou speváčkou [zvukový dokument]...

¹⁸ Na základe Zbierky ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej...

¹⁹ Z rodinných zápiskov Cecílie Mikulovej (dcéra Vilmy Bakovej) venovaných vnučke Dane Obertovej (mama autorky textu). Spísané v októbri 2007, 36 s. Fotografie Vilmy Bakovej s dcérami a manželom Gejzom možno nájsť v Prílohe č. I (Fotografia I-3 a Fotografia I-4).

²⁰ Zbierka ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej... *Piesne 2, Zošit (č.22) – Sigota*, s. 18. Pri uvádzaní piesní zo zbierky zachováme pôvodné nárečové prvky a pravopis.

²¹ Pomenovaním *Samele* prezývali rodinu Vilmy Bakovej, rodenej Mikulovej. Pôvod tejto prezývky nie je jasný, no pán Marián Mikula (vnuk) sa domnieva, že ide o skomoleninu vzniknutú z mena predka rodiny Samuela Mikulu. Z rozhovoru s pánom Mariánom Mikulom dňa 30. novembra 2023.

*Gejzko sa prisaha
že to budú jemu.*

*U sameľov maju
privisoke schodi
nechod' ta Gejziček
dolameš si nobi.*

*Keď si ich dolamem
budem si ich hojiť
bude mi Vilmuška
na zelini chodiť.²²*

S manželom Gejzom si postavili dom v Nitrianskych Sučanoch a spolu sa starali o vlastné gazdovstvo až do nastolenia kolektivizácie v r. 1959.²³ Keď dcéry vyrástli, vydali sa a prišli na svet vnúčatá. S nimi trávili starí rodičia mnoho času, pani Vilma ich naučila mnoho piesní, básničiek či prísloví, o čom svedčí aj výpoveď jej samotnej: „Driapavali sme u dcéry perie. A tým vnučkám som to spevávala. Jéj stará mama, to sa peknie tie staré pesničky, naučte nás. [?]...Dočkajte deti, však ja vám to popíšem, koľko mi príde na rozum popíšem. A povybjerajte si a potom vás naučím nóty. A tak to vzniklo, že som sa dala už čil stará osoba písať. Veď som to nepísala prvsie, to len čil už tieto roky...“²⁴

Pani Ľubica Burešová, Vilmina vnučka a dcéra pani Heleny, si spomína na starkú takto:

„Moji rodičia postavili dom na starorodičovskom funduse – a tak sme boli stále spolu a tešili sa zo seba. Starká boli veľmi štedrá a spolucitila s chudobnými a slabými. Ako malé dievča ma dva – tri razy posielali k rôznym veľmi chudobným ženám v dedine, poväčšine vdovám, s vedierkom polievky a kusmi koláča. A vždy mi pripomenuli, aby som to nikomu nehovorila, najmä starkému nie, pretože vraj pravá ruka nemusí vždy vedieť, čo robí ľavá ruka....Z kostola po omši odchádzali vždy medzi poslednými, lebo sa aj po omši ešte modlili a starký ich väčšinou takto naoko prísne vítali: ‚Ja tvojho archandela, zasa si farára vyzliekala?‘

...keď som mala malé deti a tieto ochoreli, starká na jeseň a v zime rada prišli k nám a opatrovali ich aj celý týždeň. Deti naučili veľa básničiek, pesničiek, z veľkej vreckovky im robili zajačička. A keď sa detom pri jedení namrvilo z chlebaka, starká omrvinky pozbierali, pretože chlieb je dar boží a ani omrvinka nesmie zostať na zemi.

Boli to dobrá, láskavá a milujúca, ale aj milosrdná starká, múdra a skromná žena.“²⁵

Pravnučka Vilmy Bakovej, pani Dana Obertová si pamätá, „že babka mali veľkú knižku so zapísanými porekdlami, prísloviami a pranostikami. Ak sa tam náhodou niekde vyskytovalo nejaké škaredé slovo alebo nadávka, bolo prelepené leukoplastom, aby sme to my, deti, nemohli prečítať.“²⁶

So spisovaním piesní, príbehov a ďalších útvarov ľudovej slovesnosti nazhromaždených za celý svoj život, začala Vilma Baková v starobe. Viac času v tomto období života jej umožnilo venovať sa naplno zapisovateľskej činnosti. Zanechala zošity plné dokladov umeleckej kultúry sučianskych obyvateľov a svojím dielom tak prispela k zachovaniu nehmotného kultúrneho dedičstva jednej obce. Posledné záznamy urobila v r. 1983. Časť zo všetkých existujúcich zápiskov, o ktorej sa

²² Zbierka ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej..., *Piesne 2, Zošit (č.22) – Sigota*, s. 15-16.

²³ LOMNICKÁ – KUBOVÁ, *Nebudú zabudnutí...*, s. 14.

²⁴ Rozhovor s pani Vilvou Bakovou, známou ľudovou speváčkou [zvukový dokument]...

²⁵ LOMNICKÁ – KUBOVÁ, *Nebudú zabudnutí...*, s. 16.

²⁶ Z rozhovoru s pani Danou Obertovou (mama autorky textu) dňa 1. decembra 2023.

ešte zmienime, je v opatere vnuka Mariána Mikulu, ďalšie zostali na mieste, kde pani Baková prežila posledné roky svojho života a momentálne ich uchováva vnučka Ľubica Burešová.²⁷ Pán Mikula nám tiež prezradil, že nemá vedomosť o tom, že by jeho stará mama písala a rozdávala zápisky svojim príbuzným, okrem jednej výnimky.²⁸ Túto skutočnosť uvádzame z dôvodu, že chceme upriamiť pozornosť aj na dcéru pani Bakovej, Cecíliu Mikulovú, ktorú možno pokladať za akúsi pokračovateľku v starostlivom uchovávaní a odovzdávaní ľudových prejavov kultúry pre ďalších rodinných príslušníkov. V dôchodcovskom veku sa taktiež venovala zapisovaniu piesní, básničiek, ale aj rodinných väzieb a udalostí, aby zostali zachované ako rodinná história. Zošity a slovníky s týmito záznamami venovala mnohým členom rodiny. Autorka tohto textu napr. obdržala v decembri 2009 malú zbierku mikulášskych, vianočných a náboženských básničiek a pesničiek s 37 zápiskami.²⁹ Ľudovú slovesnosť s vianočnou tematikou od Cecílie Mikulovej možno nájsť aj v publikácii *Najkrajšie vinše slovenských Vianoc*, kde je uvedených 30 jej vianočných i novoročných vinšov či básničiek.³⁰

Neobyčajne dobrá pamäť a jasná myseľ neopustili pani Vilmu Bakovú až do posledných dní. Zomrela 18. júla 1984 na zápal pľúc.³¹ Na sklonku života sa o ňu starala dcéra Helena, ktorej odkázala Bibliu – *Písmo sväté v obrazoch*. Kniha obsahuje aj rodinnú kroniku, kde pani Vilma zapisovala udalosti významné pre život jej rodiny.³²

Etnografický výskum PhDr. Vlastimily Tóthovej

Záujem o ľudovú slovesnosť z Nitrianskych Sučian prejavila na začiatku 60. rokov 20. storočia etnografka niekdajšieho Krajského múzea v Bojniciach PhDr. Vlastimila Tóthová. Vilmu Bakovú navštívila viackrát, pričom sa venovala etnografickému výskumu slovesného umeleckého prejavu obce. Od pani Bakovej sa jej podarilo získať viac než 400 ľudových piesní a zhruba 280 porekadiel, pranostík a prísloví.³³ Z výskumov vznikol aj zvukový záznam vo forme

²⁷ Pani Ľubica Burešová nám pre účely diplomovej práce poskytla k nahliadnutiu deväť zošitov s rôznym obsahom zapísaným Vilmou Bakovou. Názvy zošitov sú tieto: *21 Augusta, Pieseň o dvoch židovských deťoch. Pieseň o umučení P. Ježiša Krista. O sv. Janovi Nepomuckom, Zošit č.3 - Ave Maria, Ave Maria, Zošit č.19 - Piesne* (zapísané v r. 1970), *Zošit č.20 - Piesne* (zapísané v r. 1970), *Zošit č.21 - Piesne žatevne* (zapísané v r. 1970), *Zošit č.22 - Piesne* (zapísané v r. 1973) a *Zošit č.24 - Piesne*. Ich obsahom sú mnohé piesňové útvary, ktoré Vilma Baková prepísala aj svojmu vnukovi, pánovi Mariánovi Mikulovi. Za pozornosť zaiste stojí zošit s názvom *21 Augusta* obsahujúci podľa zápisu Vilmy Bakovej „hesla popísane po stenach budov a na vykladných skriniach v Bratislave počas okupácie Varšavskými vojskami od 21 Augusta 1968.“ Zošit obsahuje i rôzne piesne, ale aj žartovné texty s funkciou posmešnosti. K rozboru uvedených zošitov sme zatiaľ nepristúpili, avšak plánujeme ich podrobnejšiu analýzu v budúcnosti.

²⁸ Z rozhovoru s pánom Mariánom Mikulom dňa 30. novembra 2023.

²⁹ *Zbierka piesní a básničiek s vianočnou a náboženskou tematikou* od Cecílie Mikulovej venovanej pravnučke, autorke tohto textu. Spísané v decembri 2009, 36 s.

³⁰ KMEŤ, Ivan (ed.). *Najkrajšie vinše slovenských Vianoc : zborník príspevkov poslucháčov Slovenského rozhlasu a slovenských periodík*. Prievidza : Regionálne kultúrne stredisko, 1991, nestránkované.

³¹ Z rozhovoru s pánom Mariánom Mikulom dňa 30. novembra 2023 a z rodinných zápiskov Cecílie Mikulovej (dcéra Vilmy Bakovej) venovaných vnučke Dane Obertovej (mama autorky textu), ref. 19. Fotografia Vilmy Bakovej krátko pred úmrtím možno nájsť v Prílohe č. I (Fotografia I-5).

³² LOMNICKÁ – KUBOVÁ, Nebudú zabudnutí....., s. 14. Bibliu – *Písmo sväté v obrazoch* nám pre účely diplomovej práce ochotne poskytla vnučka Vilmy Bakovej, pani Ľubica Burešová, ktorá je zároveň v súčasnosti uchovávateľkou tejto pre rodinu dôležitej knihy.

³³ Tamže, s. 14. V rámci výskumnej činnosti sme sa snažili dopátrať k správam z výskumov PhDr. Vlastimily Tóthovej v Hornonitrianskom múzeu v Prievidzi a v SNM - Múzeu Bojnice, avšak neúspešne. Je pravdepodobné, že pri sťahovaní zbierok pri vzniku Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi z Bojníc v 80. rokoch 20. storočia mohlo dôjsť k strate výskumného materiálu.

magnetofónovej nahrávky, ktorú v súčasnosti uchováva Hornonitrianske múzeum v Prievidzi.³⁴ Pani Vilma v nej krátko rozpráva o svojom živote a zároveň podáva informácie užitočné pre analýzu zbierky a pre vyvodenie pôvodu niektorých súborov piesní. Na magnetofónových kotúčoch sa zachoval spev pani Bakovej, pričom z vybraných 113 piesní sú zachytené prevažne prvé strofy.³⁵ Záznamy sú vhodnou pomôckou pre vytvorenie notového zápisu k textom, čím dochádza k oživeniu piesní z hudobnej stránky. Vďaka tomu je možné živé zachovanie a prezentácia ľudových piesní v súčasnosti.

Texty niektorých piesní, ktoré poskytla pani Baková, spolu s notovými zápsmi, sú publikované v *Zborníku piesní Hornej Nitry* pod názvom *Široko ďaleko* z r. 1986, ktorého zostavovateľkou bola Vlastimila Tóthová. Z celkového počtu 280 piesní pochádza až 65 od Vilmy Bakovej. Tematicky ide o ľudové balady, piesne ľúbostné, žartovné, oberačkové, regrútske a vojenské a po jednej piesni s pastierskou a žatevnou tematikou. Z časového hľadiska ide o roky nadobudnutia 1968, 1969, 1970 a 1973.³⁶

Krátke formy ľudovej slovesnosti, a teda príslovia, porekadlá a pranostiky, ktoré pani Baková poskytla pri výskume, sú spracované a uverejnené vo vlastivednom zborníku *Horná Nitra 11* z r. 1984 v štúdiu *Porekadlá a príslovia v Nitrianskych Sučanoch*, ktorej autorkou je opäť Vlastimila Tóthová.³⁷ Získaný etnografický materiál delí do niekoľkých súborov a skupín, pričom zachováva nárečové prvky, čím je naznačená výslovnosť slov. Ako prvé uvádza pranostiky v počte 25, napr.:³⁸

Ďeplí január polutuj bože.

Ľetrebá o dášť prosiť, prinďe, keť sa začne kosit'.³⁹

Ďalší veľký súbor tvoria príslovia, ktoré autorka člení do niekoľkých skupín. Prvá z nich obsahuje 10 výrokov vzťahujúcich sa na prácu, ktorú si je potrebné vážiť, napr.:⁴⁰

*Keť deň něchiťš za rohi, večer ho za chvost něudržíš.*⁴¹

Druhú skupinu prísloví reprezentuje 152 výrokov o morálke a etickom správaní, napr.:⁴²

Najhoršie koleso najviac hrkoce.

*Jaké prasa, takí kvik.*⁴³

Tretí typ uvádza 36 prísloví súvisiacich s láskou, voľbou partnera, rodinným životom, poučenia pre dobrú výchovu detí, a tiež rady, ako si udržať dobré zdravie.⁴⁴ Z nich spomenieme napr.:

³⁴ Magnetofónová nahrávka je uložená v Hornonitrianskom múzeu v Prievidzi zatiaľ ako neevidovaná. Potenciálne by v budúcnosti mohla byť zaradená do dokumentačného fondu k digitálnym dokumentom. Z rozhovoru s pani Mgr. Líviou Oršulovou, kurátorkou etnologických zbierok HNM v Prievidzi, dňa 26. marca 2024.

³⁵ Nahrávka obsahuje dovedna 114 piesní. Poslednú pieseň spieva iná ľudová speváčka. V dôsledku zlej počutelnosti sme však zachytili len jej krstné meno – Anna. Taktiež sa domnievame, že nie všetky piesne spieva pani Baková. Avšak dôležité je, že 113 piesní v nahrávke pochádza z jej zberateľskej činnosti.

³⁶ TÓTHOVÁ, Široko ďaleko...

³⁷ TÓTHOVÁ, Vlastimila. Porekadlá a príslovia v Nitrianskych Sučanoch. In: ALTOFF, Ferdinand. *Horná Nitra 11 : Vlastivedný zborník*. Martin : Vydavateľstvo Osveta, 1984, 232 s.

³⁸ Tamže, s. 204.

³⁹ Tamže, s. 204-205.

⁴⁰ Tamže.

⁴¹ Tamže.

⁴² Tamže, s. 206

⁴³ Tamže.

⁴⁴ Tamže, s. 212.

*Celú horu pochodil a na kraji otal.
Dieťa kím je malé hrizie chliep, keď je veľké hrizie srce.
Proti smrti niet lekára.⁴⁵*

Do predposlednej skupiny je zaradených 22 výrokov, ktoré možno charakterizovať aj ako náboženské poučenia. Tieto si ľud prispôbil hovorovému jazyku, ako napr.:⁴⁶

*Čo ti boch nežičí, aj z ližice ti spaňne.
Gdo si s kňaza posmech robí, ten skuor-ňeskuor zle pochodí.⁴⁷*

Posledná skupina poukazuje na 11 prísloví, ktorých podstata nie je až taká vážna a skôr by sme ich mohli označiť ako žartovné porekadlá:⁴⁸

*Ñeňi večieho blázna, jako keď je flaša prázna.
Keť je chlap v sile, drevo hñilé a ostrá sekera tak to ide.⁴⁹*

Keďže chceme podať úplný obraz o publikovanej ľudovej slovesnosti zozbieranej Vilmou Bakovou, je potrebné spomenúť aj zbierku 18 žartovných piesní z hornonitrianskeho regiónu *Od konca do konca* z r. 1991, s dvomi piesňami z jej zbierky.⁵⁰

Na záver tejto časti je potrebné poznamenať, že vďaka etnografickému výskumu Vlastimily Tóthovej v spolupráci najmä so zberateľkou Vilmou Bakovou⁵¹ došlo k zdokumentovaniu ľudového slovesného prejavu v Nitrianskych Sučanoch. Zozbieraný materiál zároveň výrazne obohatil pomyselnú klenotnicu ľudovej slovesnosti hornej Nitry a vytvoril podklad pre ďalší výskum a analýzu. Mimoriadnu dôležitosť však prikladáme skutočnosti, že tieto umelecké prejavy ľudu zostávajú zachované v písomnej, ale i zvukovej podobe. Na tomto základe môžu byť, a ako sa presvedčíme v nasledujúcej časti, aj sú v súčasnosti oživované mnohé ľudové piesne zo zbierky Vilmy Bakovej.

Ďalšie publikácie

K zoznamu diel prezentujúcich ľudovú slovesnosť pani Bakovej je nutné priradiť aj publikácie, ktoré približujú jej život alebo sa v nich spomína jej meno v súvislosti so zberateľskou činnosťou. K takým zaraďujeme príspevok *Vilma MIKULOVÁ - BAKOVÁ* v útlej brožúrke *Nebudú zabudnutí I. : Osobnosti kultúrnoosvetového života 20. storočia na hornej Nitre* z r. 2002⁵² a tri publikácie vydané obcou Nitrianske Sučany:

1. príspevok Heleny Tunovej v kapitole X. Kultúra - Príslovie a porekadlá v Nitrianskych Sučanoch v publikácii *Nitrianske Sučany 750 rokov : 1249 –*

⁴⁵TÓTHOVÁ, Porekadlá a príslovie..., s. 213-214.

⁴⁶Tamže, s. 214.

⁴⁷Tamže, s. 215.

⁴⁸Tamže.

⁴⁹Tamže, s. 216.

⁵⁰Ide o piesne *Čo ja smutná robiť mám* a *Tak písali ženi...* KMEŤ, Ivan. *Od konca do konca... : Žartovné spevy hornej Nitry*. Prievidza : Regionálne kultúrne stredisko, 1991, s. 14 a 28. V Zbierke ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej..., *Piesne 4, Zošit č. 16 – Piesne svadobne*, s. 19 a *Piesne 3, Zošit č. 15 – Piesne regruntske*, s. 39.

⁵¹Z etického hľadiska považujeme za potrebné dodať, že informátorov bolo v Nitrianskych Sučanoch viac, no títo získaný materiál podstatne nezvýšili.

⁵²LOMNICKÁ – KUBOVÁ, *Nebudú zabudnutí...*, s. 14-16.

1999,⁵³

2. *Prechádzka 20. storočím v Nitrianskych Sučanoch 1901 – 2000*, ktorej zostavovateľom je Ladislav Nemček,⁵⁴

3. *Nitrianske Sučany : 20 rokov v novom miléniu* od autoriek Márie Krčkovéj, Márie Luchavovej, Jany Navrátilovej a kolektívu.⁵⁵

Žiada sa podotknúť, že s výnimkou publikácie *Nebudú zabudnutí I.* doposiaľ nevyšiel žiaden podrobnejší príspevok mapujúci na jednom mieste život a zberateľskú činnosť Vilmy Bakovej a jej súčasnú prezentáciu, a to ani ako súčasť obecných monografií. Táto skutočnosť nám je výzvou a motiváciou k dôkladnému spracovaniu prezentovanej problematiky.

Piesne stále živé

Ľudové piesne zo zbierky Vilmy Bakovej sú v súčasnosti stále živými a organickými súčasťami pri prezentácii tradičnej ľudovej kultúry Nitrianskych Sučian. O ich zachovanie sa usilujú domáce hudobné telesá *FS Boršina*, mužská spevácka skupina *Domovina* a hudobná skupina *VEGA*.⁵⁶

K uchovaniu slovesného dedičstva obce, ktoré zanechala zberateľka, prispela aj inštitúcia *Fond na podporu umenia*. V r. 2019 prišla pani Mgr. Ing. Jana Navrátilová z Nitrianskych Sučian, klaviristka skupiny *Domovina*, s nápadom vypracovania projektu, ktorému udelila názov *KULTÚRNE KLENOTY - VIAC AKO LEN NOTY (Ľudové piesne a porekadlá zozbierané Vilmou Bakovou)*.⁵⁷ Projekt si za cieľ stanovil získať finančné prostriedky z *Fondu na podporu umenia*, ktoré by boli využité na oživenie ľudovej slovesnosti pani Bakovej a prezentáciu mnohých už zabudnutých piesní. Ďalej sa uvádza, že zámerom projektu je „predstaviť obyvateľom Nitrianskych Sučian a regiónu hornej Nitry bohaté kultúrne dedičstvo, ktoré nám pani Baková zanechala a v atraktívnej forme ho odovzdať ďalším generáciám.“⁵⁸ Podnetom k vypracovaniu žiadosti bola aj skutočnosť, že repertoár hudobných a ľudových zoskupení v dedine i regióne obsahoval iba skromný počet piesní, prípadne žiadne, pochádzajúcich z tejto zberateľskej činnosti.⁵⁹ Výstupom projektu malo byť nielen zaradenie väčšieho množstva piesní do spevného repertoáru troch hudobných súborov⁶⁰ v Nitrianskych Sučanoch, ale v neposlednom rade aj vydanie CD s nahratými piesňami.⁶¹ Ako podklad poslúžil súborom Zborník piesní Hornej

⁵³ TUNOVÁ, Helena. Kapitola X. Kultúra - Príslovia a porekadlá z Nitrianskych Sučian. In: PAULĎURO, Anton (ed.). *Nitrianske Sučany 750 rokov : 1249 – 1999*. Nitrianske Sučany : Obecný úrad, 1999, s. 91-131. ISBN 80-968221-7-9. Pani Vilma Baková sa spomína na s. 127.

⁵⁴ NEMČEK, Ladislav (ed.). *Prechádzka 20. storočím v Nitrianskych Sučanoch 1901 – 2000*. Nitrianske Sučany : Obecný úrad, 2001, 60 s. ISBN 80-968519-9-3. Na stranách 23, 25, 27, 38, 42 a 46 sú uvedené príslovia a porekadlá zo zberateľskej činnosti pani Bakovej. Strana 35 ju spomína ako zberateľku ľudovej slovesnosti a obsahuje i fotografiu piatich generácií žien, na ktorej sa nachádza aj Vilma Baková.

⁵⁵ KRČEKOVÁ, Mária – LUCHAVOVÁ, Mária – NAVRÁTILOVÁ, Jana a kol. *Nitrianske Sučany : 20 rokov v novom miléniu*. Nitrianske Sučany : Obecný úrad, 2019, 151 s. ISBN 978-80-570-1539-0. Vilme Bakovej a jej zberateľstvu je venovaná s. 46.

⁵⁶ Z rozhovoru s pani Máriou Luchavovou, speváčkou hudobnej skupiny *VEGA*, dňa 2. decembra 2023 a z emailovej komunikácie zo dňa 6. decembra 2023.

⁵⁷ Tamže.

⁵⁸ Fond na podporu umenia. *Podrobnosti o žiadosti č. 19-432-04661*. [online]. [cit.2023-12-07]. Dostupné na: <https://podpora.fpu.sk/statistiky/view-project/25541>

⁵⁹ Tamže.

⁶⁰ Počítalo sa so zapojením *FS Boršina*, *HS VEGA* a mužského speváckeho zboru *Domovina*.

⁶¹ KRČEKOVÁ – LUCHAVOVÁ – NAVRÁTILOVÁ, Nitrianske Sučany..., s. 46.

Nitry Široko ďaleko. Projekt bol po prvý raz verejne prezentovaný pri príležitosti osláv 770. výročia existencie obce Nitrianske Sučany dňa 23. a 24. augusta 2019.⁶²

Zo žiadanej sumy 10 915 € bola obci udelená necelá tretina vo výške 3 000 €. ⁶³ Znížený rozpočet skomplikoval a napokon aj pozmenil plán realizácie projektu. Získané finančné prostriedky postačili len na nahrávanie piesní v štúdiu. Ostatné výdavky, ako napr. aranžmá a pod., si zainteresované hudobné telesá museli financovať samé. Bohužiaľ, nepodaril sa zrealizovať úmysel vydania jednotného CD, no napriek tomu je výsledok projektu úspešný a potešujúci. Do repertoáru uvedených súborov sa podarilo zaradiť viacero piesní zo zbierky pani Bakovej, ktoré sa v súčasnosti prezentujú na mnohých podujatiach v dedine i mimo nej.⁶⁴ K obecným možno zaradiť napr. *Otváranie studničiek*,⁶⁵ ktoré sa organizuje pravidelne od r. 2016 s výnimkou prestávky v r. 2020 – 2022 zapríčinennej pandemiou koronavírusu. Prezentáciu piesní nielen mimo obce, ale aj regiónu, možno prisúdiť dlhoročne pôsobiacej skupine VEGA, ktorá sporadicky vystupuje i v susednom Česku a jej koncerty sa objavujú aj na televíznej stanici Šláger.⁶⁶

Posledné menované hudobné teleso a mužská spevácka skupina *Domovina* zaradili niekoľko piesní pani Bakovej na svoje vlastné CD. V prípade *Domoviny* ide o ich debutový album s názvom *Slovák som zrodenný* vydaný v decembri 2023, ktorý uvádza tri piesne zo zmiňovanej zbierky – *Slovák som zrodenný*,⁶⁷ *Miluval som jedno dievča*⁶⁸ a *Mal som jedno kuriatočko*.⁶⁹

Skupina VEGA prezentuje tieto piesne v rámci svojich vystúpení už dlhší čas. V decembri 2023 jej takisto vyšiel v poradí už desiaty CD nosič s pomenovaním *Paste sa ovečky*, na ktorom sú tri nahrávky obsahujúce päť piesní zo zbierky Vilmy Bakovej – *Čia že je to roľa neoraná*,⁷⁰ *Na záhumní biely dom*⁷¹ a *V našom dvore*.⁷² Posledná nahrávka je mixom troch piesní, obsahuje

⁶² Z emailovej komunikácie s pani Máriou Luchavovou, speváčkou hudobnej skupiny VEGA, zo dňa 6. decembra 2023. Fotografie z kultúrneho podujatia je možné nájsť na stránke obce Nitrianske Sučany. *Podujatia v obci*. [online]. [cit. 2023-12-07]. Dostupné na: https://www.nitrianskesucany.sk/podujatia-v-obci/mid/422037/ma0/64544/module_page/422037_64544/11.html

⁶³ Fond na podporu umenia...

⁶⁴ Z rozhovoru s pani Máriou Luchavovou, speváčkou hudobnej skupiny VEGA, dňa 2. decembra 2023 a z emailovej komunikácie zo dňa 6. decembra 2023.

⁶⁵ Ako ukážka prezentácie ľudových piesní zo zbierky pani Bakovej môže poslúžiť napr. skrátený videozáznam z *Otvárania studničiek* dňa 20. mája 2023. Tu si možno v časovom rozpätí 9:26 - 13:29 pozrieť vystúpenie mužskej speváckej skupiny *Domovina*, ktorá spieva napr. pieseň *Široko ďaleko* a tiež priamo spomína zberateľkino meno. NAVRÁTIL, Martin. *Otváranie studničiek*. 25.5.2023. [online]. [cit. 2023-12-07]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=SIA9oaTI8dQ>

⁶⁶ Z emailovej komunikácie s pani Máriou Luchavovou, speváčkou hudobnej skupiny VEGA, zo dňa 6. decembra 2023.

⁶⁷ V Zbierke ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej..., *Piesne 1, Zošit č.4*, s. 33.

⁶⁸ Tamže, *Piesne 1, Zošit č.3*, s. 7.

⁶⁹ Tamže, *Piesne 1, Zošit č. 2*, s. 8. Mužská spevácka skupina DOMOVINA z Nitrianskych Sučian. *Slovák som zrodenný* [zvukový disk]. Moravské Lieskové : MUSAE POLYMNIA, 2023. Z rozhovoru s pani Máriou Luchavovou, speváčkou hudobnej skupiny VEGA, dňa 2. decembra 2023 a z emailovej komunikácie zo dňa 6. decembra 2023.

⁷⁰ V Zbierke ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej..., *Piesne 1, Zošit č.5*, s. 36.

⁷¹ Tamže, *Piesne 1, Zošit č.2*, s. 7.

⁷² Tamže, *Piesne 1, Zošit č.1*, s. 11. Hudobná skupina VEGA. *Paste sa ovečky* [zvukový disk]. Moravské Lieskové : MUSAE POLYMNIA, 2022. Z rozhovoru s pani Máriou Luchavovou, speváčkou hudobnej skupiny VEGA, dňa 2. decembra 2023 a z emailovej komunikácie zo dňa 6. decembra 2023.

okrem uvedenej skladby aj piesne *Každý vtáčik v zime veľmi utrápený*,⁷³ a *V tom sučianskom hostinci*.⁷⁴ Je uverejnená aj na YouTube kanáli skupiny VEGA.⁷⁵

Treba poznamenať, že v repertoároch týchto dvoch hudobných telies možno nájsť aj rôzne už zabudnuté piesne. Navyše popri ľudových sa tu vyskytujú aj piesne v novšom, modernejšom spracovaní, čím sa snáď stávajú ešte atraktívnejšími a bližšími dnešnej ľudovej kultúre.

Piesne od Vilmy Bakovej sú už pomerne dlho súčasťou repertoáru aj domáceho *FS Boršina* v Nitrianskych Sučianoch. Folklorný súbor vznikol v r. 1983 a snaží sa o zachovanie starých tradícií a zvykov na dedine, ako aj ľudovej slovesnosti.⁷⁶

Z uvedeného vyplýva, že hudobné telesá z Nitrianskych Sučian, ale aj samotní sučianski obyvatelia, majú záujem o uchovanie výnimočného kultúrneho dedičstva svojej obce. Záleží im, aby sa „ľudové klenoty“ zachovali stále živé a dostali sa do povedomia aj mladších generácií. Pretože slovami speváčky skupiny VEGA, pani Márie Luchavovej „*nie každá dedina sa môže pochváliť takou zberateľkou ľudovej slovesnosti, ako bola pani Vilma Baková*“.⁷⁷

Okolnosti spísania a charakteristika zbierky

Zbierka ľudovej slovesnosti,⁷⁸ s ktorou pracujeme, bola spísaná pani Bakovou v r. 1983 na základe podnetu zo strany jej vnuka, pána Mariána Mikulu. Ako sám spomína, „*vedel som, že starká poznajú veľa piesní, a tak som im navrhol, aby mi ich napísali. Nakúpil som zošity s veľkými riadkami, lebo také chceli, aby sa im do toho dobre písalo, a aj perá. Potom mi iba hovorili, keď sa im minuli, tak som im dokúpil. Pamätám si, že keď už všetko napísali a už nemali čo, povedali: ‚Už nemám čo písať, už aj môžem zomrieť.‘ A tak aj bolo. Zanedlho dostali zápal pľúc, a potom zomreli. Písanie, to bolo ich, stále len písali*“.⁷⁹

Piesňami, ktoré sa Vilma Baková naučila za celý svoj život a všetky si ich držala v pamäti, napokon zapísala 25 zošitov formátu A5, čo činí spolu 859 strán. Súhrnný počet zápiskov je 616. Zošity sú očíslované, a to po č.21, v hlavičke každého je uvedený predmet (*Piesne* alebo iné), miesto spísania (*Nitrianske Sučany*), meno vlastníka, pre ktorého boli zošity určené (*Marian Mikula*) a rok spísania (*1983*). Na zvyšných zošitoch číslovanie absentuje.⁸⁰ Strany v zošitoch sú taktiež očíslované, pričom každý začína nové číslovanie od začiatku.⁸¹

⁷³ V Zbierke ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej..., *Piesne 4, Zošit č.16 – Piesne svadobne*, s.7.

⁷⁴ Tamže, *Piesne 1, Zošit č.5*, s. 18.

⁷⁵ *Skupina VEGA – V našom dvore*. 12. február 2024. [online]. [cit. 2024-11-17]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=xbqzwZMwxz4>

⁷⁶ TUNOVÁ, Helena. Kapitola X. Kultúra - Folklorná skupina Boršina. In: PAULĎURO, Anton (ed.). *Nitrianske Sučany 750 rokov : 1249 – 1999*. Nitrianske Sučany : Obecný úrad, 1999, s. 125.

⁷⁷ Z rozhovoru s pani Máriou Luchavovou, speváčkou hudobnej skupiny VEGA, dňa 2. decembra 2023.

⁷⁸ Žiada sa podotknúť, že súbor ľudovej slovesnosti, s ktorým pracujeme, nemá svoj súhrnný názov. Ako uvádzame nižšie, tvorí ho 5 knížiek s názvami *Piesne 1 – 5* obsahujúcich zviazané zošity. Pomenovanie *Zbierka ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej* sme súboru udelili my z dvoch dôvodov. Prvým je jeho ucelenosť a uzavretosť, keďže zošity boli spísané pre pána Mariána Mikulu a ďalej už nedochádza k rozširovaniu ich obsahu. Druhým je skutočnosť, že zošity neobsahujú len piesňový folklór, ale aj iné útvary ľudovej slovesnosti. K tomu pozri bližšie časť *Ľudová slovesnosť v tejto kapitole*.

⁷⁹ Z rozhovoru s pánom Mariánom Mikulom, vnukom Vilmy Bakovej, dňa 30. novembra 2023.

⁸⁰ Domnievame sa, že dôvodom by mohlo byť ich iné zaradenie z hľadiska útvarov ľudovej slovesnosti alebo aj odlišní nositelia tradície, a to deti (detský folklór). Druhý menovaný predpoklad však neplatí pre všetky zápisky neočíslovaných zošitov.

⁸¹ Na základe Zbierky ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej...

Od spísania je zbierka v opatere pána Mikulu. Na pamiatku si dal zošity v 80. rokoch 20. storočia⁸² zviazať do piatich knižiek formátu A5 označených ako *Piesne 1 – 5*. Poradie kníh nekorešponduje s poradím zošitov, pretože pri ich zväzovaní došlo k pochybeniu.⁸³ Správne poradie je 1 – 5 – 3 – 4 – 2. V každej knižke je po päť zošitov. Posledná obsahuje aj spomínané štyri nečíslované zošity.⁸⁴ Treba podotknúť, že v *Piesňach 1* je v *Zošite č. 5* zapísaná pieseň Široko ďaleko, po ktorej je pomenovaný *Zborník piesní Hornej Nitry*.

Prvých 11 zošitov je pomenovaných len *Piesne*. Ďalej pani Baková už špecifikuje piesne v názvoch zošitov podľa typu, tematiky, prípadne príležitosti spevu, avšak medzi týmito zápiskami sa často nachádzajú aj druhoivo iné.⁸⁵ Z tohto dôvodu je dôležitá ich precízna analýza.

Pre jednoduchšiu predstavu o formálnej a čiastočne aj obsahovej stránke zbierky, uvádzame prehľadnú tabuľku znázorňujúcu rozdelenie a názvy zošitov v knižkách, počet zápiskov pre jednotlivé zošity, ako aj ich celkový sumár.⁸⁶

Názov a číslo knižky	Číslo a názov zošita	Počet zápiskov v zošite	Počet zápiskov v knižke
Piesne 1	1. Piesne	31	151
	2. Piesne	24	
	3. Piesne	32	
	4. Piesne	32	
	5. Piesne	32	
Piesne 5	6. Piesne	35	158
	7. Piesne	29	
	8. Piesne	34	
	9. Piesne	34	
	10. Piesne	26	
Piesne 3	11. Piesne	36	88
	12. Piesne tragicke	9	
	13. Piesne tragicke	6	
	14. Piesne z prvej svetovej vojny	8	
	15. Piesne regruntske	29	

⁸² Približné datovanie. Informácia od manželky pána Mikulu, pani Eriky Mikulovej.

⁸³ Z rozhovoru s pánom Mariánom Mikulom dňa 30. novembra 2023.

⁸⁴ Na základe Zbierky ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej...

⁸⁵ Na základe Zbierky ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej...

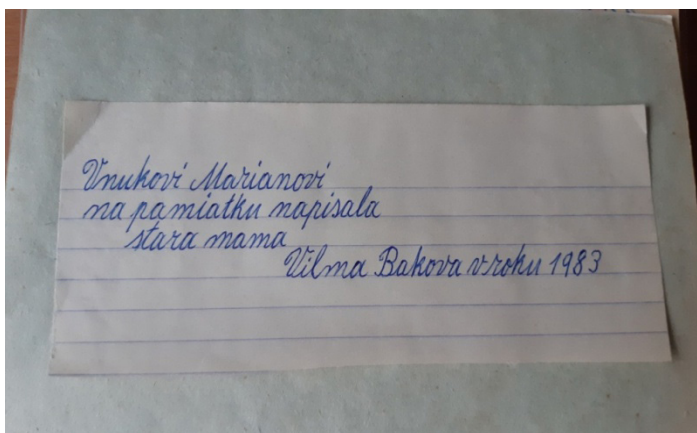
⁸⁶ Pri názvoch zošitov zachováваме pôvodný pravopis, pre čo najvernejšie zachovanie autenticity.

Piesne 4	16. Piesne svadobne	38	93
	17. Piesne svadobne	21	
	18. Vesele prihody aj piesne	13	
	19. Doktor Zeleznak a ine	10	
	20. Piesne žatevne	11	
Piesne 2	21. Pieseň o sv. Jozefovi. O Nemom pastierikovi a Pustovníkovi	3	126
	(22.) Sigota	21	
	(23.) Svätý Mikulaš	35	
	(24.) Ježiškovi	29	
	(25.) Vianoce	38	
Súhrnný počet zápiskov			616

Tab.1: Prehľad členenia Zbierky ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej⁸⁷

Piesne 1 obsahujú z vnútornej strany obalu prvého zošita venovanie:⁸⁸

Obr. 1: Venovanie Zbierky ľudovej slovesnosti vnučkovi pani Vilmy Bakovej, pánovi Mariánovi Mikulovi

Pri analýze vnútorného obsahu zbierky, a teda určovaní žánrov ľudovej slovesnosti a ich ďalšej špecifikácii sme postupovali podľa základného žánrového členenia slovesného folklóru načrtnutého Milanom Leščákom v zborníku *Slovakistické štúdie* v príspevku *K hraniciam folklórnych žánrov*.⁸⁹ Zaradenie 65 piesní sme prebrali zo zborníka *Široko ďaleko*. V zmysle

⁸⁷ Na základe Zbierky ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej...

⁸⁸ Tamže, *Piesne 1, Zošit č.1*, vnútorná strana predného obalu.

⁸⁹ LEŠČÁK, Milan. K hraniciam folklórnych žánrov. In: MISTRÍK, Jozef (ed.). *Slovakistické štúdie*. Martin : Matica slovenská, 1985, s. 497.

zmieneného delenia v nasledujúcich riadkoch predkladáme základné obsahové rozdelenie zbierky z hľadiska žánrov ľudovej slovesnosti a tiež ich konkrétnejšej špecifikácie.⁹⁰ Považujeme za potrebné podotknúť, že piesňový folklór je veľmi rozmanitý. Je možné ďalej ho deliť z viacerých hľadísk. My sme si zvolili ako kritérium tematiku piesní, prípadne príležitosť ich spevu. Na základe výskumu s načrtnutými nastavenými kritériami sme dospeli k nasledujúcim výsledkom, resp. záverom.

Autorské zápisky

V zbierke sme objavili okrem ľudovej slovesnosti aj sedem autorských zápiskov. Päť z nich reprezentuje rečnícky prejav – príhovory. Dva boli určené na privítanie a jeden na lúčenie s kňazom vo farnosti,⁹¹ ďalší nesie svadobnú tematiku.⁹² Posledný zápis tohto typu predstavuje príhovor napísaný a prednesený samou autorkou zbierky pri príležitosti privítania biskupa na birmovke v Nitrianskych Sučanoch v r. 1947.⁹³ Môžeme teda vysloviť predpoklad, že i ostatné príhovory s výnimkou svadobného, mohla zostaviť pani Baková. Ako pravdepodobnejšia sa nám však javí hypotéza, že sa zúčastnila týchto udalostí (privítanie a rozlúčka s farárom), príhovory si vryla do pamäti, a tak si ich neskôr mohla zapísať. Tiež predpokladáme, že svadobný príhovor s názvom *Vinš novomanželom*⁹⁴ pochádza od jej otca alebo starého otca, ktorí robievali starejších na svadbách. Zvyšné dva záznamy, ktoré sme určili za autorské, predstavujú zľudovené piesne *Nestískaj mi šuhaj rúčku*⁹⁵ (autor Ján Straka-Godor)⁹⁶ a *V slzách matička sedela*⁹⁷ (autor Andrej Sládkovič).⁹⁸

Ľudová slovesnosť

Po odpočítaní autorských piesní a prejavov sa nám teda v zbierke pani Bakovej zachovalo 609 útvarov ľudovej slovesnosti. Keďže niektoré zápisky mali charakter básní a vinšov, nebolo možné zaradiť ich podľa vyššie spomenutej definície. Preto sme si pre lepšie pochopenie vytvorili ešte jednu skupinu - ľudovú poéziu. Žánrové rozdelenie ľudovej slovesnosti v zbierke a početnosť reprezentuje nasledujúci graf.

⁹⁰ Žiada sa poznamenať, že k rozboru zbierky sme pristúpili z dôvodu osobného záujmu o jej dôkladnejšie preskúmanie, ako aj potreby zistenia jej obsahu pre účely navrhovania múzejného kufrika v diplomovej práci. Tiež považujeme za dôležité upozorniť na fakt, že k analýze zbierky sme síce prikrročili po preštudovaní literatúry, ale rozhodne by bola vhodná aj kontrola zo strany erudovanejšej osoby v tomto smere, a teda etnografa.

⁹¹ Zbierka ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej..., *Piesne 2, Zošit (č.24) - Ježiškovi*, s. 19, 21 a 22.

⁹² Tamže, *Piesne 2, Zošit (č.22) - Sigota*, s. 26.

⁹³ Vilma Baková v zbierke uviedla: *Pana biskupa som vitala na birmovku 1947*. Pod príhovorom sa nachádza aj autor-kin podpis. Tamže, *Piesne 2, Zošit (č.24) - Ježiškovi*, s. 24.

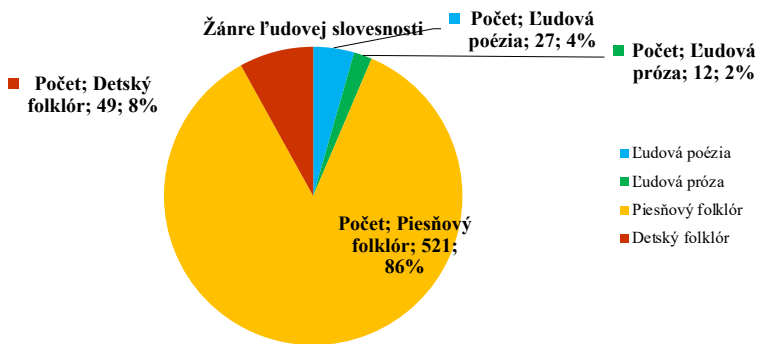
⁹⁴ Tamže, *Piesne 2, Zošit (č.22), Sigota*, s. 26.

⁹⁵ Tamže, *Piesne 4, Zošit č.16 – Piesne svadobne*, s. 27.

⁹⁶ BOTÍK – SLAVKOVSKÝ, Encyklopédia ľudovej kultúry 2..., s. 188.

⁹⁷ Zbierka ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej..., *Piesne 5, Zošit č.7*, s. 38.

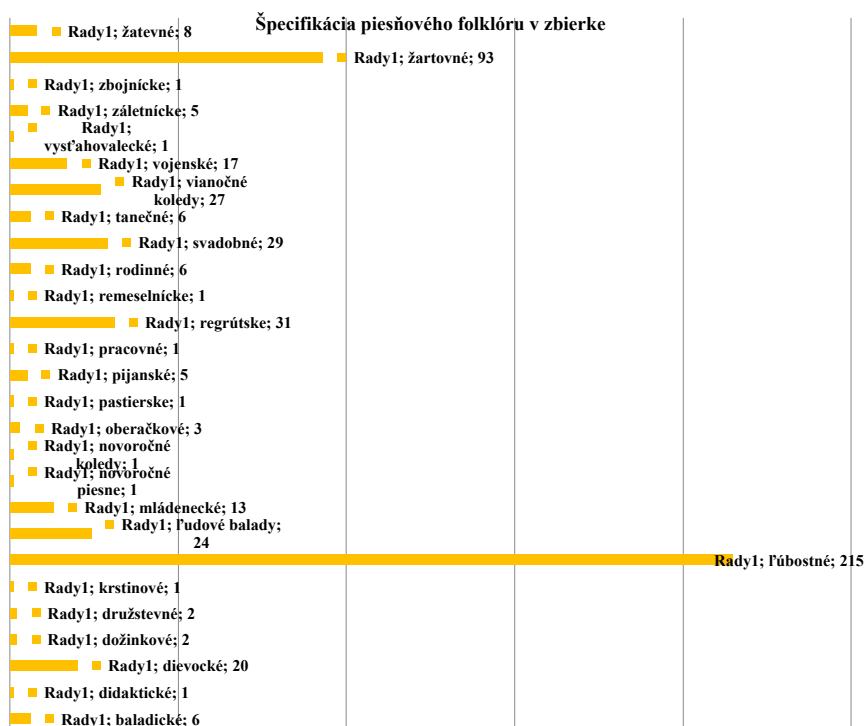
⁹⁸ *V slzách matička sedela*. [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné na: <https://pesnicky.orava.sk/noty?view=song&id=863>

Graf 1: Prehľad žánrov ľudovej slovesnosti vyskytujúcich sa v zbierke Vilmy Bakovej

Z uvedeného grafu vyplýva, že najpočetnejším žánrom ľudovej slovesnosti v zbierke je piesňový folklór s podielom 85,55%, čo dokazuje, že slovenský ľud mal v minulosti veľkú záľubu v speve ľudových piesní. Druhým v poradí je detský folklór, ktorý zastupuje 8,05% z celkového počtu zápiskov ľudovej slovesnosti. Ľudová poézia tvorí 4,43% a najmenšiu zložku predstavuje ľudová próza s 1,97%.⁹⁹

Rozmanitosť zbierky z nášho pohľadu najlepšie reprezentuje súbor piesňového folklóru. Jeho zloženie spolu s číselnými hodnotami jednotlivých typov piesní ukazuje nasledujúci graf.

Graf 2: Typy ľudových piesní v Zbierke ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej

⁹⁹ Tabuľky ilustrujúce bližšiu špecifikáciu detského folklóru (Tabuľka č.2), ľudovej prózy (Tabuľka č.3) a ľudovej poézie (Tabuľka č.4) spolu s číselnými hodnotami uvádzame v Prílohe č. II.

Na základe zostaveného grafu vidíme, že najpočetnejšou zložkou piesňového folklóru v skúmanej zbierke sú ľúbostné piesne, ktoré zastupujú takmer polovicu (41,27%) analyzovaného žánru. Domnievame sa, že vysoké číslo odzrkadľuje obľubu tohto typu piesne u ľudu. Vo všeobecnosti ide o značne početný súbor lyrických piesní v ľudovom slovesnom prejave s vysokou frekvenciou.¹⁰⁰

Za ľúbostnými piesňami vysokou početnosťou nasledujú piesne žartovné (17,85%). Takisto sa u ľudu tešili veľkej obľube, pretože sa spievali pri rôznych príležitostiach, napr. na tanečných zábavách či svadbách. K žartovným piesňam sme zaradili aj zápisky, v ktorých sa spomína meno pani Bakovej alebo jej milého, neskôr manžela, Gejza Baku.

Pomerne vyrovnaný počet predstavujú regrútske piesne (5,95%), svadobné piesne (5,57%) a vianočné koledy (5,18%). Piesne so svadobnou tematikou pani Bakovú naučili otec i starý otec, keďže robievali starejších na svadbách. Od otca sa naučila aj regrútske i vojenské piesne.¹⁰¹

Menší podiel zastupujú ľudové balady (4,61%), dievocké (3,84%), vojenské (3,26%) a mládenecké piesne (2,50%). Zvyšné typy piesní sú len málo početné. Možno konštatovať, že podiel každého z nich sa pohybuje v rozmedzí 0,19% - 1,54% z celkového počtu zápiskov v rámci piesňového folklóru.

Na záver chceme upriamiť pozornosť na obaračkové piesne. Ich výskyt, aj keď len vo veľmi malom množstve, nie je náhodný. Vestenická dolina, v ktorej ležia Nitrianske Sučany, bola v minulosti známa ovocinárskou tradíciou. V sučianskej dedine síce prevažovalo obchodovanie so šafranom, ale aj predaj ovocia predstavoval dôležitý spôsob obživy jej obyvateľov. Ovocie z Vestenickej doliny sa predávalo aj za hranicami Rakúsko - Uhorska. Po jeho rozpade však nastal úpadok pestovania a obchodovania, z dôvodu obmedzeného obchodného priestoru. Predpokladáme, že uvedená skutočnosť môže byť dôvodom zachovania nízkeho počtu tohto druhu piesní.¹⁰² Vilma Baková spomína v nahrávke z výskumu PhDr. Vlastimily Tóthovej v r. 1977, že veľa piesní sa naučila práve pri obaračkách,¹⁰³ z čoho možno usúdiť, že pri tejto činnosti sa mohli spievať napr. aj ľúbostné piesne. Preto sa nám žiada upozorniť na skutočnosť, že určovanie typov piesní je zložitým fenoménom a možno ich deliť z viacerých hľadísk, či už je to napr. príležitosť spevu, nositeľ, obsahová stránka piesne a pod.

Záver

Ľudová slovesnosť je jedným z prvkov reprezentujúcich tradičnú duchovnú kultúru a umelecké nadanie ľudu. Predstavuje súbor rôznorodých kultúrnych tradícií a prejavov národa, ktoré z neho činia jedinečnú entitu a odlišujú ho od kultúr iných etník. Nástup modernej doby so sebou priniesol pomalé vytrácanie týchto tradičných hodnôt. Množstvo slovesného folklórneho materiálu sa nám do súčasnosti našťastie zachovalo aj vďaka zberateľskej činnosti nadšených jednotlivcov s dobrou pamäťou. Medzi nich patrila pani Vilma Baková z Nitrianskych Sučian. V snahe oživiť piesne z jej početnej zbierky ľudovej slovesnosti vyvíjajú aktivitu viaceré umelecké telesá spomínanej dediny. Rozborom zbierky v opatere pána Mariána Mikulu sme

¹⁰⁰ BOTÍK – SLAVKOVSKÝ, Encyklopédia ľudovej kultúry 1... Ľúbostné piesne, autor hesla: ELSCHÉKOVÁ, Alica, s. 313.

¹⁰¹ Pán Marián Mikula nám poskytol aj originálne zápisky vojenských piesní *Ti trenčianski páni a Sandomír Sandomír*, ktoré si na fronte počas prvej svetovej vojny zapísal otec Vilmy Bakovej, František Mikula. Pieseň neskôr prepísala jeho vnučka, prostredná dcéra Vilmy Bakovej, Cecília Mikulová. Oba zápisky sú uvedené v Prílohe č. III (Obr. III-2 A + B, Obr. III-3 A + B a Obr. III-4 A + B).

¹⁰² Obaračkové piesne sme identifikovali pomocou zborníka Široko ďaleko.

¹⁰³ Rozhovor s pani Vilmou Bakovou, známou ľudovou speváčkou [zvukový dokument]...

priniesli náhľad do zachovaného slovesného folklórneho prejavu jednej hornonitrianskej obce. Na základe dôkladnej analýzy formálneho i obsahového hľadiska skúmaného materiálu sme dospeli k niekoľkým výsledkom a záverom.

V prezentovanej zbierke sme identifikovali 609 zápiskov ľudovej slovesnosti v štyroch typoch žánrov: detský folklór, ľudová poézia, ľudová próza a piesňový folklór. Najpočetnejším z nich je posledne menovaný s 27 typmi ľudových piesní. V rámci žánrov sme teda vypracovali aj prehľad a štatistiku ich konkrétnejšej špecifikácie. Na základe nich možno konštatovať, že najčastejšie sa v zbierke vyskytovali ľúbostné piesne, ktorých podiel predstavuje 34,90% z celkového počtu všetkých zápiskov. Zistený údaj dokazuje všeobecnú obľúbenosť spevu tohto útvaru piesňového folklóru a jeho hojnú frekvenciu. V neposlednom rade bolo zámerom predloženého textu taktiež poukázať na skutočnosť, že aj jednotlivci sa môže výrazne zaslúžiť o zachovanie nemalého množstva slovesného folklórneho materiálu.

Zoznam literatúry a prameňov

Písomné pramene

Rodinná kronika ako súčasť *Písma svätého v obrazoch*. Kúpené dňa 27. januára 1938 Vilmou Bakovou a jej manželom Gejzom Bakom. V súčasnosti v opatere ich vnučky, pani Ľubice Burešovej.

Rodinné zápisky Cecilie Mikulovej (dcéra Vilmy Bakovej) venované vnučke Dane Obertovej (mama autorky práce). Spísané v októbri 2007, 36 s.

Výber zo súboru zošitov so zápiskami Vilmy Bakovej. 21 Augusta, Pieseň o dvoch židovských deťoch. Pieseň o umučení P. Ježiša Krista. O sv. Janovi Nepomuckom, Zošit č.3 - Ave Maria, Ave Maria, Zošit č.19 - Piesne (zapísané v r. 1970), *Zošit č.20 - Piesne* (zapísané v r. 1970), *Zošit č.21 - Piesne žatevne* (zapísané v r. 1970), *Zošit č.22 - Piesne* (zapísané v r. 1973) a *Zošit č.24 - Piesne*. Nitrianske Sučany. V súčasnosti v opatere vnučky, pani Ľubice Burešovej.

Zbierka ľudovej slovesnosti Vilmy Bakovej venovaná vnukovi, pánovi Mariánovi Mikulovi. Nitrianske Sučany, 1983, 859 s.

Zbierka piesní a básničiek s vianočnou a náboženskou tematikou od Cecilie Mikulovej venovanej pravnučke, autorky tejto práce. Spísané v decembri 2009, 36 s.

Zvukové dokumenty

Hudobná skupina VEGA. *Paste sa ovečky* [zvukový disk]. Moravské Lieskové : MUSAE POLYMNIA, 2022.

Mužská spevácka skupina DOMOVINA z Nitrianskych Sučian. *Slovák som zrodenný* [zvukový disk]. Moravské Lieskové : MUSAE POLYMNIA, 2023.

Rozhovor s pani Vilmou Bakovou, známou ľudovou speváčkou [zvukový dokument]. Etnografický výskum PhDr. Vlastimily Tóthovej. Nitrianske Sučany : Krajské múzeum v Bojniciach, 30. august 1977. Záznam je v súčasnosti uložený v Hornonitrianskom múzeu v Prievidzi ako neevidovaný. Kópia nahrávky vo vlastníctve vnuka Vilmy Bakovej, pána Mariána Mikulu.

Literatúra

- BOTÍK, Ján – SLAVKOVSKÝ, Peter (eds.). *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1*. Bratislava : Veda, 1995, 454 s. ISBN 80-224-0234-6.
- BOTÍK, Ján – SLAVKOVSKÝ, Peter (eds.). *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 2*. Bratislava : Veda, 1995, 446 s. ISBN 80-224-0235-4.
- KMEŤ, Ivan (ed.). *Najkrajšie vínše slovenských Vianoc : zborník príspevkov poslucháčov Slovenského rozhlasu a slovenských periodík*. Prievidza : Regionálne kultúrne stredisko, 1991, nestránkované.
- KMEŤ, Ivan. *Od konca do konca... : Žartovné spevy hornej Nitry*. Prievidza : Regionálne kultúrne stredisko, 1991, 40 s.
- KRČEKOVÁ, Mária – LUCHAVOVÁ, Mária – NAVRÁTILOVÁ, Jana a kol. *Nitrianske Sučany : 20 rokov v novom miléniu*. Nitrianske Sučany : Obecný úrad, 2019, 151 s. ISBN 978-80-570-1539-0.
- LEŠČÁK, Milan. K hraniciam folklórnych žánrov. In: MISTRÍK, Jozef (ed.). *Slovakistické štúdie*. Martin : Matica slovenská, 1985, s. 493-498.
- LOMNICKÁ, Amália – KUBOVÁ, Anastázia. *Nebudú zabudnutí I. : Osobnosti kultúrnoosvetového života 20. storočia na hornej Nitre*. Prievidza : Hornonitrianske osvetové stredisko, 2002, 28 s. ISBN 80-967054-0-7.
- NEMČEK, Ladislav (zost.). *Prechádzka 20. storočím v Nitrianskych Sučanoch 1901 – 2000*. Nitrianske Sučany : Obecný úrad, 2001, 60 s. ISBN 80-968519-9-3.
- TÓTHOVÁ, Vlastimila. Porekadlá a príslovia v Nitrianskych Sučanoch. In: ALTOFF, Ferdinand (ed.). *Horná Nitra 11 : Vlastivedný zborník*. Martin : Vydavateľstvo Osveta, 1984, 232 s.
- TÓTHOVÁ, Vlastimila (zost.). *Široko ďaleko : Zborník piesní Hornej Nitry*. Prievidza : Okresné osvetové stredisko, 1986, 364 s.
- TUNOVÁ, Helena. Kapitola X. Kultúra - Folklórna skupina Boršina. In: PAULĎURO, Anton (ed.). *Nitrianske Sučany 750 rokov : 1249 – 1999*. Nitrianske Sučany : Obecný úrad, 1999, s. 91-131. ISBN 80-968221-7-9.
- TUNOVÁ, Helena. Kapitola X. Kultúra - Príslovia a porekadlá z Nitrianskych Sučian. In: PAULĎURO, Anton (ed.). *Nitrianske Sučany 750 rokov : 1249 – 1999*. Nitrianske Sučany : Obecný úrad, 1999, s. 91-131. ISBN 80-968221-7-9.

Internetové zdroje

- Fond na podporu umenia. *Podrobnosti o žiadosti č. 19-432-04661*. [online]. [cit. 2023-12-07]. Dostupné na: <https://podpora.fpu.sk/statistiky/view-project/25541>
- NAVRÁTIL, Martin. *Otváranie studničiek*. 25. máj 2023. [online]. [cit. 2023-12-07]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=SIA9oaTI8dQ>
- Podujatia v obci*. [online]. [cit. 2023-12-07]. Dostupné na: https://www.nitrianskesucany.sk/podujatia-vobci/mid/422037/ma0/64544/module_page/422037_64544/1/.html
- Skupina VEGA – *V našom dvore*. 12. február 2024. [online]. [cit. 2024-11-17]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=xbqzwZMwxz4>
- V slzách matička sedela*. [online]. [cit. 2023-12-21]. Dostupné na: <https://pesnicky.orava.sk/noty?view=song&id=863>

Terénny kvalitatívny výskum

LUCHAVOVÁ, Mária. Nitrianske Sučany. Osobná komunikácia dňa 2. decembra 2023 a emailová komunikácia dňa 6. decembra 2023.

MIKULA, Marián. Nitrianske Sučany. Osobná komunikácia dňa 30. novembra 2023.

OBERTO VÁ, Dana. Nitrianske Sučany. Osobná komunikácia dňa 1. decembra 2023.

ORŠULOVÁ, Lívia. Hornonitrianske múzeum, Prievidza. Osobná komunikácia dňa 26. marca 2024.

Masarykova univerzita, Brno

Specifický výzkum - podpora studentských
projektů MUNI/A/1497/2023

*Muzeologie, muzejnictví a muzeografie II.:
fenomén „malých“ muzeí*

Muzeologie, muzejnictví a fenomén „malých“ muzeí:
Muzeum naftového dobývání a geologie Hodonín,
Městské muzeum a galerie Knížecí dům v Moravském Krumlově,
Muzeum města Letovice¹

Karolína Valová

Bc. Karolína Valová
Masaryk university
Faculty of Arts
Department of Archaeology and Museology
Arne Nováka 1
602 00 Brno
Czech Republic
e-mail: 512334@mail.muni.cz

Studia Museologica Slovaca, 2024, 8:57-63

Museology, museum practice and the phenomenon of „small“ museums: the Museum of Oil Mining and Geology in Hodonín, the Municipal Museum and Gallery of the Prince's House in Moravské Krumlov, the Letovice City Museum

The paper deals with the description of three museums located in the South Moravian Region; these are the City Museum and Gallery Knížecí dům in Moravské Krumlov, the Museum of Oil Mining and Geology in Hodonín, and finally the Museum of Letovice, whose research was set as part of the project *Museology, Museology and Museography II: the phenomenon of „small“ museums*. All three museums are united primarily by the fact that they can be considered so-called „small“ museums - i.e. less than 10 employees are involved in their operation and functioning. The article is also the result of heuristic work carried out in the spring of 2024.

Keywords: small museums, South Moravian Region, Moravský Krumlov, Hodonín, Letovice, municipal museum, Association of Museums and Galleries of the Czech Republic

Úvod

Definovat pojem „malé muzeum“ není z hlediska prozatímního zkoumání stále ještě tak úplně jednoduché a jednoznačné. Problematice malých muzeí je v muzeologii věnována pozornost ve větší míře v posledních dvaceti letech,² nicméně stále se jedná o oblast, která bývá v muzeologické teorii často zanedbávána a v porovnání s většími muzejními institucemi zřizovanými například Ministerstvem kultury ČR jim nebývá věnována pozornost v takovém rozsahu, jakou by si však vzhledem ke svému lokálnímu významu jistě zasloužily. Zároveň se jedná o velice početnou skupinu muzeí, a to nejen v České republice, ale stejně tak i za jejími hranicemi. Například František Šebek ve svém článku z roku 2019 zmiňuje, že 60 % českých muzeí lze na základě souboru stanovených kritérií považovat za malá muzea.³

¹ Studie je výsledkem projektu: Specifický výzkum MUNI/A/1497/2023 „*Muzeologie, muzejnictví a muzeografie II.: fenomén „malých“ muzeí*“.

² JAGOŠOVÁ, Lucie. The concept of small museums from an international and local perspective: starting points for further research in the Czech Republic. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2023, roč. 11, č. 4, s. 47. doi: 10.46284/mkd.2023.11.4.3.

³ ŠEBEK, František. Malá muzea a co s nimi? In: *Věstník AMG*. 2019, roč. 30, č. 4, s. 4. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2019/AMG/4_19_komplet_mensi.pdf. [cit. 2024-10-18].

Pokud přihlédneme k běžné praxi těchto institucí, zjistíme, že mají jeden základní společný rys, a tím je kumulování funkcí.⁴ Jasně zřejmé je to i na vzorku zkoumaných muzeí v tomto článku, kdy všechny tři instituce disponují pouze jedním odborným pracovníkem, zastávajícím zároveň několik pozic, které ve větších institucích běžně vykonává odděleně více pracovníků.

Malá muzea jsou jedinečným fenoménem, který hraje zásadní roli v uchovávaní regionálních, kulturních a historických hodnot. Přestože zpravidla nedisponují rozlehlými prostory či rozsáhlými sbírkami, jako je tomu u větších muzejních institucí krajského či národního charakteru, jejich význam pro místní komunity je nezanedbatelný. Tato muzea bývají často zaměřena na úzký okruh témat, úzce spjatých s regionem, kde působí, nebo se specializují na konkrétní obory, jako jsou tradiční řemesla, životy místních osobností, popřípadě specifické události.

Městské muzeum a galerie Knížecí dům

Ze všech tří zkoumaných muzeí má to moravskokrumlovské vůbec nejdelší historii, která sahá až na počátek 20. století. Muzeum v Moravském Krumlově vzniklo 4. října 1907 a od počátku se jednalo o městské muzeum, a taky o muzeum národnostně čistě německé. Základem fondu byl archiv a památky, které se uchovaly na tamní radnici. V prvních letech fungovalo muzeum spíše formálně, a to až do roku 1911, kdy se stal kustodem Josef Stenzl. Za doby jeho působení byla uspořádána peněžní sbírka a z financí, které v největší míře přispívali právě krumlovští Němci, byly hrazeny nákupy starých knih, mincí, zbraní, archeologických nálezů a podobně. Mnohé předměty také darovali obyvatelé města.

Muzeum přešlo do rukou Čechů až po 1. světové válce, prvním cílem bylo otevření muzea veřejnosti, k čemuž došlo až podstatně později, v roce 1928. Na konci 30. let obsahovalo muzeum zhruba 2000 inventárních čísel; sbírka zahrnovala například vykopávky a zkameněliny či předměty související s historií města. O záchranu muzea se po 2. světové válce zasloužil Josef Kaufman, který se v roce 1957 stal ředitelem reorganizovaného muzea, umístěného nově v Knížecím domě. V roce 1992 bylo muzeum zařazeno pod Městské kulturní středisko, jehož součástí je dodnes.⁵ Na podzim letošního se novým ředitelem Městského kulturního střediska, a tedy i muzea, stal hudebník, učitel a pořadatel festivalů Jiří Ludvík.

Zásadní nedostatek instituce lze spatřit ve skutečnosti, že v současné době nedisponuje žádnými stálými expozicemi, které by se nacházely přímo v prostorách Knížecího domu. Ten tedy funguje primárně jako místo konání přednášek, vzdělávacích programů, dílniček a popřípadě krátkodobých sezónních výstav. Kromě toho zde muzeum provozuje také badatelnu pro odbornou i laickou veřejnost a prezenční archeologickou a historickou knihovnu. Muzeum se nicméně podílelo na tvorbě expozic umístěných na moravskokrumlovském zámku.

Podle výroční zprávy za rok 2022 probíhaly výstavy ve výstavních prostorách muzea po celý rok, celkem se jednalo o 6 výstav. Nicméně v poslední době upadá zájem veřejnosti o výstavní činnosti v prostorách muzea; což se zdá být hlavně vlivem přesunutí informačního centra, a především pak významnějšího kulturního dění, do prostor zámku.

Během roku 2022 byly na zámku, který se od budovy muzea nachází necelých deset minut pěší chůze a je tam v současnosti umístěna expozice Slovanské epopoje, otevřeny dva nové

⁴ JAGOŠOVÁ, The concept of small museums..., s. 46.

⁵ PRYMUSOVÁ, Hana. Městské muzeum Moravský Krumlov. In: *Věstník AMG*. 2010, roč. 10, č. 2, s. 18-19. ISSN 1213-2152. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/vestnik%20AMG/vestnik%202010/Vestnik2%202010.pdf>. [cit. 2024-03-04].

prohlídkové okruhy, Šlechtické komnaty a Zámecká věž. Ty navštívilo během prvního roku fungování celkem 7,5 tisíc návštěvníků, oproti tomu výstavy muzea přilákaly do Knížecího domu všechny dohromady pouhých 495 návštěvníků.⁶

Muzeum má svůj sbírkový fond, který pozvolna dále rozšiřuje. Množství předmětů se do muzea dostalo prostřednictvím darů – například v roce 2022 bylo zapsáno 69 nových přírůstků do sbírky a jedna odborná kniha do knihovny⁷. Stejně tak se bezúplatnou formou daru do muzea dostávají různé amatérsky objevené archeologické nálezy z okolí. Koupě nových sbírkových předmětů většinou neprobíhají, důvodem jsou omezené finanční možnosti.

Muzea v menších obcích velmi často čelí trendu slučování s jinými kulturními institucemi, které v daném městě fungují.⁸ Je to případ i muzea v Moravském Krumlově, které je pod hlavičkou Městského kulturního střediska spravováno a provozováno společně s prohlídkovými okruhy na zámku a také s městskou knihovnou. Provázanost těchto kulturních institucí je ideální příležitostí a vytváří tak platformu pro jejich vzájemnou spolupráci. Dění na zámku je nicméně v současnosti prioritní, což se odráží zejména při rozdělování financí a muzeum bývá v tomto směru v posledních letech bohužel odsouváno do pozadí. Je to ostatně zmíněno i ve výroční zprávě za rok 2022: „*Slovanská epopej se stala hlavní složkou Městského kulturního střediska. Výstava přilákala 60 tisíc turistů a jasně nastavila další směr kultury ve městě, které se díky ní dostává znovu do celorepublikového povědomí. Městské kulturní středisko věnuje této organizační složce maximální péči a je zřejmé, že se nyní jedná o zásadní část činnosti MěKS.*“

Muzeum naftového dobývání a geologie

Na velice úzce specializovanou tematickou oblast se zaměřuje již dvě dekády staré muzeum v Hodoníně. Těžba ropy má na Hodonínsku tradici sahající hluboko do minulosti, těží se zde od roku 1919, nicméně první vrt byl vyhlouben už v roce 1900.⁹ První myšlenka na zřízení tzv. „naftového skanzenu“, který by tento odkaz dále nesl a šířil ho do povědomí veřejnosti, se objevila již v roce 2002. Projekt vznikl o dva roky později, zároveň s tím byla dlouhodobě pronajata také budova bývalých kasáren, ve které muzeum našlo umístění až do současnosti. V tu chvíli měly výstavní plochy 120 m², k tomu patřilo i dalších zhruba 1000 m² venkovních pozemků v okolí budovy, z nichž část byla pronajata Českými drahami.¹⁰ Oficiální otevření proběhlo v roce 2006, o rok později byl navíc vybudován památník Nesyt, který připomíná nejstarší ropné ložisko na Moravě, nacházející se na dně starého rybníka.

Muzejní instituce je zřizována stejnojmenným spolkem a jeho vedoucím je Ing. Stanislav Benda, Ph.D. Přestože je oficiálně jediným pracovníkem, na chodu muzea se nepodílí jen on sám, pomáhá mu řada dobrovolníků ze spolku a průvodci. Komentované prohlídky probíhají vždy po předchozí domluvě, a kromě českého jazyka jsou dostupné i anglickém a německém jazyce. Expozice jsou sice otevřeny sezónně od 1. dubna do 31. října, muzeum je ale aktivní

⁶ Výroční zpráva o činnosti Městského kulturního střediska za rok 2022. Moravský Krumlov, s. 9. Dostupné z: https://www.mkrumlov.cz/assets/File.ashx?id_org=9912&id_dokumenty=14814. [cit. 2024-10-18].

⁷ Tamtéž.

⁸ SUCHÁNKOVÁ, Zita. Malá muzea, velké starosti. In: *Věstník AMG*. 2019, roč. 30, č. 4, s. 5. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2019/AMG/4_19_komplet_mensi.pdf. [cit. 2024-10-18].

⁹ KOČ, Břetislav. Do Hodonína za historií těžby ropy na Moravě. In: *NaCestu*. 2021, roč. 7, č. 8. Dostupné z: <https://www.nacestu.cz/clanky-obsah/do-hodonina-za-historii-tezby-ropy-na-morave>. [cit. 2024-10-25].

¹⁰ ZEMSKÁ, Michaela. *Muzeum dobývání ropy na Jižní Moravě*. Bakalářská práce. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2010, s. 24-25. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/8983285.pdf>. [cit. 2024-02-27]

celoročně a pořádá doprovodné programy a akce, jakými jsou například burzy minerálů, odborné přednášky, geologické badatelný a geologický kroužek a zapojuje se také do muzejní noci.

Činnost muzea směrem k veřejnosti je však ještě daleko obsáhlejší. V letech 2018-2019 se Muzeum naftového dobývání a průmyslu ve spolupráci se slovenským městem Gbely a Hvězdárnou Valašské Meziříčí, p. o. podílelo na projektu Toulky po naftařském příhraničí. Hlavním cílem projektu byla propagace unikátních regionálních památek spojených s dobýváním a zpracováním ropy v regionu Hodonín-Gbely. V rámci tohoto projektu vznikla síť naučných stezek – v obou městech se navíc zformovala tzv. kontaktní turistická centra, která nabízí doplňující informace ke stezkám a také mapy. Seznam lokalit zahrnutých v projektu je dostupný na webu muzea¹¹, spadají sem například Poštorná, Břeclav, Lužice, Čejč, Bzenec, Babí lom a další. Projekt byl podpořen Evropskou unií.

Muzeum dnes disponuje stálými expozicemi, které byly rozděleny celkem do tří výstavních sálů; jedná se o historický, technický a geologický sál, přičemž samotné názvy pak vypovídají o jejich tematickém zaměření. Mimo hlavní sály se pak návštěvníci mohou podívat také do expozice minerálů, fosilií a hornin (ta je tvořena více než 300 vzorky z celého světa, součástí jsou vzácné minerály; vltavíny, citríny, lokální nálezy, meteorit, trilobiti nebo zkamenělé stromy a rostliny¹²) do expozice o podnikateli Redlichovi a do sálu modelů. Některé exponáty jsou vystaveny také v exteriéru v tzv. Technologickém parku a Geoparku; tam byly umístěny kvůli svým rozměrům, které jim neumožňují vystavení uvnitř budovy. Jedná se především o technická zařízení nutná k těžbě.

Muzeum ropného dobývání a geologie svým zaměřením představuje jistě velice neobvyklou instituci; je zároveň jediným muzeem zabývajícím se tematikou ropného průmyslu v České republice. To z něj činí zajímavý turistický cíl, a i přes svou velice úzce profilovanou oblast zájmu může být atraktivní pro celou širokou veřejnost. Kromě tradičních návštěvnických skupin, jakými jsou zejména školní skupiny, rodiny s dětmi či turisté, kteří zrovna v Hodoníně tráví svůj čas, má muzeum značný potenciál oslovit také specifickou skupinu: pamětníky a bývalé i současné zaměstnance naftového průmyslu.

Muzeum města Letovice

Muzeum města Letovice má za sebou krátkou, přesto však relativně nesnadnou minulost. První pokusy o založení muzejní instituce, která by se věnovala dokumentaci okolního regionu, proběhly již v první polovině 20. století, byly ovšem neúspěšné. Prvky muzejní činnosti byly později ukotveny i ve zřizovací listině v roce 1993 vzniklého Městského kulturního střediska Letovice; v následujících letech byl sice průběžně shromažďován sbírkový materiál, který pak velice často pocházel od místních obyvatel, nicméně budování skutečného muzea započalo až v roce 2017. Instituce vznikla právě pod již zmíněných Městským kulturním střediskem, které je dodnes jejím zřizovatelem. Při vzniku sehrálo významnou roli velké nasazení a zaujetí ředitelky střediska, Mgr. Jany Trubákové. Ještě v roce 2017 vznikla také první expozice, *Historie města Letovice*, a do funkce nastoupil první kurátor sbírek, PhDr. Antonín Štrof, CSc. Při budování

¹¹ *Lokalita*. Online. Muzeum naftového dobývání a geologie. Dostupné z: <https://muzeumropy.cz/toulky/>. [cit. 2024-10-25].

¹² *Sbírka minerálů*. Online. Muzeum naftového dobývání a geologie. Dostupné z: <https://muzeumropy.cz/sbirka-mineralu/>. [cit. 2024-10-25].

muzea opět vypomohli občané, kteří formou darů přispěli množstvím nových sbírkových předmětů.

Chod muzea pak značně narušila pandemie a také nepřízeň nově zvoleného zastupitelstva města, pod dobu 18 měsíců zároveň muzeum fungovalo bez kurátora, tuto pozici zastupoval pouze externí pracovník. Na jaře roku 2022 bylo zřizovatelem rozhodnuto o uzavření expozic v budově bývalého gymnázia a přesunutí muzea do náhradních prostor na současné adrese, Brněnská 3.¹³ V současnosti je jediným odborným pracovníkem Mgr. Blanka Veselá, absolventka brněnské muzeologie, která se letovickému muzeu a konkrétně pak sbírce technických návrhů a vzorníku detailně věnovala ve své diplomové práci.

Muzeum města Letovice je příkladem instituce, která od místní továrny získala obsáhlý soubor předmětů, jejichž nadregionální charakter není pro muzeum tohoto rozsahu úplně obvyklý. Letovická textilní firma Tylex a.s. totiž v roce 2019 prodala svoji nejstarší budovu, ve které pak nový majitel v podkroví objevil značné množství starých předmětů dokumentujících počátek letovické krajkové výroby. Obrátil se s tímto souborem na muzeum, s čímž souhlasil i tehdejší ředitel Tylexu, a tak sbírka přešla do muzejní správy. Časově se předměty ve sbírce pohybují od konce 19. století až po současnost, jedná se o vzorníky krajek, nástrojů pro výrobu krajek a záclon, návrhy vzorů a fotografie a další.¹⁴ Shodou okolností se dnes muzeum nachází v prostorech bývalé administrativní budovy Tylexu, původně Faberovy továrny.¹⁵

V současnosti jsou v muzeu veřejnosti přístupné tři stálé expozice: *Příběh letovické krajky*, vycházející právě ze souboru předmětů darovaných firmou Tylex, dále *Káva Lamplota – prvotřídní kvalita*, která se věnuje významnému letovickému rodákovi, obchodníkovi s kávou, vynálezci a mecenáši Hubertu Lamplotovi a nakonec *Prvorepublikový koloniál*.

Od počátku bylo cílem muzea prezentovat historii města, osobnosti, industriální historii, etnografii a archeologii a pořádat doprovodné akce. Muzeum za sedm let svého působení navázalo několik zásadních spoluprací, z nichž ta nejuzší probíhá právě s firmou Tylex Letovice; v roce 2022 bylo například po omezenou dobu možné spojit návštěvu muzea s exkurzí do výrobních prostor továrny.¹⁶ Z výročních zpráv muzea taktéž vyplývá, že muzeum spolupracuje i s dalšími muzejními institucemi, jmenovitě jsou to Muzeum regionu Boskovicka, Muzeum Blanenska a Technické muzeum v Brně. Poslední jmenované navíc figuruje i na oficiálních webových stránkách letovického muzea v záložce „Sprátelené instituce a osoby“.

Jako jediné ze zkoumaných muzeí není Městské muzeum Letovice členským muzeem Asociací muzeí a galerií České republiky.

Závěr

Na zkoumaném vzorku muzeí je patrné, že i přestože se všechna řadí do skupiny malých muzeí a mají několik pojiček – například omezené personální zdroje – jedná se o svébytné a různorodé instituce, které mezi sebou mají značné rozdíly například ve zřizovateli, ve výstavní činnosti, i v historii jejich vzniku.

¹³ VESELÁ, Blanka. *Sbírka technických návrhů záclon a vzorníků krajek z Muzea města Letovice*. Magisterská diplomová práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2023, s. 24-26.

¹⁴ Tamtéž, s. 27.

¹⁵ *Příběh letovické krajky*. Online. Muzeum města Letovice. 2024. Dostupné z: <http://pribehkrajky.cz/>. [cit. 2024-10-25].

¹⁶ *Výroční zpráva za rok 2022: Městské kulturní středisko Letovice, příspěvková organizace*. Online. Dostupné z: <https://www.mks-letovice.cz/sites/default/files/stranky/vyrocnizprava-2022/vyrocnizprava-2022-konecna-verze.pdf>. [cit. 2024-10-18].

Každé muzeum, ať už s bohatou historií jako to v Moravském Krumlově nebo se specifickým zaměřením na průmyslovou historii jako to v Hodoníně, dokládá, že malá muzea, ačkoliv často sdílí podobné překážky v provozu, nabízí jedinečnou hodnotu díky své úzké vazbě na region a jeho historii a tradice. Tato muzea nejenže přispívají k zachování kulturního dědictví, ale rovněž přinášejí hlubší pochopení historie a identity jednotlivých míst. Jasně je to patrné třeba právě na Muzeu města Letovice, které se ujalo rozsáhlé historické sbírky s nejužší možnou vazbou na město a dokládá tak odkaz dlouholeté tradice výroby krajek a zachovává ho pro následující generace.

U malých muzeích, ještě navíc situovaných v ne tolik populačně početných obcích, je navíc patrné spojení s místní komunitou. Dnes i v minulosti jsme v některých případech mohli být svědky toho, že i místní obyvatelé se aktivně zapojovali a zapojují do vzniku muzea a do dalšího rozšiřování jeho sbírek.

Seznam literatury

- GRUNA, Bronislav – GRUNOVÁ, Eva (2009). *Moravský Krumlov ve svých osudech*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost Brno. ISBN 978-80-86249-56-8, s. 246-248.
- JAGOŠOVÁ, Lucie (2023). The concept of small museums from an international and local perspective: starting points for further research in the Czech Republic. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, volč. 11, Is. 4, pp. 45-58. doi:10.46284/mkd.2023.11.4.3. ISSN 2453-9759.
- KOČ, Břetislav (2021). Do Hodonína za historií těžby ropy na Moravě. In: *NaCestu*, roč. 7, č. 8. Dostupné z: <https://www.nacestu.cz/clanky-obsah/do-hodonina-za-historii-tezby-ropy-na-morave>.
- Lokalita*. Online. Muzeum naftového dobývání a geologie. Dostupné z: <https://muzeumropy.cz/toulky/>.
- PRYMUSOVÁ, Hana (2010). Městské muzeum Moravský Krumlov. In: *Věstník AMG*, roč. 10, č. 2, s. 18-19. ISSN 1213-2152. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/vestnik%20AMG/vestnik%202010/Vestnik2%202010.pdf>.
- Příběh letovické krajky*. Online. Muzeum města Letovice. 2024. Dostupné z: <http://pribehkrajky.cz/>.
- Sbírka minerálů*. Online. Muzeum naftového dobývání a geologie. Dostupné z: <https://muzeumropy.cz/sbirka-mineralu/>.
- SUCHÁNKOVÁ, Zita (2019). Malá muzea, velké starosti. In: *Věstník AMG*, roč. 30, č. 4, s. 5-6. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2019/AMG/4_19_komplet_mensi.pdf.
- ŠEBEK, František (2019). Malá muzea a co s nimi? In: *Věstník AMG*, roč. 30, č. 4, s. 4-5. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2019/AMG/4_19_komplet_mensi.pdf.
- VESELÁ, Blanka (2023). *Sbírka technických návrhů záclon a vzorníků krajek z Muzea města Letovice*. Magisterská diplomová práce. Brno: Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně.
- Výroční zpráva o činnosti Městského kulturního střediska za rok 2022. Moravský Krumlov*. Dostupné z: https://www.mkrumlov.cz/assets/File.ashx?id_org=9912&id_dokumenty=14814.

Výroční zpráva za rok 2022: Městské kulturní středisko Letovice, příspěvková organizace.

Dostupné z: <https://www.mks-letovice.cz/sites/default/files/stranky/vyrocnizprava-2022/vyrocnizprava-2022-konecna-verze.pdf>.

ZEMSKÁ, Michaela (2010). *Muzeum dobývání nafty na Jižní Moravě*. Online, Bakalářská práce. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/8983285.pdf>.

Muzeologie, muzejnictví a fenomén „malých“ muzeí: Muzeum Kořenec a Galerie Josefa Jambora¹

Sabina Sigmundová

Bc. et Bc. Sabina Sigmundová
Masaryk university
Faculty of Arts
Department of Archaeology and Museology
Arne Nováka 1
602 00 Brno
Czech Republic
E-mail: 510426@mail.muni.cz

Studia Museologica Slovaca, 2024, 8:65-70

Museology, museum practice and the phenomenon of „small“ museums: The Kořenec Museum and the Josef Jambor Gallery

The article deals with the issue of small museums. This type of museum, which is widespread in the Czech Republic, has become an object of interest for experts in recent years. However, there is still no suitable all-encompassing definition of small museums. The article uses the examples of two museum institutions, the Kořenec Museum and the Josef Jambor Gallery, to illustrate the different and common features of this type of museum. The article is the result of research carried out in the framework of the project *Museology, Museum Studies and Museography II: The Phenomenon of «Small» Museums* in the spring of 2024.

Keywords: small museums, Tišnov, Kořenec, South Moravian Region, Josef Jambor Gallery, Muzeum Kořenec, Czech Association of Museums and Galleries

Úvod

Mezi českými muzei je mnoho tzv. malých muzeí. To že jsou malá však neznamena, že by byla zanedbatelná. Naopak, ze všech muzeí na našem území tvoří malá muzea okolo 60 % z celkového počtu.² To není málo, a i proto si zaslouží pozornost odborníků. Náš výzkum se malým muzeím věnoval.

Nebyli jsme zdaleka první, kdo se na malá muzea zaměřil. V minulosti se stala objektem zájmu i pro Asociaci muzeí a galerií České republiky. Ta se mezi lety 2006–2009 snažila zjistit některé rysy malých muzeí a odhalit problémy, se kterými se potýkají, skrze dotazníkové šetření.³ Projekt se však nevyvíjel podle představ, návratnost dotazníků byla nízká a nepodařilo se dosáhnout předpokládaných výsledků.⁴

Jak se ukázalo už při prvotním zkoumání, jednoznačná definice není snadná. Je však možné stanovit některé z rysů, které se u malých muzeí opakovaně objevují. Obvykle mají menší počet zaměstnanců. U těch navíc dochází ke kumulaci funkcí. V praxi to znamená, že vykonávají

¹ Studie je výsledkem projektu: Specifický výzkum MUNI/A/1497/2023 „*Muzeologie, muzejnictví a muzeografie II.: fenomén „malých“ muzeí*“.

² ŠEBEK, František, 2019. Malá muzea a co s nimi? In: *Věstník AMG*. Roč. 30, č. 4, pp. 4-5. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2019/AMG/4_19_komplet_mensi.pdf. [cit. 2024-11-05].

³ JAGOŠOVÁ, Lucie. The concept of small museums from an international and local perspective: starting points for further research in the Czech Republic. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 2023, vol. 11, Is. 4, pp. 45-58. doi: 10.46284/mkd.2023.11.4.3.

⁴ Téma: Malá muzea, 2008. In: *Věstník AMG*. Roč. 19, č. 2, pp. 12-13. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/Vestnik/vestnik2_2008.pdf. [cit. 2024-11-13].

práci, kterou by bylo možné rozdělit mezi více jednotlivců. Často také svou sbírkotvornou činnost orientují na specifickou oblast či specifický obor.

O definici se přesto pokusil Jiří Žalman, když napsal, že malé muzeum „je nejčastěji označována organizace nebo organizační složka svým financováním napojená na veřejný rozpočet, která spravuje sbírku muzejní povahy a je poskytovatelem standardizovaných veřejných služeb ve smyslu zákona č. 122/2000 Sb., její činnost je profesionalizovaná a je v ní zaměstnáno, dejme tomu, 15 zaměstnanců a méně.“⁵ Snahy o definici ale můžeme pozorovat i u jiných autorů, jako například Františka Šebka či Jany Hutníkové, dochází však v podobným formulacím.

I přes neexistenci uspokojivé definice je možné některé společné rysy, ale i odlišnosti a různé podoby fungování malých muzeí ilustrovat na následujících dvou příkladech malých muzeí.

Muzeum Kořenec

Muzeum Kořenec se nachází v centru stejnojmenné obce, která má pouhých 362 obyvatel.⁶ Největším městem v okolí jsou Boskovice, které jsou vzdálené asi 8 kilometrů vzdušnou čarou. Nejlepší spojení s obcí je pomocí vlastního dopravního prostředku anebo autobusové dopravy.

Leckdo by mohl namítnout, že takto malé (možná až odříznuté) muzeum je odsouzeno k zániku. Není tomu tak. Historie muzea v Kořenci sahá až do 80. let 20. století. Už tehdy měli místní snahu zachovat to, co vnímali jako pevnou součást života v obci. Úplně na počátku byla sbírka umístěna do nově postavené kapličky, která nemohla být využita k původně zamýšleným účelům. Důležitým krokem bylo získání prostor staré zemědělské usedlosti, kde muzeum od roku 1992 sídlí dodnes. O pár let později prostory prošly rekonstrukcí a muzeum funguje dodnes.⁷

Činnost muzea je provázána i s místním folklorním souborem Kořeňák.⁸ Ten má více než sedmdesátiletou historii. Úzkou spoluprací lze demonstrovat na příkladu doprovodných akcí muzea. Například jednou za dva roky pořádá muzejní noc. Soubor se často zúčastňuje s ukázkami místních krojů, lidových tanců i starých řemesel. Snahy Muzea Kořenec a souboru Kořeňák jsou provázané – zachovat příklady života v obci a zachovávat je živé.

Muzeum disponuje silnou komunitou místních. V té má jistou oporu svého fungování. Propagace muzea, zejména skrze online prostředky, je velmi slabá. Muzeum ale zkrátka necílí na velkou návštěvnost turistů. Avšak když turisté přece jen dorazí, jsou vítáni s otevřenou náručí.

Muzeum má tři pracovníky – jednoho správce a dva průvodce. Prohlídka se vždy odehrává v doprovodu průvodce, který návštěvu obohacuje odborným výkladem. Muzeum je otevřeno od dubna do listopadu, ale zaměstnanci jsou ochotni vyhovět návštěvníkům po předchozí telefonické domluvě.

Ačkoli muzeum nenabízí edukační programy pro školy, návštěvy školních skupin jsou také vítané. Opět se jim dostane prohlídky s průvodcem. Navíc je dovoleno se některých exponátů dotýkat, takže se účastníci prohlídky můžou s některými předměty seznámit na vlastní kůži.

⁵ ŽALMAN, Jiří. Malá muzea (přednáška na semináři v Plzni). In: *Věstník AMG*, roč. 18, 2007, č. 2, pp. 8-10. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/vestnik%20AMG/Vestnik_AMG_2_07.pdf. [cit. 2024-11-05].

⁶ *Informace o obci*. Online. Oficiální stránky obce Kořenec. 12. 11. 2024. Dostupné z: <https://www.korenc.cz/obec/informace-o-obci/>. [cit. 2024-11-12].

⁷ Muzeum obce Kořenec. Online. Obec Kořenec. 12. 11. 2024. Dostupné z: <https://www.korenc.cz/obec/muzeum-obce-korenc/> [cit. 2024-11-10].

⁸ *Činnost souboru*. Online. Kořeňák. Dostupné z: <https://www.korenak.cz/o-souboru/cinnost-souboru/>. [cit. 2024-11-11].

Muzeum Kořenec má vlastní sbírku, ale není registrovaná v Centrální evidenci sbírek. To souvisí se zajímavým problémem, na který upozorňovala už Jana Hutníková.⁹ Definovat malá muzea je náročné i z toho důvodu, že v České republice neexistuje muzejní zákon, který by se zabíral muzei jako takovými, ale zákon o sbírkách muzejní povahy. A ten operuje pouze s muzei, které mají svou sbírku v Centrálním registru sbírek zaregistrovanou. Muzejní zákon by mohl být příležitostí malá muzea definovat.

Vzhledem k nejasné evidenci nelze určit jak početná sbírka je. Akvizice probíhají i nahodile, například pokud někdo místní donese předměty spjaté s historií života v obci, takové předměty se mohou dokonce stát automatickou součástí expozice. Sbírkotvorná činnost má velmi široké zaměření. Kromě regionální historie muzeum uvádí, že sbírá také předměty spjaté s odíváním, fotografickou technikou či divadelním prostředím a další.¹⁰

Středobodem muzea je expozice, rozprostírající se v interiéru i exteriéru (uzavřený dvorek muzea), ale pořádají se i krátkodobé výstavy (v minulosti např. výstava budíků). A tím nabídka muzea nekončí. Možné je také navštívit větrný mlýn, který stojí nedaleko budovy muzea, ale také kapličku či celou obec, vše s průvodcem.

Muzeum je členem Asociace muzeí a galerií České republiky.

Galerie Josefa Jambora

Druhá instituce, která si zasloužila pozornost v našem výzkumu, sídlí ve městě Tišnově. Jedná se o malé město, nacházející se nedaleko Brna, s téměř deseti tisíci obyvateli a dobrou občanskou vybaveností i dopravní dostupností.

Galerie Josefa Jambora je součástí Městského kulturního střediska Tišnov, což je „*příspěvková organizace města Tišnova, která zajišťuje pořádání, organizaci a propagaci kulturních a společenských akcí.*“¹¹ To sdružuje sedm jednotlivých středisek, každé má vlastní pracovníky i samostatné vedení. „*Provozuje Kino Svratka a letní kino, Galerii Josefa Jambora a Muzeum města Tišnova. Zajišťuje činnost Městské knihovny Tišnov, Turistického informačního centra Tišnov, Tišnovské televize a Tišnovských novin.*“¹² Střediska spolu navzájem spolupracují, v případě Galerie Josefa Jambora za zmínku stojí aktivní spolupráce s Městskou knihovnou Tišnov na doprovodných akcích pro děti.

Galerie se společně s knihkupectvím (to není součástí Městského kulturního střediska) a městskou knihovnou nachází v Jamborově domě. Budova i galerie nesou jméno akademického malíře Josefa Jambora, který v domě žil od 30. let 20. století až do svého skonu v 60. letech 20. století.

Galerie Josefa Jambora má vlastní sbírku. Nazývá se Tišnovská sbírka a obsahuje nejen díla Josefa Jambora, ale i díla jeho přátel anebo předměty z jeho ateliéru, který se v dnešním Jamborově domě nacházel a kde dnes funguje galerie.¹³ Sběrka je registrovaná v Centrální

⁹ HUTNÍKOVÁ, Jana. Partneři nikoli rivalové. In: *Věstník AMG*, roč. 30, 2019, č. 4, p. 7. ISSN 2464-7837. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2019/AMG/4_19_komplet_mensi.pdf. [cit. 2024-11-07].

¹⁰ *Muzeum Kořenec*, 2016. Online. Asociace muzeí a galerií ČR. 5. 2. 2016. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/blansko/korenc/muzeum-korenc/>. [cit. 2024-11-11].

¹¹ O nás. Online. Městské kulturní středisko Tišnov. Dostupné z: <https://www.mekstisnov.cz/meks/o-nas>. [cit. 2024-11-05].

¹² *Ibidem*.

¹³ MICHAL, Konečný – SYLVESTROVÁ, Marta. Historie Jamborova domu. In: DOSPÍŠIL, Jiří – KONEČNÝ, Michal – LACINA, Jan – PETERKA, Josef – SYLVESTROVÁ, Marta (eds.). *Josef Jambor – Tišnovská sbírka*. Tišnov: Spolek přátel Josefa Jambora, 2021, s. 66.

evidenci sbírek. Jedná se o poměrně malou sbírku o 100 sbírkových předmětech.¹⁴ Základem se stal odkaz Josefa Jambora, který městu před svou smrtí věnoval soubor svých obrazů.¹⁵

Jako paradoxní může leckomu připadat, že sbírku však v galerii nelze zahlédnout vystavenou. V posledních letech galerie preferuje krátkodobé výstavy současných umělců před expozicí Josefa Jambora, a to především z důvodu návštěvnosti.¹⁶ Snahy o vznik expozice děl Josefa Jambora jsou však živé a řešení se hledá již několik let.

Galerie má dvě stálé pracovnice. Ve vedení galerie stojí Radka Kaclerová, která je zároveň kurátorkou. Propagaci a edukaci v galerii má na starost její kolegyně Lucie Zikánová. Obě pracovnice úzce spolupracují podle aktuálních potřeb galerie a jejich činnost se téměř prolíná. Můžeme tak opět pozorovat jev, kdy instituce má malý počet pracovníků, jejichž pracovní náplň je kumulovaná. Dalšími pracovníci jsou čtyři brigádnice, které se na pozici kustodky střídají ve víkendových směnách.

I galerie si buduje pevnou komunitu. Kromě fanoušků galerie, kteří průběžně navštěvují výstavy a doprovodné akce k nim (např. komentované prohlídky s vystavovanými autory) se jedná také o komunitu škol, které využívají edukační aktivity galerie. Nabídka edukačních aktivit je pestrá – od edukačních programů pro školy, přes výtvarné dílny po odborné semináře. Běžným jevem je, že paní učitelky z různých škol se do galerie opakovaně vrací s různými třídami.

Galerie se věnuje také publikační činnosti. K části uskutečněných výstav následně vznikají katalogy ve spolupráci se samotnými umělci. Katalogy jsou k zakoupení v galerii.¹⁷

Galerie využívá k propagaci jednak platformy Městského kulturního střediska Tišnov (Tišnovské noviny, Tišnovská televize), jednak sociální sítě (Facebook, Instagram), zároveň také fyzické prostředky – letáčky, plakáty. Pozvánky na akce sdílí na webech jako Kudy z nudy anebo Kalendárium Asociace muzeí a galerií. Galerie Josefa Jambora je členem Asociace muzeí a galerií České republiky.

Galerie Josefa Jambora zároveň není jedinou muzejní institucí ve městě. Součástí Městského kulturního střediska je také Muzeum města Tišnova, jehož činnost je v současnosti utlumena. Ačkoli můžeme tišnovské muzeum také považovat za malé muzeum, současný specifický stav brání jeho podrobnému zkoumání. Muzeum má nyní jednu pracovnici, která je zároveň pověřena jeho vedením. Vzhledem k vytopení jiné budovy patřící městu, ke kterému došlo v srpnu roku 2024, bylo nutné najít náhradní prostory pro místní středisko volného času, které ve vytopené budově provozovalo některé své aktivity.¹⁸ Fungování některých zájmových kroužků pro děti bylo přesunuto do prostorů muzea, muzeum bylo pověřeno reorganizací expozice do méně místností a ačkoli výstavní činnost pokračuje, je také v omezeném počtu místností. V listopadu

¹⁴ *Tišnovská sbírka*, 2021. Online. Centrální evidence sbírek muzejní povahy. Dostupné z: https://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat.1-000110660-Tisnovska-sbirka/ [cit. 2024-11-12].

¹⁵ Část svých děl odkázal ale i dalším institucím, jako například Horácké galerii v Novém městě na Moravě. Viz SYLVESTROVÁ, Marta. Životopis malíře. In: DOSPÍŠIL, Jiří – KONEČNÝ, Michal – LACINA, Jan – PETERKA, Josef – SYLVESTROVÁ, Marta (eds.). *Josef Jambor – Tišnovská sbírka*. Tišnov: Spolek přátel Josefa Jambora, 2021, s. 54.

¹⁶ V minulosti však v prostorách stálá expozice byla.

¹⁷ *Publikace*. Online. Městské kulturní středisko Tišnov. Dostupné z: <https://www.mekstisnov.cz/galerie-josefa-jambora/publikace> [cit. 2024-11-12].

¹⁸ STRAKOVÁ, Barbora. Nemusí přšet. Online. *Tišnovské noviny*. roč. 34, 2024, č. 10, s. 16. Dostupné z: https://tisnovskenoviny.cz/wp-content/uploads/2024/10/TN10_24-web.pdf [cit. 2024-11-11].

2024 se navíc do prostorů bývalé muzejní kavárny přestěhovalo Tišnovské informační centrum.¹⁹ V minulosti však galerie a muzeum byly partnery a obě instituce spolupracovaly.

Závěr

Malá muzea jsou velmi různorodá. Zároveň ale disponují některými společnými prvky, které jsou pro ně typické. Patrné je to i v popsáném vzorku muzeí. Ačkoli zaměření sbírek obou institucí je odlišné, jejich obsah je úzce spjat s místem, kde působí. Obě instituce mají malý počet pracovníků, kteří však mají k instituci osobní vztah a svou práci vykonávají srdečně. Snad i díky tomu si získali zájem návštěvníků, kteří tvoří pevnou komunitu. Vztah s těmito komunitami je blízký, přímý. Odlišují se však například ve využívaných prostředcích propagace či edukační a publikační činnosti.

I přes svou specifickou mají malá muzea velký potenciál, jsou unikátními institucemi. Jistě by bylo vítané, kdyby se pozornost odborníků zaměřila právě na malá muzea a těm se dostalo podrobnějšího zkoumání.

Seznam literatury

Činnost souboru. Online. Kořenák. Dostupné z: <https://www.korenak.cz/o-souboru/cinnost-souboru/>.

Informace o obci. Online. Oficiální stránky obce Kořenec. 12. 11. 2024. Dostupné z: <https://www.korenec.cz/obec/informace-o-obci/>.

Kancelář TIC Tišnov se stěhuje do nových prostor, 2024. Online. Turistické informační centrum Tišnov. Dostupné z: <https://www.tictisnov.cz/aktuality/kancelar-tic-tisnov-se-stehuje-do-novych-prostor/>.

Muzeum Kořenec, 2016. Online. Asociace muzeí a galerií ČR. 5. 2. 2016. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/blansko/korenec/muzeum-korenec/>.

Muzeum obce Kořenec. Online. Obec Kořenec. 12. 11. 2024. Dostupné z: <https://www.korenec.cz/obec/muzeum-obce-korenec/>.

O nás. Online. Městské kulturní středisko Tišnov. Dostupné z: <https://www.mekstisnov.cz/meks/o-nas>.

Publikace. Online. Městské kulturní středisko Tišnov. Dostupné z: <https://www.mekstisnov.cz/galerie-josefa-jambora/publikace>.

Téma: Malá muzea, 2008. Online. *Věstník AMG*. Roč. 19, č. 2, s. 12-13. ISSN 2464-7837. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/Vestnik/vestnik2_2008.pdf.

Tišnovská sbírka, 2021. Online. Centrální evidence sbírek muzejní povahy. Dostupné z: https://www.cesonline.cz/arl-ces/cs/detail-ces_us_cat.1-000110660-Tisnovska-sbirka/.

HUTNÍKOVÁ, Jana (2019). Partneři nikoli rivalové. In: *Věstník AMG*, roč. 30, č. 4, s. 7-8. ISSN 2464-7837. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2019/AMG/4_19_komplet_mensi.pdf.

JAGOŠOVÁ, Lucie (2023). The concept of small museums from an international and local perspective: starting points for further research in the Czech Republic. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, volč. 11, Is. 4, pp. 45-58. doi:10.46284/mkd.2023.11.4.3. ISSN 2453-9759.

¹⁹ *Kancelář TIC Tišnov se stěhuje do nových prostor*, 2024. Online. Turistické informační centrum Tišnov. Dostupné z: <https://www.tictisnov.cz/aktuality/kancelar-tic-tisnov-se-stehuje-do-novych-prostor/> [cit. 2024-11-12].

STRAKOVÁ, Barbora (2024). Nemusí pršet. In: *Tišnovské noviny*, roč. 34, č. 10, s. 16. Dostupné z: https://tisnovskenoviny.cz/wp-content/uploads/2024/10/TN10_24-web.pdf.

SYLVESTROVÁ, Marta (2021). Životopis malíře. In: DOSPÍŠIL, Jiří – KONEČNÝ, Michal – LACINA, Jan – PETERKA, Josef – SYLVESTROVÁ, Marta (eds.). *Josef Jambor – Tišnovská sbírka*. Tišnov: Spolek přátel Josefa Jambora, 2021, s. 41-55. ISBN 978-80-7027-315-9.

MICHAL, Konečný – SYLVESTROVÁ, Marta (2021). Historie Jamborova domu. In: DOSPÍŠIL, Jiří – KONEČNÝ, Michal – LACINA, Jan – PETERKA, Josef – SYLVESTROVÁ, Marta (eds.). *Josef Jambor – Tišnovská sbírka*. Tišnov: Spolek přátel Josefa Jambora, s. 57-69. ISBN 978-80-7027-315-9.

ŠEBEK, František (2019). Malá muzea a co s nimi? In: *Věstník AMG*, roč. 30, č. 4, s. 4-5. ISSN 2464-7837. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/2019/AMG/4_19_komplet_mensi.pdf.

ŽALMAN, Jiří (2007). Malá muzea (přednáška na semináři v Plzni). In: *Věstník AMG*, roč. 18, č. 2, s. 8-10. ISSN 2464-7837. Dostupné z: https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/vestnik%20AMG/Vestnik_AMG_2_07.pdf.

Malá muzea: Muzeum a galerie Hustopeče a Mendelovo muzeum. Historie, expozice a kulturní působení¹

Elizaveta Mukhortova

Elizaveta Mukhortova
Masaryk university
Faculty of Arts
Department of Archaeology and Museology
Arne Nováka 1
602 00 Brno
Czech Republic
e-mail: 515098@mail.muni.cz

Studia Museologica Slovaca, 2024,8:71-75

Small museums: Hustopeče Museum and Gallery and Mendel Museum. History, exhibitions and cultural activities

Small museums in the Czech Republic play an important role in the preservation and transmission of cultural heritage, especially at the regional level. These museums often focus on local history, traditional crafts, folklore or specific personalities and events associated with the area. Examples include the Hustopeče Municipal Museum and Gallery, which focuses on regional crafts and wine traditions, and the Mendel Museum in Brno, which promotes the legacy of Gregor Johann Mendel and genetics. The article was written as part of the Small Museums project, which links the Hustopeče Museum and Gallery and the Mendel Museum, and emphasises the preservation of cultural heritage through the promotion of small museums.

Keywords: small museums, exhibitions, collections, history, Mendel Museum, Hustopeče Museum and Gallery

Malá muzea v České republice mají klíčový význam v uchování kulturního dědictví a navzdory omezeným prostředkům přinášejí veřejnosti hodnotné poznatky z historie a vědy. Městské muzeum a galerie Hustopeče a Mendelovo muzeum v Brně patří mezi tato důležitá místa – obě muzea přibližují návštěvníkům bohatství jihomoravské historie a vědy a výrazně obohacují kulturní život regionu.

Městské muzeum a galerie Hustopeče

Městské muzeum a galerie Hustopeče, sídlící v renesančním Domě U Synků na adrese Dukelské náměstí 23, je jedním z malých muzeí Jihomoravského kraje, které představuje zajímavý kulturní fenomén. Muzeum bylo zřízeno až po sametové revoluci, přestože první snahy o jeho vznik sahají do 50. let 20. století. Od svého otevření v roce 1999, kdy Hustopeče obnovily svou kulturní tradici, se zaměřuje na uchování a prezentaci regionální historie, řemesel a vinařství.²

¹ Studie je výsledkem projektu: Specifický výzkum MUNI/A/1497/2023 „*Muzeologie, muzejnictví a muzeografie II.: fenomén „malých“ muzeí*“.

² Webová stránka městského muzea Hustopeče [online]. [cit. 2024-10-12]. Dostupné z www: <<http://www.muzeumhustopece.cz/stale-expozice/>>.

Budova, kde muzeum sídlí, pochází z roku 1579 a sloužila jako sídlo klášterních představitelů. Renesanční stavba je dnes chráněnou památkou a zahrnuje jak muzejní prostory, tak vinné sklepy, kde je návštěvníkům přístupná stálá vinařská expozice – Freudenreichův sklep.³

Hustopečské muzeum se profiluje na regionální dějiny a řemesla, přičemž jeho sbírkotvorná činnost je orientována na historické a etnografické předměty. Muzeum se soustředí na sběr předmětů souvisejících s vinařskou kulturou Hustopečska, dějinami regionu a národopisem a lidovou kulturou. Zaměřuje se na podporu výroby místních krojů a má zájem o trojrozměrné předměty, zejména lidový nábytek, výrobky z orobince, kraslice, textil a fotografie.⁴ Získává je zejména formou darů a nákupů. V rámci sbírek využívá systém evidence BACH pro trojrozměrné předměty a rovněž uchovává pohlednice a fotografie v elektronické i písemné podobě.⁵

Pro návštěvníky je muzeum snadno přístupné – nachází se v centru města, jen pár minut od autobusového nádraží, s parkováním přímo na náměstí. Disponuje bezbariérovým přístupem, šatnou, a zajišťuje průvodcovské služby v češtině, angličtině a němčině. Prohlídky jsou organizovány formou komentované návštěvy, trvají zhruba 45 minut a vyžadují objednání předem.

Muzeum se aktivně podílí na regionálním kulturním životě a spolupracuje se školami i místními spolky – Muzejním spolkem Hustopeče, Výtvarnou skupinou Hustopeče – Alfons a Fotoklubem Hustopeče, které mají své sídlo v domě U Synků.⁶ Městské muzeum a galerie v Hustopečích každoročně pořádá jak členské, tak autorské výstavy, které umožňují prezentaci tvorby místních umělců a členů klubů. Členové klubů se zde pravidelně scházejí, aby společně tvořili, sdíleli zkušenosti a navzájem se inspirovali.⁷ Městské muzeum a galerie Hustopeče je také členem Komise regionální historie Moravy a Slezska při Asociaci muzeí a galerií České republiky. Díky tomu se aktivně podílí na odborných setkáních, výměně zkušeností a spolupráci s dalšími institucemi, které se zaměřují na uchování a prezentaci regionální historie Moravy a Slezska. Tato spolupráce přispívá k rozvoji odborných aktivit muzea, umožňuje sdílet nové poznatky a přístupy k regionální historii a posiluje jeho význam v rámci kulturního dědictví jižní Moravy.

Muzeum nabízí několik stálých expozic, které zahrnují *Dějiny města Hustopeče*, expozici *Osvobození 1945*, *Hustopečské trhy a Střelnici*, která byla otevřena v březnu 2023. Kromě toho pořádá muzeum pravidelné krátkodobé výstavy místních i regionálních umělců. Například na začátku roku 2024 probíhala výstava fotografických obrazů Petra Barana a díla Vratislava Hnátky.⁸

K propagaci svých výstav využívá tištěné materiály, pozvánky a pravidelně aktualizuje svou online prezentaci na sociálních sítích. Rovněž je aktivní ve spolupráci s médii a každoročně vypracovává výroční zprávu s údaji o návštěvnosti a sbírkových aktivitách.

Městské muzeum a galerie Hustopeče představuje důležitou instituci pro regionální kulturu a historii, která návštěvníkům nabízí vhled do bohaté minulosti a tradičního života na Jižní

³ Tamtéž.

⁴ BÁRTOVÁ, Darina. *Fotografie jako součást muzejních sbírkových fondů Městského muzea a galerie Hustopeče*. Bakalářská práce [online]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: PhDr. Naděžda Urbánková. 2008. s. 15–16. [cit. 2024-10-15]. Dostupné z [www: <http://www.is.muni.cz/th/p9xui/>](http://www.is.muni.cz/th/p9xui/).

⁵ Výroční zpráva městského muzea Hustopeče za rok 2023 [online]. [cit. 2024-10-15]. Dostupné z [www: <http://www.muzeumhustopece.cz/pdf/vyrocní-zprava-2023-fin-.docx>](http://www.muzeumhustopece.cz/pdf/vyrocní-zprava-2023-fin-.docx).

⁶ Tamtéž.

⁷ Webová stránka Fotoklubu Hustopeče [online]. [cit. 2024-11-06]. Dostupné z [www: <http://fotoklub-hustopece.cz>](http://fotoklub-hustopece.cz).

⁸ Webová stránka městského muzea Hustopeče [online]. [cit. 2024-11-06]. Dostupné z [www: <http://www.muzeumhustopece.cz/stale-expozice/>](http://www.muzeumhustopece.cz/stale-expozice/).

Moravě. Městské muzeum a galerie Hustopeče se díky svému zaměření na regionální historii a kulturu stalo významným místem pro uchování a šíření dědictví Jižní Moravy. Od svého otevření se věnuje sběru a prezentaci autentických předmětů, které reflektují místní život, řemesla a vinařské tradice. Díky spolupráci s místními spolky a pravidelným výstavám se muzeum stalo živým kulturním centrem, kde se setkávají milovníci historie i současní umělci.

Mendelovo muzeum

Dalším muzeem, které bylo v rámci projektu zkoumáno, je Mendelovo muzeum. Mendelovo muzeum, založené v roce 2002 a spravované Masarykovou univerzitou od roku 2007, je unikátním místem v Brně, kde se návštěvníci mohou ponořit do života a vědeckého odkazu Gregora Johanna Mendela, otce genetiky. Nachází se v prostorách Augustiniánského opatství na Starém Brně, kde Mendel působil jako opat a realizoval své klíčové genetické experimenty.⁹ Také muzeum je aktivně zapojeno v odborných komisích, konkrétně v komisi pro muzejní management a v geologické komisi. Mendelovo muzeum patří mezi významné zástupce univerzitních muzeí – aktivně se podílí na rozvoji a posilování univerzitní muzejní komunikace a rozvíjí meziinstitucionální spolupráce v oblasti muzejnictví uvnitř univerzity, zejména prostřednictvím účasti na mezinárodních konferencích a projektech. Muzeum je členem organizací ICOM, UMAC a Universeum – European Academic Heritage Network.¹⁰

Muzeum se specializuje především na genetiku, přírodní vědy a život Gregora Mendela. V roce 2016 byla otevřena moderní expozice *Gregor Johann Mendel: Příběh skromného génia*, jejíž koncept vytvořil architekt Zdeněk Fránek. Tato expozice zahrnuje Mendelovy studie, objevy v genetice a zájem o meteorologii a včelařství. Další expozice je *Genetika aneb Podivuhodná cesta do jádra buňky* provede světem buněčného jádra a Mendelovými pokusy.¹¹ Návštěvníci mají možnost navštívit stálou expozici, která Mendela představuje jako vědce, opata a přírodovědce. Kromě muzea je také k dispozici Mendelův historický včelín, kde Mendel zkoumal nové typy úlů a jejich efekt na výnosnost medu. Po rekonstrukci v roce 2007 včelín slouží k popularizaci včelařství a Mendelových přínosů v této oblasti. Mendelovo muzeum pořádá krátkodobé výstavy a významné akce jako Mendelovy dny a Mendel Lectures, kde se účastní renomovaní vědci a laureáti Nobelovy ceny.¹² Muzeum nabízí programy pro děti různého věku, které hravou a interaktivní formou přibližují Mendelovy zájmy a objevy v oblastech genetiky, včelařství a meteorologii. Nejmenší návštěvníci se mohou těšit na jednoduché aktivity zaměřené na základní principy dědičnosti a koloběh přírody. Starší děti pak mohou hlouběji nahlédnout do Mendelových vědeckých experimentů, naučit se o životě včel a o tom, jak Mendel zkoumal počasí a klimatické jevy.¹³ Každý program je navržen tak, aby byl vzdělávací a zároveň zábavný, což umožňuje mladým návštěvníkům lépe pochopit vědecké objevy a procesy, které jsou jinak složité. Ve spolupráci s Masarykovou univerzitou uděluje Mendelovo muzeum stipendia, jež podporují výzkumné a studijní pobyty studentů MU. Při muzeu působí také spolek Přátelé

⁹ Webová stránka Mendelova muzea [online]. [cit. 2024-11-06]. Dostupné z [www: <https://mendelmuseum.muni.cz>](https://mendelmuseum.muni.cz).

¹⁰ STUDÝNKOVÁ, Radana. Význam univerzitních muzeí pro vědecké účely, studenty vysokých škol I pro veřejnost. In: *Věstník AMG*, roč. 12, 2012, č. 2, s. 10. Dostupné z [www: <https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/Vestnik/2012/Vestnik_2_12.pdf>](https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/Vestnik/2012/Vestnik_2_12.pdf).

¹¹ Webová stránka Mendelova muzea [online]. [cit. 2024-11-06]. Dostupné z [www: <https://mendelmuseum.muni.cz>](https://mendelmuseum.muni.cz).

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž.

Mendelova muzea, který členům nabízí výhody za symbolický poplatek, například pozvánky na tzv. Museum party, volné vstupy na přednášky a další doprovodné akce.¹⁴

Návštěvníci mohou využít prohlídky s průvodcem, včetně cizojazyčného výkladu, a obdivovat exponáty spojené s Mendelovými pokusy či interaktivní část věnovanou genetice – je na stránkách muzea uvedeno, že je nutné prohlídku předem objednat. Dostupnost muzea z Mendlova náměstí zajišťuje jednoduchý přístup z hlavního dopravního uzlu, což ocení jak místní, tak i turisté. Bezbariérový přístup navíc umožňuje návštěvu i osobám se sníženou pohyblivostí, čímž se muzeum otevírá širokému spektru návštěvníků. Návštěvníkům jsou k dispozici šatny, WC a drobné občerstvení, což vytvářejí pohodlné zázemí, které návštěvníkům umožňuje užít si návštěvu bez starostí. K muzeu patří i obchůdek se suvenýry zaměřenými na vědecká a historická témata.¹⁵ Před fyzickou návštěvou muzea mají zájemce o téma možnost projít si prostory expozic pomocí virtuální prohlídky na stránkách muzea.

Mendelovo muzeum v Brně je příkladem moderního přístupu k popularizaci vědy, který zaujme nejen odborníky, ale i širokou veřejnost. Představuje jedinečnou kulturní a vzdělávací instituci, která nejen uchovává odkaz Gregora Johanna Mendela, ale také inspiruje badatele a studenty. Díky široké škále aktivit muzeum významně přispívá k popularizaci vědy i hlubšímu pochopení Mendelova odkazu.

V České republice malá muzea jsou nedílnou součástí kulturního sektoru a navzdory omezeným lidským i finančním zdrojům významně podporují zachování a prezentaci kulturního dědictví. Mendelovo Muzeum a Muzeum a galerie Hustopeče patří mezi nejzářivější představitele malých muzeí, které ožívují historii a vědu pro širokou veřejnost, čím přispívají k uchování kulturních hodnot v rámci ČR.

Seznam literatury

- BÁRTOVÁ, Darina (2008). *Fotografie jako součást muzejních sbírkových fondů Městského muzea a galerie Hustopeče*. Bakalářská práce [online]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: PhDr. Naděžda Urbánková. Dostupné z www: <<https://is.muni.cz/th/p9xui/>>.
- DOSTÁL, Ondřej (2009). *Mendel Museum, the first university museum in the Czech Republic – Short excursion to the history of university museums in the Czech Republic*. Proceedings of the 9th Conference of the International Committee of ICOM for University Museums and Collections (UMAC), Berkeley, USA, 10th–13th September [online]. Dostupný z www: <<https://edoc.hu-berlin.de/items/e4e63cbc-743d-4208-98eb-1b015a5ecfe/full>>.
- HLINKOVÁ, Darina (2014). *Doprovodný edukační program Mendelova muzea v Brně pro studenty druhého stupně základních škol a ročníky nižších gymnázií*. Rigorózní práce [online]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Podborský, DrSc. Dostupné z www: <<https://is.muni.cz/th/ua7i6/>>.

¹⁴ HLINKOVÁ, Darina. *Doprovodný edukační program Mendelova muzea v Brně pro studenty druhého stupně základních škol a ročníky nižších gymnázií*. Rigorózní práce [online]. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Podborský, DrSc. 2014. s. 44–45. Dostupné z www: <<https://is.muni.cz/th/ua7i6/>>.

¹⁵ *Mendelovo muzeum Masarykovy univerzity*. Webová stránka Asociace muzeí a galerií ČR [online]. [cit. 2024-11-08]. Dostupné z www: <<https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/brno-mesto/brno/mendelovo-muzeum/>>.

- Mendelovo muzeum Masarykovy univerzity*. Webová stránka Asociace muzeí a galerií ČR [online]. Dostupné z [www: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/brno-mesto/brno/mendelovo-muzeum/>](https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/brno-mesto/brno/mendelovo-muzeum/).
- RYBÁŘOVÁ, Eliška (2015). *Význam vinařských stezek pro cestovní ruch v Jihomoravském kraji*. Diplomová práce [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, Agronomická fakulta. Vedoucí práce: Mgr. Ing. Hana Vavrouchová, Ph.D. Dostupné z [www: <https://theses.cz/id/s56meh/>](https://theses.cz/id/s56meh/).
- Výroční zpráva městského muzea Hustopeče za rok 2023 [online]. Dostupné z [www: <http://www.muzeumhustopece.cz/pdf/vyrocní-zprava-2023-fin-.docx>](http://www.muzeumhustopece.cz/pdf/vyrocní-zprava-2023-fin-.docx).
- STUDÝNKOVÁ, Radana (2012). Význam univerzitních muzeí pro vědecké účely, studenty vysokých škol I pro veřejnost. In: *Věstník AMG*, roč. 12, č. 2, s. 9–10. Dostupné z [www: <https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/Vestnik/2012/Vestnik_2_12.pdf>](https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/Vestnik/2012/Vestnik_2_12.pdf).
- ŠIMO, Michal (2011). Publikace. In: *Věstník AMG*, roč. 11, č. 5, s. 25. Dostupné z [www: <https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/vestnik%20AMG/vestnik2011/Vestnik_5_11.pdf>](https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/vestnik%20AMG/vestnik2011/Vestnik_5_11.pdf).
- ŠIMO, Michal (2012). Stopa. Mendelovo muzeum 16. listopadu 2011–31. března 2012. In: *Věstník AMG*, roč. 12, č. 1, s. 21–22. Dostupné z [www: <https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/Vestnik/2012/Vestnik_1_12.pdf>](https://www.cz-museums.cz/UserFiles/file/Vestnik/2012/Vestnik_1_12.pdf).
- Webová stránka Mendelova muzea [online]. Dostupné z [www: <https://mendelmuseum.muni.cz>](https://mendelmuseum.muni.cz).
- Webová stránka městského muzea Hustopeče [online]. Dostupné z [www: <http://www.muzeumhustopece.cz/stale-expozice/>](http://www.muzeumhustopece.cz/stale-expozice/).
- Webová stránka Fotoklubu Hustopeče [online]. Dostupné z [www: <http://fotoklub-hustopece.cz>](http://fotoklub-hustopece.cz).

Není malých muzeí¹

Pavλίna Pospíšilová Šífová

Bc. Pavλίna Pospíšilová Šífová
Masaryk university
Faculty of Arts
Department of Archaeology and Museology
Arne Nováka 1
602 00 Brno
Czech Republic
e-mail: 553855@mail.muni.cz

Studia Museologica Slovaca, 2024, 8:77-84

There are no small museums

The article presents the common and different features of three small museums in South Moravia and their importance. It deals with the definition of small museums, examines how these institutions cooperate with the public, what methods of communication they choose, how they try to attract visitors and what makes small museums great.

Klíčová slova: malé muzeum, komunikace, Diecézní muzeum v Brně, Městské muzeum v Kloboukách u Brna, Jarošův mlýn – Muzeum mlynářství

Úvod – Otázky kolem malých muzeí

Malá muzea jsou součástí kulturního a společenského prostoru. Všichni je známe, všichni jsme nějaká navštívili. Co o nich ale víme konkrétně? Lze malé muzeum nějak definovat, popsat, klasifikovat? Co pro muzeum znamená, řekneme-li o něm, že je malé? A co to znamená pro jeho návštěvníky? Jaká je pro malá muzea současná doba a co mohou očekávat od budoucnosti? Kam mohou a mají směřovat a jakou roli plnit?

Mnohé otázky ukazují, že je třeba podrobně se zabývat zejména funkcí a praktickou činností malých muzeí. Ukázat, jakou roli malá muzea mají a mohou mít a zjistit, jakým způsobem může malé muzeum obstát v konkurenci ostatních kulturních zařízení tohoto charakteru. (Zmapovat alespoň část fenoménu malých muzeí si dal za cíl výzkum malých muzeí, který inicioval Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, pro nějž byla zpracovávána i heuristika předkládaných tří muzeí).

Co je malé muzeum?

Nejdůležitější zákonnou normou pro muzea v České republice je zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy.² Ten upravuje ochranu sbírek, jejich evidenci a způsob nakládání s nimi, zavádí Centrální evidenci sbírek (CES), stanovuje podmínky, za kterých může být sbírka prohlášena za součást kulturního dědictví a určuje pravidla pro vývoz a zápůjčky sbírek do zahraničí. Termín „malá“ muzea jako taková ale tento zákon nezná. Definici malého muzea nenajdeme ani na stránkách Asociace muzeí a galerií ČR ani na stránkách ICOM.

¹ Studie je výsledkem projektu: Specifický výzkum MUNI/A/1497/2023 „*Muzeologie, muzejnictví a muzeografie II.: fenomén „malých“ muzeí*“.

² Zákony pro lidi. Zákon č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-122>.

Jisté rozčlenění muzejních institucí měl přinést záměr Ministerstva kultury zřídit Registr a ustavit Národní síť muzeí a galerií, který předpokládal, že do registru budou muzea zapisována v několika kategoriích. Registr by mohl zohledňovat význam a rozsah sbírky výsledky dosavadní vědecké a výzkumné činnosti a rozsah veřejné služby, kterou muzea poskytují.³ Přestože byl záměr představen již v roce 2015, registr zatím k dispozici není.

To, že je muzeum označeno přívlastkem malé, odráží tedy spíše subjektivní dojem, který může reflektovat například nevelké výstavní prostory, malou sbírku, nízký počet zaměstnanců, omezenou otevírací dobu, malou návštěvnost, obecně nižší aktivitu instituce nebo například hledisko omezené možnosti profesionálního vedení muzea a správy jeho sbírek.

Tři muzea pro srovnání

Pro bližší pochopení „života“ malého muzea posloužil pro tento článek vzorek tří moravských muzeí - Diecézní muzeum v Brně, Městské muzeum v Kloboukách u Brna a Jarošův mlýn – Muzeum mlynářství ve Veverské Bítýšce. Tato muzea už na první pohled naznačují svoji jedinečnost a lze jednoduše vysledovat prvky, které je odlišují, ale i přes jasné rozdíly existují hlediska, která tato muzea spojují. Dá se říct, že i když je zkoumaný vzorek tří muzeí statisticky nevýznamný, je přesto možné značnou část jejich činnosti zobecnit a závěry aplikovat i na další podobné instituce.

Diecézní muzeum v Brně - dialog mezi kulturním a náboženským dědictvím

Diecézní muzeum v Brně je institucí, která se snaží předat společnosti povědomí o kulturním i duchovním dědictví diecéze. Jedním z hlavních rysů tohoto muzea je jeho činnost na poli muzejní pedagogiky, kdy prostřednictvím vzdělávacích programů představuje dětem a mládeži mnohá témata související jak s brněnskou diecézí, tak s kulturou a duchovními hodnotami křesťanství obecně.⁴

Diecézní muzeum bylo založeno v roce 2006,⁵ ale jeho historii lze dohledat už v letech 1993 až 1998. Prvotním projektem předcházejícím vznik Diecézního muzea v Brně byla galerie Tipos, jež začala v roce 1990 fungovat jako instituce věnující se vystavování sakrálního umění pod vedením Karla Rechlíka. Diecézní muzeum v Brně vzniklo v roce 1993 a bylo první institucí zaměřenou na duchovní křesťanskou kulturu v ČR. Jeho sídlem se stal Starobrněnský klášter augustiniánů na Mendlově náměstí. Při zvažování možností fungování Diecézního muzea byly brány v potaz dva směry. Prvním pojetím bylo muzeum klasického typu s bohatým depozitářem, druhým směrem byla idea muzea, jakožto kulturní instituce, zprostředkovávající veřejnosti kulturní bohatství formou výstav, přednášek a vzdělávacích programů. Vedení Diecézního muzea pro jeho fungování nakonec zvolilo druhý směr. Diecézní muzeum jako kulturní instituce fungovalo pouze v letech 1993 až 1998. V roce 1998 byla činnost muzea přerušena, roku 2007 obnovena a zřizovatelem muzea se stalo samotné Biskupství brněnské.

³ ČESKO. MINISTERSTVO KULTURY. ODBOR OCHRANY MOVITÉHO KULTURNÍHO DĚDICTVÍ, muzeí a galerií. *Koncepce rozvoje muzejnictví v České republice v letech 2015 až 2020*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015, s. 38. ISBN 978-80-7028-462-9

⁴ JANKOVÁ, Marie. *Diecézní muzeum v Brně a jeho zaměření na vzdělávací programy*. [online]. Brno, 2017. Dostupné z: <https://theses.cz/id/5et8y9/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mons. Ing. Mgr. Pavel Konzbul, Dr., s. 17-18

⁵ Asociace muzeí a galerií České republiky. Biskupství brněnské – Diecézní muzeum. In: *Adresář muzeí a galerií ČR* [online]. Praha: AMG, 2015 [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/brno-mesto/brno/biskupstvi-brnenske-diecezni-muzeum/>

Hlavním vystavovacím prostorem Diecézního muzea je dům na Petrově čp. 1, dalším prostorem, který má muzeum k dispozici, je krypta katedrály sv. Petra a Pavla a také tzv. Propitá věž.⁶

V roce 2016 získalo Diecézní muzeum pro svou expozici Vita Christi dosud nejvýznamnější obraz, který se na území brněnské diecéze objevil – Madonu z Veveří.⁷ Tato událost se odrazila v zájmu médií. Hlavní oblastí odborného zaměření muzea je barokní a rokokové umění, církev a dějiny a liturgické předměty.⁸

Muzeum pořádá krátkodobé výstavy, kulturně a duchovně vzdělávací pořady, přednášky, vydává tiskoviny k výstavám,⁹ publikace, letáčky, katalogy, pořádá tvůrčí dílny pro děti,¹⁰ příměstské tábory, má klub přátel apod. Edukační činnost je podrobně propracovaná a je na ni kladen velký důraz. Komunikace je velmi silnou stránkou této instituce, má přehledné webové stránky, komunikuje na sociálních sítích, jazykově, graficky a typograficky profesionálně.

Diecézní muzeum má díky zázemí svého zřizovatele možnost využívat odborné zaměstnance jako jsou restaurátoři, konzervátoři apod.

Městské muzeum v Kloboukách u Brna - brána do historie regionu

Městské muzeum v Kloboukách u Brna se nachází v areálu bývalého zámku. Tato památkově chráněná budova¹¹ v centru města hostí jednu z nejzajímavějších regionálních sbírek na jižní Moravě. Muzeum, jehož historie sahá až do konce 19. století, je spravováno městem Klobouky u Brna.¹² Počátky muzea se datují k roku 1892, kdy se místní rodák Ignát Wurm a učitelka Františka Kopečková podíleli na přípravě Krajské národopisné výstavy. První sbírky byly vytvořeny na základě exponátů z Jihomoravské výstavy konané v roce 1903, což vedlo k založení Muzejního spolku v roce 1906.¹³ Oficiální otevření muzea se uskutečnilo v roce 1907. Posláním spolku bylo: Založení, udržování a rozmnožování muzea, které mělo obsahovat sbírky archeologické, etnografické, bibliografické, přírodní, vědecké i umělecké, pokud sbírky ty týkají se obce a okresu Klobouckého, jakož i celé jižní Moravy a kraje Hanáckého i Slovenského, by tak v muzeu byl podán obraz minulosti i přítomnosti, přírodní i sociální obce Klobouk.¹⁴ Jako rok samotného otevření muzea se uvádí rok 1907.¹⁵

Dějiny muzea reflektují období správy různými organizacemi, včetně Moravského muzea a Regionálního muzea v Mikulově, než bylo v roce 1995 opět převedeno pod správu obce.

⁶ JANKOVÁ, Diecézní muzeum v Brně..., s. 22-23

⁷ Tamtéž, s. 17-22.

⁸ Asociace muzeí a galerií České republiky. Biskupství brněnské – Diecézní muzeum...

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Diecézní muzeum. Plakátek Tvořivá hřiště – veřejnost [online]. Brno: Diecézní muzeum, [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.dieceznimuzeum.cz/storage/plak%C3%A1tek-tvo%C5%99iv%C3%A1%20h%C5%99i%C5%A1t%C4%9B%20-%20ve%C5%99ejnost.png>

¹¹ Asociace muzeí a galerií České republiky. Městské muzeum v Kloboukách u Brna. In: *Adresář muzeí a galerií ČR* [online]. Praha: AMG, 2015 [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/breclav/klobouky-u-brna/mestske-muzeum-klobouky-u-brna/>

¹² Tamtéž.

¹³ NÁRODOPISNÉ MUZEUM (KLOBOUKY U BRNA, Česko). In: *Klobouky u Brna: 60 let muzea*. Klobouky u Brna: Vlastivědný kroužek při Osvětové besedě, 1966, str. 21

¹⁴ KACHLÍŘOVÁ, Barbora. *Činnost muzejního spolku na pozadí historie Městského muzea v Kloboukách u Brna s přehledem do současnosti* [online]. Brno, 2023 [cit. 2024-11-08]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/qu4ul/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Alena KŘÍŽOVÁ, s. 17-19.

¹⁵ Městské muzeum v Kloboukách u Brna [online]. Klobouky u Brna: Městské muzeum, [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/MuzeumKlobouky>.

Nejpočetnější a nejhodnotnější je sbírka národopisná a archeologická. Menší část muzejního fondu tvoří všeobecná historie, numismatika nebo staré tisky.¹⁶ Muzeum také pořádá krátkodobé výstavy, workshopy a akce.

Přestože muzeum nemá ani jednoho zaměstnance na plný úvazek a využívá odbornosti externích pracovníků, nabízí kromě expozic i mnoho doprovodných akcí a vyvíjí aktivní činnost. Za pozornost stojí i dobrovolnictví v rámci Muzejního spolku, bez něhož by muzeum nebylo tím, čím je. Spolek aktivně fungoval už od počátku 20. století až do roku 1987. Na jaře v roce 2019, kdy bylo rozhodnuto o rekonstrukci muzea, se opět našlo několik nadšenců a spolek obnovilo.

Městské muzeum v Kloboukách u Brna je živým kulturním centrem, spolupracuje s místními školami a veřejností na vzdělávacích programech, velká část jeho činnosti stojí na provázanosti s dobrovolníky. Komunikuje prostřednictvím vlastních webových stránek, které jsou ale nepříliš dobře strukturované a aktualizované, což vynahrazuje facebookový profil. Muzejní spolek pak pravidelně přispívá do místního zpravodaje Větrný mlýn.

Jarošův mlýn – Muzeum mlynářského řemesla, Veverská Bítýška

Muzeum bylo založeno v roce 2003,¹⁷ ale první písemná zmínka o mlýně na tomto místě pochází z roku 1635. V roce 1937 mlýn a pozemky koupili Blanka a Maxmilián Jarošovi, potomci starých mlynářských rodů.¹⁸ Ti nechali v letech 1937-1938 mlýn přestavět do současné podoby čtyřpatrové budovy s tehdy nejmodernějším zařízením. Ke spuštění provozu došlo na podzim 1938. Dne 1. července 1951 přešlo právo provozovat Jarošův mlýn na Hospodářské družstvo v Brně a 1. ledna 1953 na národní podnik Středomoravské mlýny Brno. V důsledku toho nebyla po následujících 40 let údržba mlýna prováděna. Do rodiny Jarošů se mlýn vrátil při restituci roku 1991 a v provozu zůstal do roku 2002, kdy byl prohlášen za kulturní památku. V témže roce byl jako muzeum mlynářského řemesla zpřístupněn veřejnosti. Muzeum mlynářské technologie, mouky a mlynářských výrobků je soukromé a o jeho personální zajištění se stará rodina majitelů.¹⁹ Ředitel muzea Ing. Karel Zatloukal²⁰ se do rodiny majitelů přizemil a v dospělém věku se také vyučil mlynářem.²¹

Muzeum nabízí stálou expozici vycházející z jeho bývalé funkce mlýna. Expozice je autentickou součástí budovy.²² Prohlídka je možná pouze s průvodcem s odborným výkladem. Mlýn je přístupný v rámci stanovené otevírací doby a mimo ni po předběžné telefonické dohodě.²³ V současné době se mlýn rekonstruuje.

¹⁶ KACHLÍŘOVÁ, Činnost muzejního Spolku..., s. 22.

¹⁷ Asociace muzeí a galerií České republiky. Jarošův mlýn – Muzeum mlynářského řemesla. In: *Adresář muzeí a galerií ČR* [online]. Praha: AMG, 2015 [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/brno-venkov/veverska-bityska/jarosuv-mlyn-muzeum-mlynarskeho-remesla/>

¹⁸ Hradý.cz. Vodní mlýn – Jarošův mlýn. In: *Hradý.cz* [online]. [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.hradý.cz/vodni-mlyn-jarosuv-mlyn/texty?tid=55484&pos=1000>

¹⁹ Vodní mlýny. Jarošův, Matouškův mlýn. In: *Vodní mlýny* [online]. [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/hr/mlyny/estates/detail/612-jarosuv-matouskuv-mlyn>

²⁰ Asociace muzeí a galerií České republiky. Jarošův mlýn...

²¹ Český rozhlas. V Jarošově mlýně ve Veverské Bítýšce vám nabídnou vodníkovy dušičky i přiblíží práci mlynářů. In: *Regiony* [online]. Praha: Český rozhlas, 2014 [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://regiony.rozhlas.cz/v-jarosove-mlyne-ve-veverske-bitysce-vam-nabidnou-vodnikovy-dusicky-i-priblizi-7443049>

²² Asociace muzeí a galerií České republiky. Jarošův mlýn...

²³ Hradý.cz. Vodní mlýn – Jarošův mlýn...

Kulturní a společenské doprovodné programy v muzeu většinou nesouvisí přímo se zaměřením muzea. Jedná se o výstavy fotografií, obrazů, keramiky, historie skautingu, pečeti... Mlýn funguje jako komunitní místo - pro předávání Betlémského světla, start nebo stanoviště různých turistických či sportovních akcí, konají se zde akce u příležitosti čarodějnic, Vánoc, Velikonoc. Dříve i několik ročníků „vodnických“ akcí, divadélka a soutěže.²⁴

Jarošův mlýn je vyhledávaným cílem pro všechny, kdo se chtějí dozvědět více o mlynářském řemesle. Kombinace poutavé expozice, odborného výkladu, žité zkušenosti průvodce a autentické atmosféry z něj činí jedinečný zážitek pro návštěvníky všech věkových kategorií.

Jarošův mlýn dává o své činnosti vědět na webových stránkách, které na první zaujmou svojí grafikou, která se zastavila na počátku tisíciletí. Obsah je ale kronikou, ve které se dají dohledat informace až z počátku fungování muzea. Na sociálních sítích se muzeum samo neprezentuje, ale dobré jméno mu zajišťují mnohé recenze. Komunikaci ve virtuálním světě pak zřejmě o mnoho přímá „zapálená“ komunikace s průvodcem při prohlídce.

Co pojí Jarošův mlýn, Diecézní muzeum Brno a Městské muzeum Klobouky u Brna

U všech tří muzeí lze najít společné rysy, kterými je zaměřeni na lokální historii, tradice a kulturní dědictví svého regionu. Klobouky u Brna a Jarošův mlýn více akcentují lidové tradice a technické dědictví, Diecézní muzeum Brno se orientuje na duchovní a sakrální umění regionu.

Každé ze zmiňovaných muzeí sídlí v historicky významné a památkově chráněné budově - Jarošův mlýn je průmyslovou technickou památkou z 20. století, Diecézní muzeum obývá historický kanovnický dům v areálu katedrály sv. Petra a Pavla a Městské muzeum Klobouky u Brna se nachází v zámeckém areálu s významnou historickou hodnotou.

Všechny instituce nabízejí edukační programy, přičemž muzeum v Kloboukách a Diecézní muzeum se více věnují a spolupracují se školami a mládeží, výjimkou tu ale nejsou ani programy šité na míru seniorům. Jarošův mlýn je zaměřen spíše na komentované prohlídky pro veřejnost a rodiny. U všech tří muzeí je patrné, že jejich provozovatelé chtějí provozovat muzeum živé, interaktivní, čemuž věnují čas na přípravu i vlastní realizaci edukačních programů. Potvrzují tak výsledky průzkumu Petry Šobánkové, která uvádí, že návštěvníci dávají přednost muzeu jako otevřenému živému a společenskému centru, nikoliv muzeu kontemplativním a tichému. Respondenti by si se svými žáky v muzeu rádi povídali, něco dělali, vyráběli, tvořili – nechtějí se jen dívat.²⁵

Všechna tři muzea udržují aktivní vazby s místní komunitou, Klobouky spolupracují se školami, gymnáziem a Muzejním spolkem, Diecézní muzeum pořádá akce, dílničky, příměstské tábory a má klub přátel, Jarošův mlýn je středobodem místních akcí, které pořádají i jiní organizátoři.

Z hlediska historického významu může každé z těchto tří muzeí stavět na vlastní bohaté historii a na historii svých exponátů.

Všechny tři zmiňované instituce mají také zkušenost s různými typy organizace muzejní činnosti, kdy v průběhu své historie několikrát měnily zřizovatele.

²⁴ Jarošův mlýn. Co bylo. In: Jarošův mlýn [online]. [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: http://www.jarosuvmlyn.cz/co_bylo.html

²⁵ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 253. ISBN 978-80-244-3034-8.

Všechna muzea samozřejmě vyvíjejí odbornou sbírkotvornou činnost, i když jejich sbírky jsou zaměřené na specifické oblasti. Jarošův mlýn prezentuje technické vybavení mlýna, sbírky Diecézního muzea tvoří sakrální umění a historické artefakty a pro Městské muzeum v Kloboukách jsou typické etnografické sbírky a archeologie.

Všechna tři muzea jsou členy AMG. Právě stránky asociace byly prvním zdrojem informací o těchto sledovaných muzeích. Bohužel při jejich procházení bylo zjevné, že informace, které se u jednotlivých muzeí nacházejí, jsou již neplatné a některá muzea je u AMG aktualizovala už před mnoha lety: 2015 (Jarošův mlýn),²⁶ 2019 (Diecézní muzeum),²⁷ 2022 (Městské muzeum Klobouky u Brna).²⁸ Údaje potom nekorespondují s údaji na vlastních stránkách muzeí (provozní doba, cena vstupného apod.).

Podobná a přece rozdílná, rozdílná a přece podobná

Výrazným hlediskem, které tato malá muzea odlišuje, je jejich zřizovatel. Jedno zřizuje církevní organizace, druhé obec a třetí je v soukromých rukou. Role zřizovatele je určující zejména pro financování a hospodaření muzea, ale hraje roli i v jeho vedení a směřování. Každé muzeum chce obstát a tak se dnes s nebyvalou měrou rozvíjí nezbytný management muzeí i dalších kulturních institucí, který se mimo jiné zaměřuje na analýzu vnějších podmínek i „klienta“ a vytváří na jejím základě sofistikované strategie, jak tohoto stále náročnějšího klienta účinně oslovit.²⁹

Každé muzeum tak činí podle svých možností cestami, v nichž se různí. V čem se ale strategie a cesty setkávají, je jejich cíl. Marketingová strategie cílevědomě budující image instituce by v případě kulturní organizace nikdy neměla být cílem sama o sobě, ale pouze prostředkem, který pomáhá naplňovat dlouhodobý cíl organizace – vybudovat takový vztah s veřejností, který je založen na vzájemné důvěře. Takže budování vzájemné důvěry mezi organizací a publikem vyžaduje mnohem více než sebe zručnější marketingovou manipulaci vnějších symbolů. Proces budování značky tady nelze zužovat na využívání vizuálního stylu ale vychází ze soustavné péče o kvalitu základního produktu je všech doplňkových služeb, je založen na pozornosti potřebám a zájmům veřejnosti a současně oddanosti svěřeným kulturním hodnotám a odborným standardům.³⁰

Všem zmíněným malým muzeím je společná přímá orientace na klienta, vycházející více než ze stanovené strategie z empatie, blízkosti a praxe. A právě „malost“, která těmto muzeím nedává dosáhnout na bonusy velkých institucí, může být zdrojem příležitostí. Malé muzeum má šanci být obratněji „visitor friendly“ a lépe vyhovět návštěvníkům než muzeum velké. Takové muzeum je k návštěvníkům vlídné, uchází se o jejich přízeň, váží si jí a hledá stále nové způsoby, jak vyhovět jejich měnícím se potřebám. Z nejčastěji zmiňovaných potřeb a očekávání je to pohodlí, čistota, odpočinkové zóny, snadná orientace, vřelé přivítání a péče o návštěvníky, zábavné prvky, sociální interakce, respektování všech lidí, komunikace, získání nových poznatků, možnost volby a vlastní kontrola nad návštěvou, nabídka výzev a důvěra

²⁶ Asociace muzeí a galerií České republiky. Jarošův mlýn...

²⁷ Asociace muzeí a galerií České republiky. Městské muzeum v Kloboukách u Brna...

²⁸ Asociace muzeí a galerií České republiky. Biskupství brněnské – Diecézní muzeum. In: Adresář muzeí a galerií ČR [online]. Praha: AMG, 2015 [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/brno-mesto/brno/biskupstvi-brnenske-diecezni-muzeum/>

²⁹ ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium. 1. díl, Přístupy k tvorbě expozic a jejich inovace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014, 249. ISBN 978-80-244-4302-7.

³⁰ KESNER, Ladislav. *Marketing a management muzeí a památek*. Praha: Grada, 2005, s. 218. ISBN 80-247-1104-4.

muzea v návštěvníky.³¹ Velká muzea se mnohdy soustředí především na odbornou práci se sbírkami, aniž by dostatečně pečovala o komunikaci s veřejností. Sbírkotvorná a výstavní činnost se často i dnes obrací primárně dovnitř vědecké komunity a provádí se s cílem zaujmout odborné recenzenty a posílit odborné renomé kurátora. Právě potřeby veřejnosti by ale měly být v popředí muzejních aktivit.³²

Závěr

Každé ze tří představených malých muzeí přináší jedinečný pohled na kulturní a historické dědictví. Společným rysem je jim silná vazba na region, avšak každé se profiluje jinak. Jarošův mlýn jako technická památka, Diecézní muzeum jako duchovní a umělecké centrum a Městské muzeum v Kloboukách jako etnografický a historický průřez regionem. Tato různorodost dává každému z těchto míst jedinečný význam na kulturní mapě jižní Moravy. Malá muzea mohou díky svému zaměření a jedinečnosti sehrát klíčovou roli v prarodinných aktivitách i v rozvoji turistického ruchu. Úspěch však závisí i na strategickém plánování, cílené propagaci a aktivní spolupráci s komunitou a dalšími institucemi.

Na příkladu tří muzeí je dobře vidět, že malá muzea mají spoustu společných témat. V jednom regionu řeší a mohou vzájemně sdílet zkušenosti s edukačními programy, s využitím komunikačních kanálů, s životem muzea v památkově chráněných budovách a další oblasti. Zatím sice neexistuje zákonná úprava, která by „malá“ muzea definovala a mohla je tak sobě více přiblížit, ale věřím, že výzkum fenoménu malých muzeí na jižní Moravě, který provádí Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, přinese v této oblasti důležité poznatky.

Článek jsem nazvala Není malých muzeí. Malá muzea jistě existují, ale mohou být svými možnostmi a potenciálem (slovy Forresta Gumpa) také ta nejvíce největší.

Použitá literatura

- ČESKO. MINISTERSTVO KULTURY. ODBOR OCHRANY MOVITÉHO KULTURNÍHO DĚDICTVÍ, muzeí a galerií. In: *Koncepce rozvoje muzejnictví v České republice v letech 2015 až 2020*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2015. ISBN 978-80-7028-462-9.
- JANKOVÁ, Marie. *Diecézní muzeum v Brně a jeho zaměření na vzdělávací programy*. [online]. Brno, 2017. Dostupné z: <https://theses.cz/id/5et8y9/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mons. Ing. Mgr. Pavel Konzbul.
- KACHLÍŘOVÁ, Barbora. *Činnost muzejního spolku na pozadí historie Městského muzea v Kloboukách u Brna s přesahem do současnosti* [online]. Brno, 2023 [cit. 2024-11-08]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/qu4ul/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Alena KŘÍŽOVÁ.
- KESNER, Ladislav. *Marketing a management muzeí a památek*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1104-4.
- NÁRODOPISNÉ MUZEUM (KLOBOUKY U BRNA, Česko). In: *Klobouky u Brna: 60 let muzea*. Klobouky u Brna: Vlastivědný kroužek při Osvětové besedě, 1966.

³¹ ŠOBÁŇOVÁ, *Muzejní Expozice...*, s. 160.

³² Tamtéž, s. 86-89.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3034-8.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní expozice jako edukační médium. 1. díl, Přístupy k tvorbě expozic a jejich inovace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4302-7.

Internet:

Asociace muzeí a galerií České republiky. Biskupství brněnské – Diecézní muzeum. In: *Adresář muzeí a galerií ČR* [online]. Praha: AMG, 2015 [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/brno-mesto/brno/biskupstvi-brnenske-diecezni-muzeum/>.

Asociace muzeí a galerií České republiky. Jarošův mlýn – Muzeum mlynářského řemesla. In: *Adresář muzeí a galerií ČR* [online]. Praha: AMG, 2015 [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/brno-venkov/veverska-bityska/jarosuv-mlyn-muzeum-mlynarskeho-remesla/>.

Asociace muzeí a galerií České republiky. Městské muzeum v Kloboukách u Brna. In: *Adresář muzeí a galerií ČR* [online]. Praha: AMG, 2015 [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.cz-museums.cz/adresar/jihomoravsky-kraj/breclav/klobouky-u-brna/mestske-muzeum-klobouky-u-brna/>.

Český rozhlas. V Jarošově mlýně ve Veverské Bítýšce vám nabídnou vodníkovy dušičky i přiblíží práci mlynářů. In: *Regiony* [online]. Praha: Český rozhlas, 2014 [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: [https://regiony.rozhlas.cz/v-jarosove-mlyne-ve-veverske-bitysce-vam-nabidnou-vodnikovy-dusicky-i-priblizi-7443049](https://regiony.rozhlas.cz/v-jarosove-mlyne-ve-veverske-bitysce-vam-nabidnou-vodnikovy-dusicky-i-priblizi-praci-mlynaru/).

Diecézní muzeum. *Plakátek Tvořivá hřiště – veřejnost* [online]. Brno: Diecézní muzeum, [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.dieceznimuzeum.cz/storage/plak%C3%A1tek-tvo%C5%99iv%C3%A1-20h%C5%99i%C5%A1t%C4%9B%20-%20ve%C5%99ejnost.png>.

Hrady.cz. Vodní mlýn – Jarošův mlýn. In: *Hrady.cz* [online]. [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.hrady.cz/vodni-mlyn-jarosuv-mlyn/texty?tid=55484&pos=1000>.

Jarošův mlýn. Co bylo. In: *Jarošův mlýn* [online]. [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: http://www.jarosuvmlyn.cz/co_bylo.html.

Městské muzeum v Kloboukách u Brna [online]. Klobouky u Brna: Městské muzeum, [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/MuzeumKlobouky>.

Vodní mlýny. Jarošův, Matouškův mlýn. In: *Vodní mlýny* [online]. [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/hr/mlyny/estates/detail/612-jarosuv-matouskuv-mlyn>.

Zákony pro lidi. Zákon č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2024-11-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-122>.

© **Studia Museologica Slovaca, vol. 8 (2024)**

Zostavil/Editor:

prof. PhDr. Pavol Tišliar, PhD.

Vydavateľ/Published by:

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, o.z.

1. vydanie, Bratislava 2024, 86s.

ISSN 2644-5670

ISBN 978-80-89881-30-7